

Diss.

186

Dips. 186.

<36612000530017

<36612000530017

Bayer. Staatsbibliothek

TENTAMEN
ΦΟΙΝΙΚΟΛΟ-
ΓΙΑΣ SACRÆ.

SIVE

DISSERTATIO EMBLEMA-
TICO-THEOLOGICA

DE

PALMA.

QUAM,

*PRO SUMMIS IN THEOLOGIA
HONORIBUS,*

*DIE IV MAJI, ANNO MDCCLXVII,
RITE OBTINENDIS,*

BRABEUTA, VIRO SUMME VENER. NOBILISS. AMPLISSIMO,

DNO. *PETRO ROSENSTAND GOISKE,*

S. S. THEOL. DOCT. ET PROF. P. O. cæt. cæt.

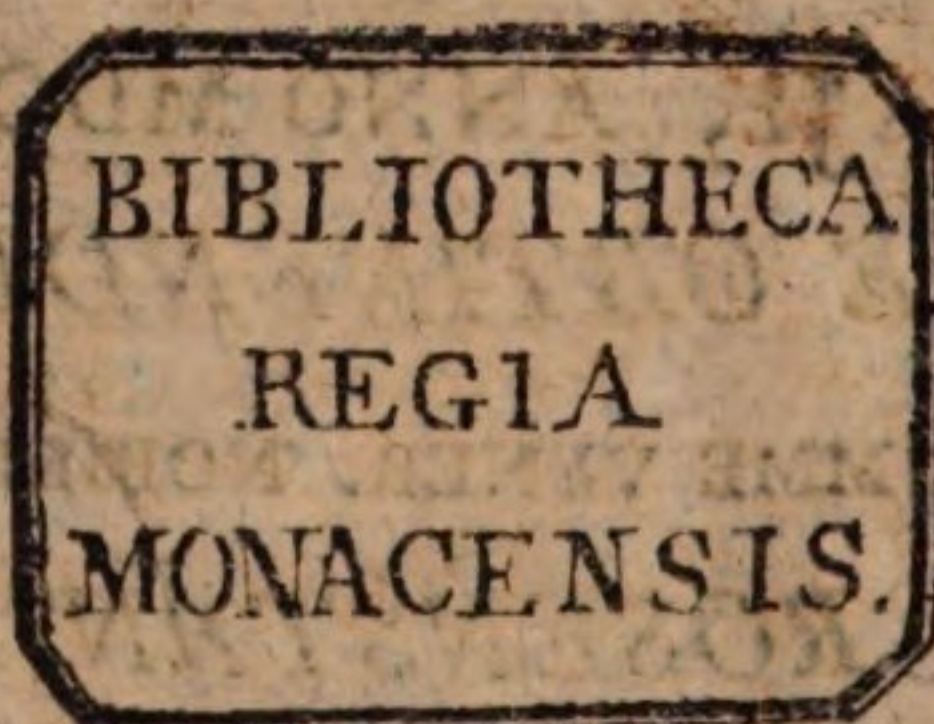
EDIDIT

GEORGIUS CASTA-
NÆUS BLOCH,

EPISCOPUS RIPENSIS.

HAFNIÆ, typis AUG. FRID. STEINII.

Imprimatur.
P. R. GOISKE.

B. L. S.

Verecundans certe in publicum prodire jubeo hunc *de palma tractatum*, oculis doctorum eruditorumque subjiciendum. Verecundans, inquam, tum meæ tenuitatis probe memor, tum opellam hanc meam cum maximorum in ecclesia & republica literaria in eadem, vel simili materia elucubratis doctissimis, affectis vel absolutis, visis, vel non, nisi qua recensitionem, visis accu-

rate conferens, tum denique præ-
sentem hunc vitæ meæ statum de-
bita considerans circumspicien-
tia, quippe qui compluribus in
hoc terrarum angulo destituor
adminiculis, eo desiderabiliori-
bus, quo mihi sunt notiora;
Ad hanc penuriam, etiam tot
catervatim irruentibus obruor
officii laboribus, tot distineor
negotiis & occupationibus, ut
pauculæ admodum supersint
horæ, propriis ac privatis meis
reservatæ studiis. Has ergo meas,
qualescunque sunt, meditationes,
velim, æqui bonique consulas,
B. L., certus, quod, si nisibus
nostris minus responderit exitus,
in lucro semper deputem, me
forsitan aliis, longe doctioribus,
instructioribus & exercitatori-
bus

bus anſam dare potuiſſe ad talia
audenda, eo præſertim ſeculo,
quo hiſtoria, quam vocamus
naturalem, præ aliis ſcientiis vi-
gere, ejus vero ad theologiam
applicatio, dixeram fere: theo-
logia ipſa, ſana & orthodoxa,
verbis propriis & translatis in
ſcriptura ſacra nobis delineata &
revelata, multis in locis, intra
ipſa eccleſiæ pomœria, torpere
videtur. Si vero tibi hac ratio-
ne conamina noſtra placuerint,
id præmium laborum eſto: ſin
minus, ſcito, me mihi diſplicuiſſe
prius. Reliquum eſt, ut ſubmiſſe
implorem & obteſter Deum, ter
Optimum Maximum, qui ipſe
ſibi quondam e gentibus elegit
operas ad extruendum templum,
qui manu æque gratioſa recepit

dona tenuiorum, bona mente
pilos offerentium caprinos, ac
ditiorum, aurum, argentum,
pretiosaque quævis sponte dedi-
cantium tabernaculo Dei confi-
ciundo, velit, pro summa sua in
Christo Jesu, Filio suo & serva-
tore nostro, misericordia, nostris
clementissime annuere inceptis,
& facere, ut etiam hæc exigua
cedant in immortalis sui nominis
sempiternam gloriam, & emo-
lumentis ecclesiæ qualiter-
cunque interserviant.

Amen!

Α καὶ Ω.

§. I.

Notum omnibus est & persuasum, quotquot vel primis, ut ajunt, labris oracula gustaverunt divina, Deo, πολυτρόπως πάλαι λαλήσαντι ἐν τοῖς προφηταῖς, Ebr. I, 1., etiam placuisse res cœlestes, humanum vel superantes, vel effugientes ingenium, certis variisque depingere imaginibus & similitudinibus.

§. II.

Similitudines eæ vel sunt SUBOBSCURIORER, tabulæ haud absimiles, referenti effigiem hominis, antea non visi, vel regionem exprimentii, nondum peragratam: generis ejus typi sunt œconomix antiquatæ, Christum in carne appariturum,

2
rum, & ab eo ἐπ' ἐχάστων ἡμερῶν *erigen-*
dam œconomiam adumbrantes.

§. III.

Vel sunt magis *DILUCIDÆ*, eæque
iterum vel, additis circumstantiis, *ube-*
rius explicatæ, & schemate, historico ge-
neri æmulo, indutæ; quod parabolicum
dicendi genus ab ultima antiquitate pro-
fectum, ad nostra usque tempora in
oriente perdurans in scriptis tam sacris,
quam aliis, ubique est obvium. Vel
magis contractæ, positione unius pro alte-
ro simili, quam dicendi figuram in scho-
lis rhetorum metaphoram solemus ap-
pellitare. Tropus certo usitatissimus,
immo quotidianus, idemque, si dextre,
apposite, opportune adhibeatur, sua se
jucunditate auribus & animis hominum
insinuans.

§. IV.

Verum felicius nunquam, ac in
perfectissimo illo perfectionum Divina-
rum exemplari, quod, ut verbum Dei,
veneramur: cui enim penitus perspectæ
sunt naturæ rerum, atque naturæ, quam
Deo?

Deo? quis ad fabricandum speculum, per quod τὰ ἀόρατα τῆ Θεῆ visenda se præbent, magis idoneus, quam cui omnia & singula suum existere, suum esse debent? *Metaphoræ* igitur *sacræ*, ex tali tantoque emanantes fonte, semper & ubique dignissimæ sunt, quæ omnibus indagentur vestigiis, veterum recentiorumque illustrentur observatis, ut mens Spiritus Dei ex singulis locis appareat evidentius, & ædificatio ecclesiæ promoveatur amplius.

§. V.

E regno, quod vocant vegetabile, multas *similitudines* mutuata esse scripturam, constat, quas omnes enumerare, nedum enodare, longum foret, & tantum non supervacuum, post tot tantosque *Ursinos*, *Hilleros*, *Celsios*, *Cocquios*, *Robrios*, *Lampios*: Ne memorem *Ewaldios*, *Königsmannos*, *Outreinius*, *Gröenewegenios*, *Ruimigios*, *Botsaccos*, *Vitringas*, *Honerrios*, cæteros, qui ante nos viam muniverunt.

§. VI.

De *palma* heic speciatim meditari, animus est, planta illa nobili, & in tot scriptis, tam Ἰὼν ἔσω, quam Ἰὼν ἔξω, nobilitata satis. Materia nec, ut spero, a scopo nostro abludente, nec, quantum scio, ab ullo alio speciatim hac methodo pertractata.

§. VII.

Hujus arboris, vel alicujus saltem ejusdem partis, creberrime meminerunt sacræ paginæ, idque in libris utriusque Fœderis canonicis: in scriptis quoque apocryphis fit ejus mentio.

§. VIII.

Fœderis antiqui libris inserta est mentio *palmarum*, & quidem sensu *nativo*: Exod. XV, 27. Levit. XXIII, 40. Num. XXXIII, 9. Deut. XXXIV, 3. Jud. I, 16. IV, 5. 2 Par. XXVIII, 15. Neh. VIII, 15. Joël. I, 12. sensu *translato*: Psal. XCII, 13. Cant. VII, 7. 8. Conferantur etiam huc loci de *palmis imitatis*: 1 Reg. VI, 29. VII, 36. 2 Par. III, 5. Ezech. XL, 16.

22. 26. 31. 34. 37. XLI, 18. 19. 20. 25.
 26. &c. In apocryphis sensu *proprio*:
 1 Macc. XIII, 51. 2 Macc. X, 7. *metapho-*
rico: Syr. XXIV, 15. L, 14. In novo
 Testamento sensu *priori*: Joh. XII, 13.
posteriori: Apocal. VII, 9. Plures loci
 sunt, huc facientes, quos infra uberius
 explicandos hic prætereo.

§. IX.

Modo non omnibus in locis ebraice
 dicitur תמר, si exceperis Jud. IV, 5. &
 Jer. X, 5. ubi תמר & Ezech. XL & XLI.
 1 Reg. VI & VII, queis addantur Joël.
 III, 3. Cant. III, 6. ubi תמרה, in numero
 multitudinis habet תמרים & תמרות.
 Unitas literarum, quas vocant, radica-
 lium communem mihi videntur prodere
 originem, sc. תמר. Forte etiam huc
 referendum est vocabulum תמרורים
 Jer. XXXI, 21. quod equidem derivant
 nonnulli a מר, quemadmodum Jer. VI, 26.
 XXXI, 15. & Hof. XII, 15. ubi eadem vox
 occurrit, alii vero a תמר, quos inter est
 cel. Buxtorfius in Lex. pag. 864. testem
 excitans R. Salomonem, exponentem
 תמרורים Jer. XXXI, 21. per קטנים
palmas parvas, plantatas in indicium viæ:
 alii

alii iterum a **מר**, extulit. vid. *Joh. Simon. Lex. p. 555.*

S. X.

Ratione etymi **מר** & **מר** haud secum concinunt Philologi, deducuntibus nonnullis nomen a **מר**, amarus fuit, ob amaritiem, de qua posthac. Aliis a **מר**, rebellis fuit, quia hæc arbor ponderi resistit, sic *Marinus* apud *Ursinum* in *Arboreto bibl. p. 525.* Aliis a voce arabica (cum **ת** punctato, s. *Tbse*) **מר** denotante: fructibus plenus fuit. vid. *supplem. Maji ad Lex. Cocc. p. 140.* Aliis, ut *Lud. Thomasinus* in *Glossar. Ebr. a Chald. מר*, Dominus: v. *Dan. II, 47. V, 23.* (unde *μαρὰν ἀθά* Paulinum *I Cor. XVI, 22.*) q. d. arborum princeps. Aliis denique, ut *Hillerus* in *Onom. sacro p. 198. 576.* & in *Hierophyt. Part. I. p. 123. cit. cel. Joh. Simonis* in *Arcan. formarum p. 160.* **מר** contracte pro **מרמר**, ab Arabum **מר**, admiratus est, eliso ob euphoniā **מר** q. d. arbor mirabilis, unde & ea urbs, quæ *2 Par. VIII, 4.* dicitur **מרמר**, appellatur alibi, sc. *I Reg. IX, 18.* sec. *Kethibh מר*, *palma*, lat. *Palmyra.* Omnia istiusmodi, utut acute & argute conjecta, quic-

quicquid etiam præsidii petunt, putantve
 sibi invenisse in lingvis cognatis & parili-
 tate soni, in medio relinquo, potius habens
 70 מִן pro ipsa radice, quam derivato;
 autores enim rei arborariæ qui consul-
 erint, manifesto comperient, plures, &
 majori quidem verisimilitudine, ab amari-
 tie posse nuncupari, plures & in specie
 Cedros (1 Reg. IV, 33.) cum *palma* de
 principatu posse concertare, plures ar-
 bores, si non magis, saltem æque esse
 frugiferas & mirabiles, & ut tandem
 finiam, quod imposito non deprimatur
 pondere, mereretur potius nomen a
 patientia sequaci, (ἰππομονή) quam a reni-
 tentia dura, subesse nescia, onerisque
 impatientissima. Fructus *palmae*, vel
 ejus *spadices* Hispanis Lusitanisque *táma-
 ras* etiamnum a מִן appellitantur, &
Ursinus l. c. p. 531. refert *palmam Indicam*,
 cui nomen Coquos indiderunt Hispani,
 quod muges, quas fert, cercopithecii ca-
 put repræsentent, Indis *Maro* dici, quæ
 vox cum *támaras* & מִן bene convenit.
Tamarindus vero alia plane arbor est, nec
 ullam habet cum *palma* similitudinem, ex
 eadem quamvis radice, eodemque ac
 dactylus, vocabulo in lingua Arabica
 veniens. Observandum porro veteres
 nomina ejusmodi appellativa in propria sæpe
 trans-

transtulisse: sic תמר vocantur nurus Judæ Gen. XXXVIII, 6. filia Davidis. 2 Sam. XIII, 1. &c. filia Absalonis 2 Sam. XIV, 27. filius Joctanis *Dikla* Gen. X, 27. 1 Chron. I, 21. quod Chaldæis, Syris & Arab. est *palma*; (quemadmodum & fructus *palme* Arabes vocant *Dachel*, ut *Veslingius* notat. cit. *Ursino*, l. c. p. 529.) sic Græcis etiam & Romanis φοίνιξ & *Palmam*, nomina fuisse propria, docent autores. Nec minus, civitates ex re plantaria nomina habuisse, palam est: Id adeo ex eo cognoscimus, quod memoretur *Hazezon-Thamar* Gen. XIV, 7. 2 Par. XX, 2. alias *Engeddi*, palmis palmetisque nobilis, conf. Syr. XXIV, 15. *Baal-Thamar*, Judic. XX, 33. *Thamar*. Ezech. XLVII, 19. XLVIII, 28. & memorata nuper p. 6. quam deinde *Palmyram* dictam & postremum *Hadrianopolin* ab *Hadriano* Imperatore volunt eruditi. Sed hisce diutius immorari non animus est; plura qui desiderat, adeat clar. *Job. Simonis Onomasticon*.

§. XI.

Ulterius juvat jam quærere Grajos, queis solenne est, nomine φοίνικος exprimere *palmam*. Examinemus ergo, primum locos novi Fœderis, eosque, vel
ubi

ubi expresse nominatur φοῖνιξ, vel ubi partis cujusdam hujus arboris simul fit mentio; deinde evolvamus translationem veteris Testamenti græcam, & postremo denique libros apocryphos.

§. XII.

Si recte memini, bis tantum in codice recentioris Fœderis memoratur φοῖνιξ, primo nimirum Joh. XII, 13. ubi Christo, Hierosolymam ingressuro, obviam gratulabunda processit turba ramos gestans palmeos (τὰ βαῖα τῶν φοινίκων). Circumstantia equidem a cæteris omiſſa Evangelistis, contentis modo memorare κλάδεις τῶν δένδρων (Matth. XXI, 8.) σοῖβάδας τῶν δένδρων (Marc. XI, 8.) minime tamen omnino transeunda, utpote tum hunc, tum alios scripturæ sacræ locos illuminans uberius, ut in subsequentibus dilucidare & demonstrare conabor. Secundo autem Apoc. VII, 9. ubi totus ex gentilismo electorum chorus triumphalis præsentatur Johanni ἐν πνεύματι γενομένῳ περιβεβλημένος σολὰς λευκάς καὶ φοινίκες ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν. Cujus ratio etiam post paulo videbitur. Subsistimus hic tantum in voce, τὰ βαῖα, cui, ut generaliori voculæ,

voculæ, explicationis ergo, additur τὸ τῶν φοινίκων, ne circa speciem hæreremus, (omissa vero, Macc. XIII, 51.) De hujus erymo multa variant autores, verosimilior tamen mihi videtur opinio clar. D. *Frid. Ado. Lampii*, qui in Comm. T. II. ad h. l. secundum *Salmasium & Bochartum* in Hierozoico autumat, originem a Coptis esse petendam, queis τὸ βαί termes appellatur *palma*, quam arguta magis, sed minus solida, aliorum sententia putantium, vocem potius ortum ducere vel παρὰ τῆς βία τίλλεσθαι, eo quod rami hujus ægre velluntur, vel παρὰ τῆς βαίνειν, quia termites oneri imposito contranitantur & sursum versus eo fortius eriguntur, conf. *Gerb.* in Harm. *Chemn.* in h. l.

§. XIII.

Dextre exprimunt *Alexandrini* plurimis locis τὸ ῥῥη voce φοίνιξ, attamen solent etiam additamento quodam uti & quidem impari successu: ex. gr. Exod. XV, 27. & Num. XXXIII, 9. incremento augetur narratio Mosis simplicissima, voce adjecta: σελέχη, qua truncum, caudicem, eam arboris partem, quæ a radice & ramis distingvitur, notare solent (conf.

(conf. Job. XIV, 8.) cujus translationis rationem divinare non licet; singulas enim *palmas* singulos suos habere caudices, quis addubitaret? & soli caudices, fructibus orbi, foliis nudati, sine ramis horrescentes quid oblectamenti, quid refectionis afferrent populo, ex Ægypto recens egresso, singulis fere momentis redire parato, varietatis dulcedinisque fructuum desiderio perpetuum flagranti? Memorantur etiam Levit. XXIII, 40. κάλλυνθρα φοινίκων pro ebræor. כפות תמרין proprie volis, translate vero *palmarum* ramulis, qui apud *Martialem* dicuntur *spathalia*, l. XIII. Xen. XXIV, a *spathe palma*, vel *palme specie* (*Plin.* l. XII, c. XXVIII.) quemadmodum etiam Romani *volam* interdum *palmam* vocare solent. Κάλλυνθρον vero Græcorum oritur a κάλλυνειν ornare, κάλλος pulcritudo, quia rami arborum sunt ornamenta, alii legentes κάλλυνθρα, exponunt per scopas, a καλλύνω verro, vid. cl. *Joh. Simon. Lex.* p. 660. Meminere etiam *Alexandrini* φοινίκων Deut. XXXIV, 3. Joël. I, 12. Jud. I, 16. IV, 5. Neh. VIII, 15. Psal. XCII, 12. Cant. VII, 7. 8. I Reg. VI, 29. VII, 36. 2 Par. III, 5. XXVIII, 15. Ezech. XL, 16. 22. 26. 31. 34. 37. XLI, 18. 19. 20. 25. versu vero 26. transferunt תמרין in
B δισμύς

διεμείρησαν, legentes forte תמרים, vel simile quid, a מרר, quomodo vero grammaticè, viderint ipsi? & cur hoc solo loco ista mutatio, aliis, si vacat, relinquo?

§. XIV.

His adhuc alia adjicientur loca, ubi diverterunt a via *septuaginta*, ut vocantur, *interpretes*, vel vocem תמר aliasque huic cognatas alienis obscurantes interpreta-
mentis, vel alias aliudque prorsus valentes voces in affinitatem cum *palma* nostra reci-
pientes, si non quoad sonum, attamen signi-
ficatum. Illorum in numerum haud imme-
rito refertur locus Jer. X, 5. ubi ebræorum
כתמר in ἀργύριον mutant: Particulæ similitu-
dinis nullus hic in versione locus: ἀργύριον
ἰσχυρὸν ἐστίν: videntur ergo habuisse כ
illud pro litera radicali, & vocem for-
matam ad modum כתבת, quomodocun-
que eveniet תב in fine, quod hac ratione
cum ת comparari posse, vix credo.
Quin certa res est, כתם aurum notare,
nec modo ab ipsis interpretibus subinde
verti in χρύσιον, (Job. XXVIII, 19. Cant.
V, 11.) verum etiam in ἀργύριον Thren.
IV, 1. Locum etiam Joël. III, 2. ubi
textus ebræus habet תמרות עשן, me-
lius vertunt per ἀμίδα καπνῶ, sensum
equi-

equidem non pervertentes, sed quodammodo dilucidantes, quare & Apostolus eandem retinuit versionem: Act. II, 19. ut Græcis magis notam. Sed Cant. III, 6. exponunt per *σελέχη καπνῆ*, argumento, quod recte respexerint vocem *מר*, ut ex antea allatis patet. Porro vocem *מרורים*, quam Jer. VI, 26. significant *ῥῶ οἰκτρὸν*, miserabilem a *מר*, casus enim amari homines miseros, aliisque miserabiles faciunt, ita & Jer. XXXI, 15. *ῥῶ ὀδυρμῶ*, ob eandem rationem, volunt tamen Jer. XXXI, 21. valere *τιμωρίαν*, tum, ut videtur, ob vocum in utraque lingua inter se similitudinem, *מרורים* & *τιμωρία*, tum dispectu stirpis *מר*, amarus fuit; *πᾶσα δὲ παιδεία (τιμωρία) πρὸς μὲν τὸ παρὸν, ὃ δοκεῖ χαρὰς εἶναι, ἀλλὰ λύπης.* (Ebr. XII, 11.) Restat denique, ut, facta pollicitis additurus, unicum afferam locum, quo aliam vocem *φοίνικα* nominant, ubi tamen in textu nullum *מר*, vel æquipollentis vocolæ reperitur vestigium: Locum puta: Job. XXIX, 18. Verba textus originalis ita jacent: *ומי מר עי קני אנוע וכחול ארבה ומי* quæ ad verbum ita reddunt Græci: *εἶπον δὲ ἡλικία μὲν γηράσκει ὥσπερ σέλεχος φοίνικος, πολὺν (δὲ) χρόνον εἰώσω.* Observatum hic habemus; 1) illos vocem *קני*, nidum meum

νοσσιῶν μὲν, Deut. XXXII, 11. Prov. XXVII,
 8. &c. hic vertere in ἡλικίαν, proceritatem,
 vel contextui forsitan accommodatius,
 ætatem. 2) τὸ γινῶ exspirabo, alias τελευτήσω.
 Gen. VI, 17. Job. XXXIV, 15. ἀποθνήσκο-
 μαι Gen. VII, 21. Num. XX, 3. ἐκλείψω
 Sach. XIII, 8. Gen. XXV, 8. Psal. CIV,
 29. ἐξαναλώσομαι Num. XVII, 12. (sec.
 Hebr. & Græc.) ἀπολύσομαι, Num. XX,
 29. transmutant hoc loco in γηράσει, mu-
 tata, cum persona, vocis significatione,
 (quemadmodum etiam Job. XXXVI, 11.
 γηρή, συνηλέσσει τὰς ἡμέρας, quod tamen
 quoad sensum eodem recidit.) Nullo
 τῷ δὲ habito respectu, nisi dixeris, eos
 pro δὲ legisse δὲ, quam particulam inter-
 dum notare, *sed*, dudum ante me obser-
 varunt plurimi, hic tamen melius ver-
 tendam ἀλλὰ, quam δὲ. Postremum 3)
 quod tamen palmarium est præjudicii
 fundamentum, τὸ λιπιδι tradunt esse
 idem ac σέλεχος φοίνικος & cur σέλεχος non
 video; auguror tamen veteres, tantum
 legisse φοίνιξ, prout etiam vulgata versio
 habet: *Sicut palma multiplicabo dies*. Alias
 rationem non video, cur multi Patrum,
 ut linguæ sanctæ ignari, cur nonnulli
 etiam Rabbīnorum eo prolapsi sunt, ut
 vocem, φοίνιξ, variæ & multiplicis sig-
 nificationis, transferrent in decantatam
 illam

illam in orbe terrarum avem, quam vulgo *phœnicem* nuncupamus, nisi τὸ σέλε-
χος truncum corporis notet, quemad-
modum me docet *Tertullianus*. Novi
equidem, quod magnus me in Hieroz.
edocet *Bochartus*, nonnullos hypothesi
adminiculum quæsisisse in voce Ara-
bum *אֵימ*, quod vertere vel convertere
notat, idque contulisse cum narratiunculis
veterum & hos inter *Solini*, qui in poly-
hist. p. 78. edit. Steph. 1577. *ratam*. (in
edit. Colon. 1520.) *raram* ait esse inter
autores fidem, cum hujus avis vita mag-
ni anni fieri conversionem &c. Novi
etiam, *voculam*, *sp*, *nidus*, (septum vo-
cat *Cyrillus*, thecam corporis *Ambrosius*,
quantum ex notis *Pamelii* in *Tert.* de
Resurr. c. Xlll. divinare possum) apte
quadrare in ave, & aptatam esse & nar-
ratibus autorum de hujus avis nido, ni-
dique constructione, & usu, ut & usui τῷ
ἐν, moriar cum nido meo, vel ficut, ni-
dus meus Job. IX, 26. Matth. XXIV, 51.
vel moriar ego & nidus meus I Sam.
XVI, 12. Nah. III, 12. sed quo sensu in
applicatione ad Jobum videant ipsi. Cete-
rum probarent prius, hanc avem in rerum
existere natura, quam multa super ea disse-
rerent, & bona fide relatorum exscriberent,
quæ ex incertæ famæ hauserunt murmu-
ribus.

ribus. Interpretantur alii vocem חול per *palmam*, seducti, dubio procul, contextu non bene satis applicato, ubi in sequenti commate textus habet: ערשו פתוח אלו מים וטל ילין בקצורי, quos tanto tutius secuti sunt alii, quanto cumulatius stirpis hujus & ævitatem & lætum in humidis locis incrementum comprobant autores. Cum vero חול in scriptura sacra sæpius occurrit, & quidem in significato, connexui textus apto, חול enim fabulum notat: Prov. XXVII, 3. Job. VI, 3. Jer. V, 22. cum fabulum est emblemata multitudinis, idque tam in sacris: Gen. XXII, 17. XXXII, 12. Josv. XI, 4. Jud. VII, 12. Apoc. XX, 8. &c. quam in profanis: hinc *Ovid.* in 1. XIV. *Metam.* fab. IV.

- - - Ego pulveris hausti

Ostendens cumulum, quot haberet corpora pulvis,

Tot mihi natales contingere vana rogavi.

Nulla nos cogit necessitas a sueta vocis significatione discedere, ita ut mens Jobi fit: Cogitabam equidem: in nido meo placide exspirabo, diesque multiplicabo, ut arena &c.

§. XV.

Fœderis utriusque locis evolutis, ut ad apocryphos abeamus, tempus est: memorantur ibi φοῖνιξ (Syr. XLV, 14. f. 15. σελέχη φοινίκων Syr. L, 12. f. 14. Βαΐων I Macc. XIII, 51. φοίνικος 2 Macc. XIII, 7. ad quæ loca, nihil heic habeo, quod moneam, nisi quod ultimo loco per synecdochen totius pro parte ponitur *palma* pro *ramulis palmarum*, quemadmodum Dominus pro corpore Domini Joh. XX, 2. operculum arcæ, pro uno alterove ejusdem tabulato Gen. VIII, 13. & f. p.

§. XVI.

Κατακόρως jam de hisce egimus, ideoque cætera vocabuli græci φοίνικος, significata, sed huc non facientia, omitto, quemadmodum etiam me litibus, minus fructuosis, Grammaticorum nec immisceo de vocis tum græcæ, tum latinæ etymo. Conf. de hisce *Ursinum* l. c. p. 525. f.

§. XVII.

Quærere naturam hujus arboris & proprietates, easque collatis & sacrorum & profanorum testimoniis pro nostra facilitate examinare & uberius explicare,

opus est, quod jam pertractandum habeo. Alia equidem eaque altiori fini nobis verbum suum communicavit gratia divina, ut nimirum de salute, salutis instrumento & via nos erudiat: Nihilo tamen secius perquam multa sunt, ad scenam hujus vitæ pertinentia, quæ si non, ut aliunde nota, manifestat, certe tamen varios eorum usus commonstrat, vel qua huic vitæ in commoditate degendæ subserviant, vel qua proponantur, ut simulacra & monumenta aliarum rerum, vel oculos corporis effugientium, vel sine his non attente satis & considerate ponderatarum. vid. Luc. XXI, 29. 30. 31.

§. XVIII.

Bene longa foret disputatio, si omnia heic aggererem arboris propria, ubique penes autores obvia, sufficiat igitur nobis consulere scripturam, & hac præeunte, is finis arboris esto. *Palma est arbor* (Joël, 1, 12.) *procera* (Cant. V, 7. Syr. XXIV, 15.) *recta* (Jer. X, 5.) *assurgens* (Cant. III, 7. Joël. III, 3.) *semper vivens*. (Ps. XCII, 13. 14.) *umbrosa*, (Jud. IV, 5.) *fructifera*, (Exod. XV, 27. Numer. XXXIII, 9.) *oneri resistens*, (conf. Ps. XCII, 13.) *Cujus ramulos veros s. NATIVOS gestarunt veteres, vel iis sparserunt humum, læti,*

læti, victores, vel alios de victoria reportata, sive reportanda gratulantes, (Lev. XXIII, 40. Neh. VIII, 15. Joh. XII, 13. Apoc. VII, 9. I Macc. XIII, 51. 2 Macc. X, 7.) vel IMITATIS ædificia sacra ornarunt, speciatim Judæi. I Reg. VI. VII. Ezech. XL. & XLI. II. cc.

§. XIX.

Meditatas & enumeratas hæc arboris proprietates, ingenium ejus ususque depingentes, allatis scripturæ sacræ aliorumque τῶν ἔξω & ἔσω testimoniis uberius firmabo, subjunctis simul aliis atque aliis observatis, proposito nostro conducen-
tibus. Recte tamen & ordine ut progre-
diar, meum esse reor, ut nonnulla, sed
generaliora, de variis ejusdem arboris
generibus præmonstrem.

§. XX.

Autor est *Plinius*, l. XIII. c. 4. *Hist.*
Nat. undequinquaginta hujus arboris
posse numerari species: passim etiam
mentionem injicit hujus illiusve gene-
ris, vel trunco, vel fructibus, vel hac
illave singulari indole a se invicem di-
stincti, quæ singula hic recensere longum
foret, opusque, quod plures posceret
manus, majorem experientiam, supel-
lectilemque librariam mea longe instru-
ctiorem.

Etiozem. In India Orientali 40 palmarum species esse memorat *Carrerius*, cit. *Almind. Reysen til Lands og Bænder*, T. XIV. p. 527. conf. T. XVI. p. 431. f. quem admodum etiam 8 species apud Africanos esse perhibent. ib. T. IV. pag. 158. Singulis ergo hisce, ne nimium longissimus, inhærere non animus est, maxime cum a Clar. & exper. *Kæmpfero*, hic destitutus sim, doctissimas cujus Amœnitates exoticas magnam mihi, si ad manus essent, lucem potuisse fœnerare, auguror.

§. XXI.

Tantum dicam breviter de distinctione specierum, vel rectius, generum, idque ratione situs, natalisque soli. Habet suas Europa *palmas*, sed hospitan-tes, minus nobiles, opacas quidem, rectas, pulcras, sed steriles, fructus saltem ferentes insipidos. Sunt equidem, ait *Plinius*, in Europa, speciatim Italia *palmae*, sed steriles, ferunt in maritimis Hispaniæ fructum, verum immitem. *Plin.* l. XIII. c. 14. Gaudet Africa suis *palmis*, multiplicis certe generis & usus, ut ex hocæporicis patet: Non tamen omnis Africa; Ægyptus enim *palmarum* non adeo ferax est, si discessero a certis regni

regni oris, ut infra patebit. *Palmifer* etiam ipse novus orbis est, ut doctissimus *Lafiteau* multis in locis docet, quorum nonnulli in subsequenter erunt adducendi. Asia tamen de plurimis iisque optimis se jactare potest, & in Asia speciatim Judæa, s. terra sancta, haud minus *palmis*, ac aliis fructiferis, fertilissima olim & felicissima, quod mihi perquam facile est demonstratu. Dona inter, queis Josephum, in Ægypto degentem, accumulavit Jacobus Canaanis tunc incolæ, fuisse dactylos, fructus *palme*, in Ægypto vel insolentius ac rarius obvios, vel nobiles minus & delicatos, patet ex Gen. XLIII, 10. loco infra paululum ulterius dilucidando; vilia enim, obvia, parabilia, vernacula Josepho, ut existimavit, Ægyptio, tanto viro, de cujus sibi acquirenda benevolentia serio admodum & sincere sollicitus erat, misisse Jacobum, non modo non est probabile, verum & mandato filiis dato aperte contrarium: חקו מומת הנרץ l. c. Accedit, quod optimis & pomiferis terræ arboribus, עצי שדה, oppositis τοῖς ὄρεσιν.) viti, ficui, punicæ malo, pomo annumeratur *palma*, Joël. I, 12. queis vel a locustis aliisque id genus ambefis, vel nimia nimiumque continua cœli siccitate are-

arefactis, hilaritas hominum marcuisse perhibetur. Leges denique jubentes, ut festum celebrantes τῆς σκηνοπηγίας ramulos fumerent *palmarum*, satis superque indicant, res indictas comparari faciles, nec ex longule diffitis locis esse petendas. Fuisse præterea alias in Palæstina aliis nobiliores oras, ratione *palmarum*, hanc præ illæ decorantium & nobilitantium, res ipsa loquitur. Quem fugit memoria Hierichuntis, suis *palmis*, suis *palmetis* celebratissima? vocatur ideo civitas *palmarum*. Deut. XXXIV, 3. Judic. 1, 16. 2 Par. XXVIII, 15. imo *palma*. Ezech. XLVII, 19. XLVIII, 28. ut antea monuimus §. X. pag. 8. Similiter etiam Minæorum regio in Arabia felici חֶלְקֵי כֶּ: *palma* vel *palmetum* appellatur, quia *palmarum* ubertate erat feracissima. Bochart. Phaleg. Part. 1. pag. 135. Nec minus laudatione autorum clarescit Engeddi, 1 Sam. XXIV, 1. Ezech. XLVII, 10. Cantic. 1, 14. alias *Hazezon-Thamar* nuncupata. Gen. XIV, 7. 2 Par. XX, 2. Sine dubio ratione habita *palmarum* ibidem læte frondentium: Syr. XXIV, 15. quemadmodum Kana ab arundinetis, Susan a liliis, Rimmon a malis punicis, Gizmo a sycomoris, & f. p. Conferri huc mere-

merebatur *Iosephus*, si ad manum jam
 esset, qui multa hæc firmantia, si indi-
 gerent firmamento, passim attulit, sed
 ne dica nimii in patriam amoris scriba-
 tur Judæis, quasi rem plus justo exag-
 gerarent, subsidio vocemus alios in par-
 tes minus descendentes, & partim animi
 a Judæorum rebus & sacris alienissimi:
 Audiatur *Strabo* qui l. XVII. p. 563. edit.
 1587. generatim ait: Διήλως δ' ἐστὶν ὁ, τε
 ἐν τῇ Βαβυλῶνι, καὶ ὁ ἐν Ἰερουσαλὴμ, (sc. Φοίνιξ)
 ὁ, τε ἄλλος, καὶ ὁ καρυωτός. &c. Speciatim
 vero l. XVI. pag. 525. de Hierichunte:
 Ἱερικοῦς δ' ἐστὶ πεδῖον κύκλῳ περιεχόμενον ὀρεινῇ
 τινι, καὶ πᾶς καὶ θεατροειδῶς πρὸς αὐτῷ κεχλι-
 μένη, ἐνθαυθα δ' ἐστὶν ὁ φοινικῶν, μειγνυμένην
 ἔχων καὶ ἄλλην ὕλην ἡμέρον καὶ εὐκαρπον, πλεο-
 νάζον δὲ τῷ φοίνικι, ἐπὶ μῆκος σαδίων ἑκατὸν,
 διάρρυστος ἅπας &c. & paulo post: ὁ φοινικῶν
 δὲ τοιοῦτος, ἔχων τὸν καρυωτὸν φοινικῶν ἐνθαυθα
 μόνον πλὴν τῆς Βαβυλωνίης, καὶ τῆς ἐπέκεινα
 πρὸς τὴν ἑω. &c. *Plin.* l. V. c. XIV. *Reli-*
qua Judæa dividitur in toparchias decem,
quo dicemus ordine: HIERICHUNTEM PAL-
METIS CONSITAM &c. c. XVII. infra hos,
Essænos, gentem SOCIAM PALMARUM, EN-
GADDA oppidum fuit, secundum ab Hieroso-
lymis fertilitate, PALMETORUMQUE NE-
MORIBUS: Tacitus l. Hist. V. c. VI. ubi
 de Judæa agit: *Exuberant fruges nostrum*
 ad

ad morem præterque eas balsamum & PAL-
 MÆ &c. Justin. l. XXXVI. c. III. Est
 namque vallis, (sc. in Judæa) quæ continuis
 montibus velut muro quodam ad instar ca-
 strorum clauditur. spatium loci ducenta ju-
 gera nomine HIERICHUS dicitur. In ea
 valle silva est & ubertate & amœnitate in-
 signis, siquidem PALMETO & opobalsameto
 distinguitur: & rationem mox addit:
 Non minor loci ejus apricitatis quam uberta-
 tis admiratio est, quippe cum toto orbe re-
 gionis ejus ARDENTISSIMUS SOL sit, ibi
 TEPIDI AËRIS naturalis quædam ac perpetua
 apricitas inest. Solinum etiam, ut simiam
 Plinii, & hac in re suffragari, minime
 mirum est; ita enim ille: c. XXXVIII.
 ENGADDA oppidum infra Essænos fuit, sed
 excisum est: verum inclytis nemoribus adhuc
 durat decus: LUCISQUE PALMARUM eminen-
 tissimis, nihil vel ævo vel bello derogatum.
 Palmis suis inclaruere etiam aliæ, eodem
 cœli solique bonitate gaudentes, regio-
 nes, Judæis vel vicinæ, vel ad viciniam
 eorum ratione Cœli accedentes: sic ex.
 gr. Idumæa, de qua, ut multa præte-
 ream, ita Solinus in polyhistore c. XXXVII.
 Idumæa inde incipit PALMIS OPIMA. Mar-
 tialis l. X. epigr. L.

Frangat IDUMÆAS tristis victoria
 PALMAS.

Horat. epist. l. II.

Cur

*Cur alter fratrum cessare & ludere & ungi
Præferat Heroicis PALMETIS PING-
VIBUS.*

Lucanus l. III. v. 215.

- - - ventosa Damascus

*Gazaque & arbusto PALMARUM DIVES
IDUME.*

*Conf. Curt. l. X. c. I. Strab. l. XVI. p.
m. 527. Silium Ital. Mart. Capellam &c.
Ne multis de tractu babylonico, de quo
Dionysii Alex. Perieges. p. m. 126. edit.
Steph. jun.*

*Καὶ τῆς τοῖ πεδίων περιώσιον ἐνθά τε πολλοὶ
Ἀκρόκομοι φοίνικες ἐπηρεφέες πεφύασι.*

*de Ægypto, iis scilicet in oris quæ ad
Asiam vergunt, Strabo similiter l. cit.
sed Judæam repeto.*

§. XXII.

Benignitate equidem Dei specialissi-
ma in Judæam dudum clausa, alia, eaque
tristior hodie est rerum facies: Quam-
obrem etiam irreligiosi religionis nostræ
irrisores, manum Dei non verentes, pro-
videntiam divinam præ cordis stupore
non agnoscentes, occasionem captarunt
fidem testium Θεοπνεύτων sugillandi, eorum-
que testimonia cavillandi. Sed quan-
tum hodie ab illa mutata est regio, toties
vastata, incolis orbata, tot annorum se-
culo-

culorumque serie incultu neglecta, certe ad priora tempora tantum non omnino inculta, prætereaque, sublata pridem pro terra Immanuelis vigilante providentia Divina, (Deut. XI, 12.) tot tamen mutationibus ruinisque supersunt hodie reliquæ, clare satis attestantes, Trojam fuisse, ubi jam seges est; conf. Itin. *Maunderell*. p. 365. cit. in den Zusätzen zu der allgemein. Welthistorie III. Theil p. 192. De terræ adhuc suis in locis felicitate residua. vid. Itin. *Thompson*. ibid. insert. p. 11. 13. 15. 19. 34. Ad *palmas*, quod attinet, eas maxime *spathas*, *palmarum* genus, circum Hierichuntem, hodie læte frondere autor idem est *Thompson* p. 39. licet nec eodem, ac olim, numero, judicante *Shawio* in Itin. p. 370. 371. ib. in notis cit. nec feracitate eadem, vid. *Doubdan*. in Itin. c. XXXV. cit. in *Job. Simonis* Onom. V. T. p. 80.

§. XXIII.

A veritate igitur non aberrat eorum assertio, qui volunt Judæam hanc ob rationem antiquitus sub imagine *palme* fuisse depictam, id quod luce clarius videre est ex variis in Judæam nummis cufis; e. gr. quatuor illis Samaritanis literis notatis, quorum una facies fert *palmam*,

palmam, Judææ symbolum, averſa vero: *לגאלת מיון* vel *לזיון* *in memoriam liberationis a Græcis*, vel *Zionis*, cujus explicationem vide ſis apud *Deylingium* in *Obſ. ſacr. T. II. p. 562*, qui tamen *p. 563.* vult, *palmam* non Judææ ſolum, ſed & regiæ potestatis eſſe emblemata, utpote quæ ſub Jannæo, Ariſtobuli fratre, ſacerdotali erat juncta, cujus auſpiciis habentur procuſi. Conf. cæt. ej. *Obſ. T. III. pag. 236. ſ.* De horum tamen *γυναικῶν* ſi quis dubitaverit, certiora adducam. Habetur in bibliothecis nummorum numisma Veſpaſiani, *palma* inſcriptum, in monumentum, ut inſcriptio docet, *Judææ captæ*. In nonnullis etiam Nervæ moneris conſpicitur *palma*, addito inſcripto: *Fiſci Judaici calumnia ſublata. v. Steph. Morinum* de lingua primæva pag. 280. *Wagenſeilius* in *Sota p. 1084.* Ne multa addam de *palma*, inſigni Neapolis, *Naploſæ*, olim *Sichem*, in nummo quodam Domitiani, & *Sepphoris*, hodie *Saffour*, metropolis *Galilææ*, in numismate quodam Trajani. Conf. *Itin. Shawii* alleg. l. c. An etiam huc referendum ſit, quod auctores memorant de equis *palmatibus*, utpote *palma*, devictæ *Palæſtinæ* & *Judææ*, eorum patriæ, ſymbolo inuſtis, incertuſum, nam rectius forte hoc ſigno ſingula-

ris eorum designabatur generositas,
quasi *palmas* aliis præripientium, unde
Nemesianus:

Cornipedes igitur lectos det Græcia
nobis,

Cappadocumque notas referat gene-
rola propago

Armata & *palmas* nuper grex omnis
auorum.

Conf. *Bocharti* Phaleg. T. I. p. 201. sed
hæc in medio relinquo.

Ex allatis igitur patet, Judæam & totam
fere, quæ ei circum jacet, regionem suis
quondam inclaruiffe *palms*. Non tamen
inde sequitur, Phœniciam nomen suum
a *palms* fuisse adeptam, dissidentibus inter
se doctis in origine hujus vocis eruenda,
vel ἀπὸ τῶν φοινίκων: ut *Roterod. D. Chytræo*,
aliis, vel a colore maris rubri, ut credi-
dere multi, vel a colore purpuræ pu-
niceo, vel παρὰ τῆς ποινός; cædibus enim
fuere dediti, vel a Phœnice Tyrio, vel,
quod forte maxime probabile, a כנ-ת-אנך,
conf. ὁ πᾶν *Bochart*. in Can. l. I. c. I. p.
362. & *Job. Simon*. Onom. Nov. Test.
p. 156. f.

§. XXIV.

Carptim jam perscribere allatas
antea hujus arboris proprietates speciales,
quate-

quatenus in *scriptura sacra* sunt *descriptæ*,
 easque explicare uberius, jubet ordo, &
 hic primum nobis ejus obviam fit *proce-*
ritas: Expresse id docet *scriptura*, *palmæ*
mysticæ, de qua deinceps erimus tractatu-
 ri, quandam attribuens קומה, Cantic.
 VII, 7. *altitudinem vel staturam*, quam non
 simul atque nata attingit, sed gradatim
 & crescentibus annis: inde est, quod
 cedris aliisque id genus Libani ornamen-
 tis sua adscribatur קומה, quemadmodum
 apud *Columellam* *statura*, *Plinium* *altitudo*,
Tullium *proceritas*. Illustratur res porro,
 si illustratione egeret, vocula originali
 קומה, de plantis etiam obvia: testis alios
 inter est locus ille insignis Jer. XXIII,
 5. ubi *Messias* vocatur צמח, germen, a
 צמח germinare, (conf. Es. XLIV, 4.
 Eccl. II, 5. Gen. XLI, 6. Es. LV, 10.)
 eumque, *Messiam*, facere se promittit
 יהיה, ut oriretur, nasceretur, cresceret
 &c. eodem modo loquuntur de plantis
 autores profani: sic *Maro* in *Georg.*
 l. II.

Pars autem posito *surgunt* de semine, ut *altæ*
Castaneæ.

Sic *Naso* de *palmis* l. fast. III.

Inde duæ pariter, visu mirabile, *palmæ*
Surgunt.

Palmarum in specie *excelsitatem* comprobat

nubes, spissa satis, autorum, omnis ævi idoneorum : Fatetur equidem *Plinius* l. XIII. c. 4. *palmarum* dari genera, *fruticem non excedentis*, sed reliquas ait esse teretes atque *proceras*. Consentit *Tacitus*, qui libro V. c. 6. *palmetis* suam esse *proceritatem* & decorem tradit, inde & *Virgilius* l. Georg. II.

- - - - - etiam ardua palma
Nascitur.

Et *Ovid.* l. II. Fastor.

- - - - - ex illis, (*palmis*) altera
major erat:

Et gravibus ramis totum protexerat
orbem,

Contigeratque sua sidera summa coma.
Cf. hic *Æneæ Gazæi*, Platonici liber de immortalitate animæ: interpr. *Ambr. Camaldulensi*: fol. d. b. edit. Basil. 1516. *Er. Roterod.* de rat. concion. p. 242. edit. *Froben.* 1536. Placet demum addere testimonium *Hadriani Junii*, docti olim in patria nostra hospitis, qui in Emblem. IX. ita canit:

Palma caput tollit cælo ardua. - -

Hac de re consentiunt omnes, quos vidi, recentiores. *Dav. Chytræus* in Apoc. p. 158. pro certo affirmat, se Romæ in monte Capitolino & ad vincula Petri vidisse *palmam*, *arborem proceram* &c. *Charadin.* in Itiner. T. III. p. 23. perhibet, *pal-*
mas

arbor dactylifera Persiæ inter omnes fructi-
 teras arbores esse *celcissimas*. vid. Allgem.
 Welthistorie (vers. Germ.) T. IV. p. 81.
 In ipsa Guinea conspiciuntur *palme admo-
 dum celsæ*: Alm. Reysen til Lands og
 Vands. T. I. p. 268. *Palmas* in insula
 Hispaniola *plus, quam centum pedes, esse
 altas*, refert Lafiteau in descr. Amer. (ed.
 germ.) Allgem. Gesch. der Länder und
 Völker von America T. II. p. 605. Sed
 hæc memorasse sufficiat. Prius tamen,
 quam ulterius procedam, alius adhuc hic
 occurrit locus in scriptis bibliorum apo-
 cryphis obvius, nimirum Syr. XXIV, 15.
 f. 14. Ως φοίνιξ ἀνυψώθη εν αἰγιαλοῖς, ubi
 autorem in arboris hujus adscensum,
 gradatim in altum, fuisse intuitum, nullus
 dubito; est enim omnibus notum vocem
 ἀνυψῶσθαι ex ἀνω & ὑψῶσθαι esse conflata.

§. XXV.

Inter arboris hujus proprietates antea
 retuli, eam esse *rectam* ∴ recta in longi-
 tudinem *sex crescentem*: quam arboris
 indolem nec suo in scriptura carere fun-
 damento, sequentes loci, quantum sal-
 tem video, monstrare videntur: 1) Jer.
 X, 5. כַּתְמָר נִשְׁקָמָהּ. Versionem hic
 non curamus græcam, tædet enim itera-
 re dicta §. XIV. p. 12. Circa vocem נִשְׁקָמָהּ

varia variorum est opinio. Ideam certe
 in se continet solidatis. Exod. XXV, 18. 31.
 a נֶחֱשֶׁת *durus*, vel sec. *Boblium* in diff. XI.
 pro form. signif. eruend. §. 2. *compactus* fuit.
 Convenit ista notio variis versionibus, non
 modo Græcæ, quæ Exod. l.c. habet τορεῦτὰ &
 τορεῦτην, non modo recentioribus vernacu-
 lis. 1740. 1760. De ere, som et Balme-
 Træ af drevet Arbejde. 1647. in 4. &
 1724. in 8 maj. saadanne ere, som et
 Balme-Træ af tet Arbejde, verum
 etiam nonnullorum Rabbinorum expli-
 cationibus; ita enim R. Salomon in Exod.
 XXV, 31. cit. Buxt. in Lexico pag. 697.
*Ex frusto uno, sive materia solida & continen-
 ti. R. Abarbanel: Aurum Operculi arcæ
 erat corpus firmum & solidum, intra non
 cavum, integrum frustum, malleo ductum,
 usque adeo donec inde confierent opertorium
 & Cherubim: sic verto verba Autoris,
 Belgice interpretata apud Hermkbuysenium
 in de Wet der Schaduwen p. 42. Ideo-
 que etiam τὸ נֶחֱשֶׁת Esa. III, 24. vertunt
 nonnulli per capillamentum æquale,
 sive pexum, vel etiam implexum, ut
 speciem præferret rei unius integræ, so-
 lidæ, fusi instar. vid. clar. Vitrinam in
 Esa. T. I. pag. 100. conf. Job. Simon. in
 Arc. form. p. 468. Huc spectare videtur
 magnus noster Job. P. Resenius, qui in
 sua*

sua 1607. edita versione ita locum inter-
 pretatur: *Saadanne ere, som en slet*
Palme. Præberet igitur forsitan vocula
 נֶחֱמָה occasionem cogitandi de *palmae du-*
ritia, quam ad ferrum accedere, imo
 idem si non superare, saltem æquare do-
 cet *Cardanus* l. VI. de rerum varietate
 p. 192. ut alicubi cum excitatum vidi,
 vel de arboris *lævitate*, de qua tamen
 inter se discordant eruditi, variis vario-
 rum autorum subnixi autoritatibus, con-
 gruendum forte, si vel diversitatem ge-
 nerum, vel ejusdem locorum ætatumque
 singulos respexisse dixeris. conf. *Ursinus*
 l. c. p. 527. f. Attamen ad hunc locum
Jer. X, 5. nec facere videtur arboris
durities nec *lævor*, si nexum orationis
 propheticae accurate consideraverimus;
 Jeremias enim in eo est, ut monstret va-
 riarum gentium, Judæorumque eas sto-
 lide imitantium inanitatem, in colendo
 manibus hominum fabrefacta. (v. 3. f.)
 imitatisque & effictis simulacris Deum
 incomparabilem, (v. 6.) adorando. Ar-
 bitror igitur, quod Propheta respiciat
 formam quandam, qua invisibilem
 omnemque cum visibilibus comparatio-
 nem infinite exsuperantem Deum expri-
 mere voluerunt, sed formam non *palmae*,
 nam quis requireret loquelam ex *palmae*
 efficta?

efficta? (Jer. X, 5.) ast animalis, loquela,
organis sensuum, imo ratione præditi 3:
hominis, qua specie, ut sua suorumve,
(Sap. XIV, 15. conf. Sap. XIII, 13. Rom.
I, 23.) præsertim oblectabantur veteres.
Quemadmodum igitur *תֵּן הַשֵּׁמֶשׁ* exprimit
elaborationis modum, fabricatoris deli-
gentiam & laborem, in quo *durescebat*,
ut aliquam huic trunco & inutili ligno
firmitatem daret, cultoribusque simul
inderet firmam, scilicet, spem & fiduciam
in eo collocandam, id quod respondet
contextui, ubi opera ejus, ut multi su-
doris, describitur (v. 4.) voculæ *מַשַּׁח*,
ejusque radici *מַשַּׁח* durus vel difficilis
fuit, five si legere mavis *מַשַּׁח*, a *מַשַּׁח*
arab. decorticavit, dolavit, opere torna-
tili elaboravit: sic *תֵּן הַשֵּׁמֶשׁ*, non mate-
riam, quamvis etiam ligna, putredini
diutius obsistentia, huic usui destinasse
inveniuntur (Esa. XL, 20.) sed formam
explicat: & quo modo? ratione, ut opi-
nor, erectæ figuræ. Prærogativa certe
humana, ipsis etiam gentibus deveneran-
da: hinc *Ovidius*:

Pronaque cum spectent animalia
cætera terram;

Os homini sublime dedit, cælum-
que tueri &c.

Videor ergo mihi hic videre speciem ho-
minis,

minis, ore sublimi, *palmae* ad instar recti,
 auribus patulis, oculis, quasi, intentis,
 omnique, quantum fieri potuit, gestu,
 sub indumento utut humano, mentientis
 Deum, res humanas attento animo in-
 tuentem, ad audiendum paratum, ad
 juvandum facilem, vel ad ulciscendum,
 promptum: Inde etiam in subsequen-
 tibus perhibetur tale simulacrum nil minus
 posse, ac id, quod promittere videtur.
 Tale, secundum *Diodorum* in bibliothec.
 L. II. si modo ei fides habenda sit, simula-
 crum erat Beli Babylonici, in augustissi-
 mo ejus templo: Τύτων δὲ τὸ μὲν τῆς Διὸς,
 ἑσθηκὸς ἦν καὶ διαβεβηκὸς, ὑπάρχων ποδῶν
 τεσσαράκοντα τὸ μήκος, σταθμὸν δ' εἶχε
 χιλίων ταλάντων Βαβυλωνίων. cit. a *Camp.*
Vitringa in Esa. XLVI, 2. annon etiam
 futurus hujus idoli casus, per *curvationem*
 l. c. expositus, lucis nonnihil ex priori
 ipsius statura erecta lucrari possit, judi-
 cent alii. Qualitatem etiam hanc arboris
 exprimunt 2) loci Cant. III, 6. Joël. III,
 3. antea memorati §. VIII. nequidem illud,
 quod posteriori loco exspirat, causa est,
 cur clarissimus *Job. Simonis* in Lexic. p.
 407. vocem *עָשָׁן* potius deducit, vi
 formæ, a *עָשָׂה* extulit, eamque explicat
 per elationem sui, quia fumus in altum
 se effert., & affinem declarat τοῖς

אָמַר. אָמַר. אָמַר. אָמַר & in Arc. for-
 mar. pag. 529. Arabum *اُصْل*, adscendit:
 Nihilo tamen secius, omnes fere, quos
 vidi, interpretes vocem explicavere per
palmas; si *ὁ πάλυ* *Vitringa* in Esa. LXIII,
 I. allegans locum Cant. III, 5. ita vertit:
quænam est illa, adscendens ex deserto, ut
 PALMA FUMI, sic clar. Coccejus in Lexic.
 p. 977. utrumque locum refert ad radi-
 cem אָמַר, & interpretatur per *palmas*
 fumi, conf. etiam ejusdem Comment. in
 Joëlem in h. l. *J. Buxtorfius* in Lex. pag.
 864. vocem equidem reddit per elationes
 & columnas, derivat tamen eandem a
 אָמַר. Sic & incompar. D. S. *J. Baumgarten*
 in Proph. Joël. pag. 167. Versio nostra
 danica in 4. 1647. habet equidem Cant.
 III, 6. in textu: *Stötter af Reg*: in margi-
 ne tamen: *Balmer*, & in notis, *som groer*
ret op i Beyret *o: increscentes recta in alti-*
tudinem, ut columna vel palma: & Joël.
 III, 3. *Reg-Stötter* *o: columnas fumeas,*
 in marg. *palmas*. Eandem sibi in mente
 ideam formavit *Megalander noster*, qui
 priorem locum Cant. III. convertit hunc
 in modum: *wie ein gerader Rauch*, simi-
 liter his *J. Drusus* in comm. in Prophetas
 minores pag. 463. ad locum ventilatum
 Joëlis: *תַּמְרוֹת עֵשֶׂן*, ait, significant exha-
 lationes sive elevationes fumi, cum scili-
 cet

cet is NB. *recta* sursum fertur, & quasi in *palmae* similitudinem adscendit; nam, pergit, *palma* dicitur תמר, ex quo factum תמרה, quod de fumo etiam Magistri usurpant &c. Accedit etiam Job. *Tropius* in Comm. Angl. in Proph. min. utitur equidem vernacula sua versione, quæ habet: *and pillars of smoke*, attamen addit: hebr. *palmes of smoke*: Claudat tandem agmen vir summus Job. *Markius*, qui in Proph. min. comment. edit. in fol. pag. 275. aliam licet hypothesin secutus in significatione phrasidis explicanda, non modo ipse transfert תמרה in *palmas*, sed & taxat *Hieronymum*, qui accurate nimis sectatur interpretationem Græcam, emphasin linguæ ebraicæ plus iusto, ut arbitratur, extenuantem. Maneat igitur, ut placitum est viro summo, Job. *Simonis*, quod illud, locorum alterutri insertum, proderet originem ἀπὸ τῆς תמר, habeat etiam juxta תמר cæteras allatas voces sibi confines, sono consimiles, significatione cognatas, cur non etiam תמר? Ne dicam, me illud, alibi elisum, hoc loco otiosum esse, suspicari, quemadmodum in תמר, cujus tamen radix est תמר, Arabibus usitata. Convenit etiam hæc idea naturæ fumi, utpote vi suæ naturæ, non aliunde præpeditæ *recta* adscendentis.

Ramos

Ramos 3) suos etiam habent *palmae*, coronae instar, in vertice, *rectos* εἰς *in sublime tendentes*, quo spectare mihi videtur locus apud *Synacidem*, c. L, 14. al. 12. Κυκλόθεν αὐτῷ (τῷ Σίμωνος) σεφάνος ἀδελφῶν, ὡς ἐλάσημα κέδρε ἐν τῷ λιβάνῳ, καὶ ἐκύκλωσαν αὐτὸν ὡς τελέχη φοινίκων. Clar. *Ursinus* l. c. p. 308. existimat, summum sacerdotem hoc loco comparari cedro, circumscitas inter *palmas* supereminenti, velut luna ignes inter minores. Verum cum memoretur non cedrus, sed ἐλάσημα κέδρε, cum ἐλάσημα nativo sensu non valeat plantationem, ut habet versio latina, nec truncum arboris, sed, vi vocis innata: germen: cum denique ἐλάσημα, non respondeat αὐτῷ, sed τῷ τῶν ἀδελφῶν σεφάνῳ, vel τελέχη, in numero multitudinis τῷ τῶν ἀδελφῶν, rectior videtur linguae nostrae translatio, qua hodie utimur, quæ ita habet: Haus Bredres Hob stod trindt om ham, som Ceder-Qviste paa Libanon, og de omringede ham, som Palme-Grene o: Corona, s. multitudo fratrum circumstetit eum, ut rami cedri in Libano, cinxerunt eum, ut rami *palmarum*: vel latinius forsitan: Corona cinxere eum fratres ut rami cedrini &c. itaque indicat similitudo certam decentemque inter eos ordinem, quo munus suum, ejus sub auspiciis, admi-

administabant; ordo enim ramorum cedri est admodum concinnus, utpote non alte a terra incipientes, caudicem orbiculatim obeunt, quantoque surgunt altius, tanto decrescunt, ut procul intuitibus pyramidum formam exhibeant, perque inferiores ad summos, quasi per scalas, facilis sit adscensus. vid. *Ursinus* l. c. pag. 289. Quemadmodum igitur huic arbori secundum *Plinium*, omnis coma in cacumine est, ejusque rami in fornicis modum propendent, quam ob rem ita canit *Dionysius Alexandr.* loc. c. supra §. XXI. p. 25.

ἐνθά τε πολλοὶ

Ἀκρόκομοι φοινίκες ἐπηρεφεές πεφύασιν.

In quod ita commentatur Eustathius pag. excitatæ editionis 127. Ὅτι ἡ περσικὴ Βαβυλῶν πολλὰς ἀκροκόμους ἐπηρεφεάς φέρει φοινίκας. Ἰδιότης δὲ ἐστὶ τοῦτο τῷ φύλῳ, καὶ λέγονται ἐπηρεφεῖς μὲν, ὅτι ἐπικλίνοντες τὰς κλάδας εἰς ὄρθρον· ἀκρόκομοι δὲ ὡς ἔκαστωθεν, ἀλλ' ἐν ἄκρῳ ἄνω κομῶντες. Τοιοῦτον γὰρ τὸ δένδρον. &c. ita hi sacerdotes cinxere corona Pontificem, erecti, manibus elevatis, tenentibusque τὰ μέλη, quæ ex eorum manibus susciperet Pontifex sacrificanda v. 12. conf. v. 13. προσφορά κυρίως ἐν χερσὶν αὐτῶν, ἐναντὶ πάσης ἐκκλησίας Ἰσραὴλ.

§. XXVI.

§. XXVI.

Non minor gloria *arboris* est *semper-
viriditas*. Indicat illud ipsum sacerri-
mus vates, *David* in Psal. XCII, 13.
צִדִּיק כְּתֹמֶר וּפְרִיָּה. Variæ equidem, utut
cognatæ, sunt voculæ פֶּרֶה significatio-
nes: ex. gr. virere, florere, efflorescere,
gemmas protrudere, germinare, ut vi-
dere est penes Clar. *Coccejum* in Lexic.
p. 687. Observat equidem Cel. J. H.
Majus in Supplem. p. 113. vocem male
transferri per *florere*, verum accuratius
per *germinare*, idque quia 1) usurpatur
Hab. III, 17. de ficu, quam nullos emit-
tere flores, certum est 2) quia Numer.
XVII, 8. vel sec. Ebr. v. 23. distingui-
tur a צִי. Sed cum vox in genere erup-
tionem notat, ideoque etiam occurrit de
lepra, ulceribusque erumpentibus Exod.
IX, 9. 10. Lev. XIII, 12. &c. cum etiam
טֹהַר פֶּרֶה non modo germen valet Nah. I,
4. (versio nostra habet: *Blomster*) sed &
florem Exod. XXV, 33. cumque demum
comparatio fit inter cedrum & *palmam*,
ambas *viriditate perpetua* notas & nobiles,
necesse fit, quantum mihi videtur, ut,
discriminis ergo, טֹהַר פֶּרֶה exprimatur
eruptio arboris in fructus, distinctæ hoc
loco a cedro non æque frugifera. Re-
Etius

Etius igitur applicari potest hæc arboris
 proprietas ejusdem Psalmi commati 15,
 ubi *David*, felicitatem fidelium uberius
 expliciturus, similitudinemque ulterius
 amplificaturus, earundem arborum re-
 spectu, addit: דִּשְׁנוֹם וְרֵעֲנָנִים יִהְיוּ: Voces
 equidem hic per metaphoram suntæ sunt
 & fidelibus applicatæ, supponunt tamen
 easdem, proprie sumtas, his arborum
 generibus inesse qualitates. Nec ipsa
 vocum in textu sacro dispositio suo caret
 mysterio; *perpetuæ* enim *viriditatis* fun-
 damentum est arboris pinguedo, דִּשְׁנוֹם
 nomen a verbo, רֵעֵן, pinguis fuit Deut.
 XXXI, 20. pinguem notat succique ple-
 num, conf. Esa. XXX, 23. & Pl. XXII, 30.
 altera vero vox, a רֵעֵן viruit Job. XV, 32.
 viridem & virentem passim valet, ex. gr. Jer.
 II, 20. Habet igitur id cum cedris commune
palma, ut sit succi plena, ideoque *comam*
 retinet *virentem*. Forte etiam succus
 ejus ejusdem, ac cedri, naturæ est, ut
 propter amarorem & acritudinem non
 patiatur cariem, nec eas admittat bestiolas,
 quæ plantis sunt nocentes. Conf. *Vitruv.*
 lib. II. c. 9. cit. a clar. *Joh. Christ. Biel* de
 lignis ex Libano p. 17. Aliter equidem
 sentire videtur *Plin.* l. XVI. c. 21. *Falsa*
definitio est, ait, (folia) non decidere bis, quarum
succus pingvior sit, sed contrarium docet
 Theo-

Theophrastus lib. I. c. XV. cit. in not. & veritatem assertionis comprobare videtur narratio autorum de amaritudine corticis. Conf. *Lafiteau* l. c. T. II. pag. 98. Quicquid sit, id verum est, quam quod verissimum, *palmam* esse *semper virentem*, ideoque etiam *vivacissimam*. Narrat igitur nobis *Plinius* l. XIII. c. XI. de insula *Tylo* *palmas* ferente, quod in ea nulli *arborum* folia decidant: vid. & *Solin.* in *polyhist.* p. m. 97. sed id non adeo mirum, dum de *quercu* etiam folia non dimittente alibi loquitur, id vi loci fieri existimat. l. XVI. c. XXI. alias plane de *palma* loquitur, ut *fronde sempiterna* l. XVI. c. 20. Similiter & *Plutarchus* in *Συμπόσι.* l. VIII. ad quæstionem 4. *Cur in certaminibus palma esset commune unicuique victoriæ emblemata?* rationem addit alias inter: *ἐμπεδόφυλλος ἐστὶ καὶ αἰείφυλλος*, & pergit, id huic arbori esse peculiare, quod, cum *laurus*, *olea*, *myrtus*, &c. non semper eadem servant folia, sed, decidantibus alias, succrescant denuo alia: ὁ δὲ φοῖνιξ ἔθ' ἐν ἀποβάλλων ἀφ' αὐτῆς τῶν φυομένων βεβαίως αἰείφυλλος ἐστὶ. &c. & tandem paulo infra accenset hanc arborem ταῖς θερμαῖς καὶ λυπαραῖς. Inde ad arboris vivacitatem fiat argumentatio, de qua innumera produci potuerunt veterum aliorumque testimonio-

stimonia, si meditationes nostras contrahere non animus esset: *Plinius* equidem l. XVI. c. XL. *palman* non annumerat arboribus vetustatem vel non, vel tardissime sentientibus, attamen ejusdem libri c. XLIV. mentionem facit *palmae Deli*, sua adhuc ætate vigentis, toties in scriptis Poëtarum decantatæ, *palmae*, inquam, ad quam, si fabulæ fides, peperit Latona: hanc canit, alios inter, *Callimachus* in hymno in Apollinem v. 4.

- - - ἐπένευσεν ὁ Δῆλιος ἡδὺ τι Φοῖνιξ
Conf. hymnum εἰς Δῆλον v. 210. f. *Ovid.* *Metam.* l. VI. v. 335. f. ejusque, simodo ejus, epist. nomine Cydippes ad Acontium. De fabulis hisce quid sit judicandum, videat ipse cordatus lector, id tamen minime prætereundum duco, *Homerum* l. VI. *Odyss.* clare testari, hanc arborem ante sua fuisse tempora, & *Ciceronem* l. de legibus profiteri, suo tempore eandem monstrare Delios. Quin ipse *Pausanias*, qui sub Hadriano floruit, in *Arcadicis*, f. l. VIII. c. 23. eam (secundum lect. interpretis) inter arbores nominat vetustissimas. Unde, si annorum seriem ab ætate *Homeri* ad *Pausaniæ* supputaveris, de maxima hujus arboris vetustate facile est judicatu. Recte igitur in verbo Dei comparantur justi ad cedros, *palmas*, aliasque durabiles durantesque plantarum species,
D injusti

injusti contra ad gramen, materiam habens solutam, & velociter senescens.

§. XXVII.

Ex proprietatibus hujus arboris locum ultimum non obtinet *opacitas*. Locis umbrosioribus delectatos fuisse & delectari homines caloribus æstuentes, probatione non eget: ipsa scriptura, quæ nullo locutionis genere utitur, quod in consuetudine hominum non inveniatur, quia utique hominibus loquitur, ut verba *Augustini* lib. I. de Trin. c. XII. mea faciam, creberrime, ob analogiam operum Dei in natura & gratia, metaphora *umbræ* utitur, rei necessariæ, utili & gratissimæ repræsentandæ, defensionis speciatim, ab æstu afflictionum protectioni symbolo æque frequenti. (Psal. CXXI, 5. 6. Num. XIV, 9. conf. Dan. IV, 20. 21. *Palmas* etiam populum Dei huic habuisse usui, manifesto apparet ex historia sacre vatis *Deboræ*, Judic. IV, 5. והיא יושבת תחת־תמר דבורה. Distraktionem verborum a suo ordine & loco omnantur equidem nonnulli, & alios inter R. *Kimchi*, ea ita disponenda ratus: והיא דבורה יושבת תחת־תמר & ipsa *Debora* fedit sub *palma*. excit. M. Car. *Godofr. Engelsballio* in seinen heil. Betr. unterschied. Haupt-

Haupt-Sprüche aus dem Buche der Richter: c. p. 326. sed ut mea fert opinio, opus non est, cum illi, personæ adeo illustri, Israël's judici, superstiti adhuc, nomen suum *palmae* imponere non erat difficile: Sunt etiam, qui volunt, eam ibidem domicilium non habuisse fixum, verum modo sub *palma* consedissee causis publicis invigilaturam; sed, cum pro re nata suas frequentare portas solebant Judæi, (Ruth. IV, 1.) nec unquam magistratus Judæorum legitur sub arboribus sedisse judex, & Deboram nullo hoc fecisse exemplo, mihi non est probabile, album iis potius adjicio calculum, qui opinantur, eam sub *palma* habitasse, domique in casibus insolitis & extraordinariis fuisse consultam: Res per se clara est ex ipsis Spiritus Dei verbis: יושבת תחת תמר. יושב significare: sedere, confidere, permanere, habitare, gnarum est & indubitatum: תמר æque ac תמר *palman* valere, antea monstra- vi, §. IX. p. 5. Id tantum dubii remanet, utrum תמר sumatur collective, ut ajunt, pro plurimis *palms*, vel *palmeto*, prout versio germanica habet: unter den *Palmen*, ut & Anglica, supra allegata, the *palmetrees*, cui sententiæ suffragatur Cajetanus, ut autor est laud: *Engelschalln* l. c. an vero pro una, sola, umbrosa *pal-*
ma?

ma? porro: utrum תמר hoc loco est nomen civitatis vel urbis proprium, & quidem Atharoth, ut placet *paraphrastæ Chald.* (sec. eundem, quem laudavi, *Engelschall.* l. c.) an, quod vocant, appellativum? sed litem dirimit particula תחת, quam *sub* notare ex iterato vocis usu patet Cant. II, 6. si enim *palmetum*, vel civitas fuisset, dicendum potius foret בתמר, ut recte observat *Kimchi*, loc. cit. *Palma* ergo excelsa, umbrifera, patulisque diffusa ramis erat, sub qua tugurium sibi struxit Lapidoth, cum uxore Debora, amœnitate loci ducti, ab æstu cœli semunituri, liberiorisque auræ captaturi refrigerationem. Ipsam hanc *palman* suo adhuc superesse tempore, docet *Michelbachius* in hunc locum, sed, qua auctoritate? me nescire fateor. Simile quid narrat nobis *Baronius* de *palma*, quæ termites Judæis præbuit Christo congratulantibus, idque auctoritate *Cyrelli Hierosol.*, quem tamen a falsa *Baronii* interpretatione strenue vindicat clar. *Casaubonus* in Exerc. p. 396. f. Folia *palmarum* lata, duplicia, ut ait *Plin.* singula velut ex duabus composita, sec. *Theophr.* aptissima sunt ad umbrandum: quare Lusitani in India Orientali ex *palmarum* dactyloferarum foliis ea sibi conficiunt umbracula, quæ som-

sombreiroos vocant. Alm. Meyser til Lands
og Bands. T. XVI. p. 432. & Americani
virgulis colligant folia *palmarum* ad ten-
toria obumbranda; *Lafiteau* l. c. T. I.
p. 283. Sed, ut regrediamur ad veteres,
docet nos *Strabo* in Geogr. l. XVI. *Pal-
metum* Posidii eo magis esse æsti-
matum, quo tota circumstans regio est
æstuosior, aquarumque expers; Συνεχῇ δὲ
τῆς Ποσειδῆος, Φοινικῶνα εἶναι ἑυδρον, τιμᾶσθαι
τὴν κομιδῇ, διὰ τὸ πᾶσαν τὴν κύκλῳ καυμάζε-
ραν τε, καὶ ἄνυδρον, καὶ ἄσκιον ὑπάρχειν. Ean-
dem ob rationem Romanos ante domus
suas plantasse *palmas*, colligere licet ex
verbis *Virg.* l. Georg. IV, 20.

PALMAQUE vestibulum aut ingens oleaster
OBUMBRET.

§. XXVIII.

*Fructiferam hanc arborem esse tradunt
autores: Dantur equidem silvestres, nul-
los, vel admodum paucos, eosque ad
esum inutiles, palatoque ingratos ferentes,
maxime sub cœlo non suo. Attamen in
Judæa vicinisque regionibus deprehen-
duntur fructus admodum boni, maturi,
grati, quamobrem P. Hieronymus palmam
assimilat matri fructiferæ. cit. clar. Job.
Simonis in Onom. ebr. p. 619. Firma-
tur hæc assertio de hac arboris indole,*

probabiliter ex locis Exod. XV, 27.
 Num. XXXIII, 9. Quorum circa voces
 nil habeo, quod moneam, ne circa vo-
 cem *עֵלִים* quidem, variaque doctorum
 de ea cogitata, conjecturas & collationes
 cum variis τῶν ἑξω in Judæos calumniis.
 Conf. inter alios *Bochart. Hieroz. P. I. &*
Deylingii Obs. Sacr. P. III. Obs. VI. §. 2.
p. 63. De re ipsa scripsit *D. Iken* in *Diff.*
de 12. fontibus & 70 palmis Elim, qui
 collatus cum *Kæmpferi* amœnit. exoticis
 rem dubio procul exhaustit, sed eos vi-
 dere, nedum legere, mihi nondum con-
 tigit adeo esse felici. Id modo hic me-
 morandum habeo, quod *Josephus* perhi-
 bet, hæce nimirum deserti *palmæ* admo-
 dum fuisse depressas, nec in illa
 terra posse ad eam, ac in Judæa, per-
 nire sublimitatem: putatque *Hillerus* in
Hierophyt. P. I. c. XV. eas id genus esse,
 quod Talmudici vocant *Zinnim*, unde
 desertum nomen adeptum fuisse dicitur.
 Vid. *Cel. Dn. Joh. Mossinus* in *Exod. p.*
450. & Clar. Joh. Simonis in *Onom. Ebr.*
pag. 81. Sed forsitan bonus *Josephus*
 pro more suo hic iterum nimia laborat
παρρησιοφιλία, famam sæpe externorum
 elevans, ut patriæ suæ bona exaggeret
 magnificentius. Compertum enim est, vel
 ipso *Strabone* teste, l. XVII. ipsam non modo
 Ægyp-

Ægyptum, utut *palmarum* minus fera-
 cem, etiam ἐν τοῖς περὶ τὸ Δέλτα τόποις, καὶ
 περὶ τὴν Ἀλεξανδρείαν, (in Thebaïde tamen
 φοῖνιξ ἄριστος τῶν ἄλλων φύεται,) sed & ipsam
 Arabiam, non modo felicem, ut ex ante
 allatis ex *Bocbarto* §. XXI. p. 22. patet, verum
 & ipsam petrosam, terram utut διαμυον καὶ
 λυπρὰν, tamen φοινίκας ἔχουσαν ὀλίγας. l.
 Geogr. XVI. Maneat ergo, quod *Pli-*
nius l. XVI. c. XXXIII. docet, *palmas*
 non ubique nasci, aut natam parere, aut
 invite parta educare, in exemplis tamen
 est, ipsum desertum suas habere terras
 fontibus irriguas, suas arbores, arbores
 suos fructus. Commodum huc venire
 Israëlitæ, nuper ad aquas Maræ probati,
 itineribus arenosis ficcisque fatigati:
 commodum invenere sitientes refectum,
 solis ardore tostæ umbracula, quidni
 etiam esurientes cibum? in cibo enim
 esse fructus *palmarum*, patebit infra. Sed ad
 Canaanem pergo: Judæam suis *palmis* fuisse
 nobilitatam, antea demonstravi: *palmas*
 etiam terræ promissæ *uberes* suos & *optimæ*
indolis ferre *fructus*, in eo sum, ut ulterius
 commonstrem. *Strabo* l. XVI, ut ante hac
 pag. 23. visum, non modo, scripturus
 oram Hierichuntinam, ait ibidem esse
palmetum, verum etiam addit, quod
 μεμιγμένην ἔχει καὶ ἄλλην ὕλην ἡμερον καὶ εὐκαρ-

πον, πλεονάζον δὲ τῷ φοίνικι, ἐπὶ μῆκος σταδίων
 ἑκατὸν, διάρρυστος ἅπας καὶ μετὰς κατοικιῶν &c.
 & I. XVII. Διηγήσας δ' εἶναι ὅ, τε ἐν τῇ Θε-
 βαίδι, καὶ ὁ ἐν Ἰερδαίᾳ, ὅ, τε ἄλλος, καὶ ὁ
 καρυστός. &c. iste, (ὁ ἄλλος) illius generis
 fructus, nescio, num unquam memora-
 tur in scriptura, nisi forte Gen. XLIII,
 II. ubi Jacobus benevolentiam, ut pag.
 21. audivimus, Gubernatoris Ægypti,
 Iosephi, confectaturus, jubet filiis, ut
 secum in Ægyptum deveherent תרומת
 ערנה, ex celebratissimo terræ fructu,
 cui merito annumerantur *palmarum fructus*,
 satis apud autores decantati: In men-
 tem forte cuidam incideret *fructum hunc*
 occulte latere in τῷ כ תῷ תרומת præfixo,
 qua particula Jacobus videtur reticere
 plures, & præcipuos tantum nominare:
 vero tamen mihi non est simile, idque
 ob præstantiam ejusque in Ægypto rari-
 tatem: Includatur igitur una alterave
 specierum enumeratarum, sed qua?
 quæstio est magna inter eruditos. Sin-
 gularum notiones hic evolvere superse-
 deo, principales tantum huc facientes,
 vel facere visas, examinare fas est. In
 frontem statuo τὸ שרש, quod equidem
 miel spe latim notat, attamen, haud se-
 cus ac latinorum, non raro sumitur in
 sensu latiori pro dulcedine quavis. Ita,
 obser-

observante clar. *Job. Buxtorfio* in lex. pag.
 132, loco Lev. II, 11. subjungit illud R.
Salomon: *Omnis dulcedo fructuum dicitur*
 דבש. Vult igitur ipse *Buxtorfius*, דבש
 2 Par. XXXI, 5. transferri debere in *pal-*
mas, idque quia de melle, proprie sic
 dicto, nunquam dabantur primitiæ.
 Vocem utrumque notare perhibet *Majus*
 in Suppl. ad Lex. Cocc. pag. 27. Alia
 plura de hoc vocis significato affert ὁ πᾶν
Bochartus in Hieroz. ex *Kimchio*, alia inter
 afferente, voluisse, veteres, τὸ דבש Deut.
 VIII, 8. significare *dactylos*, quod, si ita
 sit, egregie illustrat locum Gen. XLIII,
 11. conf. cæt. cel. Dn. *Job. Simonis* in
 lexico p. 416. ad vocem יער. Verum
 enim vero, cum τὸ דבש, notat, sensu
 nativo, mel illud ab apibus aggestum &
 comportatum, idque miris laudibus
 prædicatur, ob copiam, cf. Ps. LXXXI,
 17. Deut. XXXII, 13. vide sis loca Num.
 XIV, 8. Lev. XX, 24. 2 Reg. XVIII, 32.
 &c., dulcedinem plane singularem. Cf.
 Ps. CXIX, 103. Syr. XXIV, 24. Cant. IV,
 11. &c. non opus est, me iudice, a pri-
 maria vocis significatione recedere, no-
 dumque in scirpo quærere, nulla urgente
 necessitate: animum igitur hac ratione
 intendo ad vocem בשנה, quam plurimæ
 versiones reddunt per *dactylos*, φοινικο-
 καλάνδρ,

καλάνης, fructus palmæ, quos sola in *spathis* habet: (Plin. l. XVI. c. XXVI. forsitan igitur *מטב* originem ducit a *מטב*, ventre vel utero. *Spathas* illas ex *Dioscoride* c. CXXVI. l. I. vocat *Ursinus* l. c. p. 529. involucra quædam florentium *palmarum*, pulvinaris facie, extremitatibus in acutum desinentibus, duarum spithamarum longitudine, queis dehiscentibus, prorumpunt flores, & *dactyli*, qui per autumnum maturescunt. Novi equidem autores gravissimos post *τὰς ὁ*, intelletam heic mavelle terebinthum, ejusque fructum, quem pistacia vocant: Pedibus in hanc sententiam eunt viri summi. *Bocbartus* in Can. l. I. c. X. *Ursinus* l. c. c. XXX. *Buxtorf.* in Lex. p. 72. *Majus* in Suppl. in Lex. Cocc. p. 15. qui tamen pistacium a terebintho distinguit, & præter hos, quos vidi, citatos a clar. *Simon.* in Lex. p. 121. *Salmasius* & *Celsus* (*Hilleri* aliorumque sentent. in h. r. vid. *ibid.*) sic etiam olim b. noster *Resenius* senior in editis Bibliis 1607. &c. in margine apponit: *Μοδδε-Κιερε*, *Γρανε-Κιερε*, *Τερπεντιν-Κιερε*. Recentissima vero, quam in sermone domestico habemus, versio communio-rem retinet & *dactylos* ponit, ad cujus rationes me adjungo, non modo tantorum interpretum autoritate ductus, quorum

quorum egregiam operam venerantur
 cordati, continuationem modo suspiran-
 tes, verum etiam motus tot encomiis,
 queis *dactyli* Judæorum celebrantur in
 scriptis autorum, adeo ut mirum esset, si
 mentio ejus in scriptura omnino nulla
 fieret: Ad Judæos quod attinet, docet
 cel. *Wagenfeilius* in *Sota* pag. 1083.
 נתנת נתנת, vel, ut mavult legere
 נתנת, a נתן pingvescere, sæpe in *Tal-*
mude aliisque Judæorum scriptis nomi-
 nari. Forsitan ἡ ἀπρὸς διόνυσον erit, huc
 afferre locum *Plut.* in *Συμπόσ.* l. VIII.
 quæst. δ. ὁ φοῖνιξ μὴ δὴ καρπὸν ἐν τῇ Ἑλλάδι
 φέρων ἐδώδιμον, ἀλλ' ἀγέλη καὶ ἀπέπλον. Εἰ
 γὰρ, ὥσπερ ἐν Συρίᾳ καὶ ἐν Αἰγύπτῳ παρῆχε
 τὴν βάλανον, ὅψει τε θραυμάτων καὶ γλυκύτητι
 τραγημάτων πάντων ἡδίστον, ἢ ἂν ἦν ἕτερον αὐτῷ
 παραβάλλειν. De altero a *Strabone* me-
 morato *palmae* genere, quod *καρυωλὸν* vo-
 cat, quo Judæa etiam floruit, non me-
 mini me in sacris legisse: Prædicatur a
Plinio l. XIII. c. IV. hoc modo: *Ab his,*
(sandalidibus nempe, genere palmarum,
caryotæ maxime celebrantur, & cibo quidem,
sed & succo uberrimæ, ex quibus præcipua
vina Orienti, iniqua capiti, unde pomo no-
men, sed ut copia ibi, atque fertilitas, ita
nobilitas in Judæa, nec in tota, sed HIE-
RICHUNTE maxime. Quanquam laudatæ &
Arche-

Archelaide, & Phaselide, atque Liviade,
gentis ejusdem convallibus. Dos his præcipua
succo pingui lactentibus, quodamque vini sa-
pore in melle prædulci. Loquitur præterea
 autor de alio quodam huic proximo ge-
 nere, quod ideo *adelphides* dicitur, sed
 non eandem habet suavitatem, & ite-
 rum de alio, quod vocatur *pateton*, ni-
 mioque liquore abundat; sed his singu-
 lis immorari, non animus est. Id tan-
 tum inonebo, *Caryotas*, quantum affe-
 qui possum, videri mihi fuisse nuciferum
 vel juglandiferum genus, quemadmodum
 genus, quod vocant, coquiferum. *Caryon*
 enim, vel *Κάρυον* (v. 70. *Interpr.* in Gen.
 XLIII, 11. (illis 10.) qui ita amygdalas,
 (אֲמִגְדָּל) interpretantur,) nucem vel ju-
 glandem notat, eique a *Plinio* l. XV. c. XXII.
 eadem tribuitur nominis origo græca,
 nimirum τὸ κάρυ f. κάρυα caput, eo quod vel
 gravitate odoris caput infestat. Cf. *Plu-*
tarch. in *Συμπόσι.* l. III. quæst. I., vel ra-
 tione *caryotarum*, & cibo & succo uber-
 rimarum, nimio aut esu aut potu capiti
 iniquarum eique τὸν κάρυν adferentium.
 Quicquid sit, distinguit *Solinus* c. LIX.
 inter *palmeta caryotas* ferentia, *nucesque*
pineas, qua tamen distinctione affinitatem
 quandam generis indicare videtur. Id
 tamen haud equidem magni, ast plane
 nullius

nullius non momenti, me dubium tenere
 fateor, num, niimirum, *arbor*, Judææ vel
 Orientis *indigena*, nomen suum Græciæ
 debeat, cum habemus in lingua ebræa
 vocem קרע, *scidit, rupit, laceravit ultra*
modum implevit, in participio Paul. קרוע
 2 Sam. XV, 32. in numero multitudinis,
 generis masculini קרעים 2 Sam. I, 2. &
 fœminini קרעות. Conf. *Simon. Lexic.*
 p. 880, unde facile deduci potest *Caryota*.
 Opinionem vel conjecturam meam fir-
 matum eo sequentibus argumentis: 1)
 Planum est, Græcos, ignorantia linguæ
 primævæ, vel nimio suæ studio, multas
 voces græcitati vendicasse, quæ tamen
 Orienti natales indubitate debent: in
 exemplis est, ut in materia maneam sub-
 strata, derivatio regionis, Phœnicis, παρὰ
 τῷ Φοίνικος. 2) Convenit hæc mea opinio
 descriptioni *hujus palmarum generis* penes
Plinium l. XIII. c. 4. *nimio liquore abundat,*
rumpitque se pomi ipsius, etiam in sua matre,
ebrietas. Nec 3) abhorret genius linguæ:
 בשר, uva putida, vel quæ putruit
 שלוח, propago ab arbore emissæ. Cf.
clar. Simon. Arc. form. ebr. pag. 63. f.
 eodem modo קרעות τὸ notare potest:
 nimio succo repletas, ideoque ruptas &
 laceratas. Quemadmodum נחש nux,
 vel si mavis, juglans, ab *avellendo*, ut
 forsan

forſitan latinorum avellana, quia avellun-
tur. Mali, malaque punica תפוח &
תפוחים a נפח exſpiravit ſ. inſpiravit, quia
odorem ſpirant, quamvis id cum multis
aliis arborum, etiam *palmarum*, fructuum-
ve generibus commune habent. Me-
morat aliud genus *palmarum* *Plinius*
l. XIII. c. 4. cujus fructus *Cbydæos* appel-
lavit Judæa. Quos, ait, ex his honori
Deorum dicamus, *Cbydæos appellavit Judæa*,
gens contumelia numinum inſignis. Nomen
huic generi a gentibus inditum reticet
Plinius, quantum tamen ex illius verbis
colligere poſſum, bina inde elicienda
ſunt momenta: nim: 1) ſit nomen quo-
dammodo conſonum nomini, fructui a
Judæis impoſito. 2) Redoleat nomen
ſuperſtitionem gentium, cui præſtate
erant deditæ, cujus ob deſpicientiam,
immutatione &, ut videtur, imminutio-
ne nominis, proditam, impietatis dica
Judæis ſcribitur. Habetur igitur dubio
procul reſpectus ad montem *Idam*, &
quidem *Cretæ*, quam multis famigera-
tam fabulis vocat *Pompon. Mela* p. m. 33.
& quidem maxime eo, quod ibi ſepulti *Jo-*
vis pene clarum veſtigium ſepulcrum eſt, cui
nomen ejus inſculptum eſſe accolæ oſtendunt
- - *inter colles, quod ibi nutritum Jo-*
ven accepimus, fama IDÆI MONTIS excellit:
Ob

Ob hanc causam *Dionysius Alex.* l. cit.
p. m. 70.

Κρήτη τιμήεσσα, Διὸς μεγάλοιο τιθήνη
Πολλή τε, λιπαρή τε καὶ εὐβοῖος, ἥς ὑπὲρ Ἰδη,
Ἰδη καλλικόμοισιν ὑπὸ δρυσὶ τηλεθόωσα
Καὶ τῆς τοι μέγεθος περιώσιον - -

Conf. not. *Eustathii* in h. l. *Solin.* Poly-
hist. l. XVI, similiter & *Virg.* l. *Æn.* III.
v. 104.

Creta Jovis Magni. - - -

Ab his fabulis, iisque superstructis culti-
bus religiosis abhorrentes, secundum
Plinium, Judæi ne nomen quidem reti-
nere voluerunt, ideoque a Gentibus,
rituum παρροπαράδοξων tenacissimis, odio,
plusquam vatiniano, habiti, contume-
liæque numinum incusati. Nomen igi-
tur hujus fructus videtur fuisse *Idæi*, ab
Ida monte, vel forte ab ipsis *Idæis Dactylis*,
quos nonnulli eosdem habent, ac Cory-
bantes & Curetes, (unde *Creta* nomen)
alii vero distinguunt, quosque colonos
fuisse, e Phœnicia missos, & propter me-
rita in insulam a nimis credula posteritate
numinibus adscriptos volunt autores non-
nulli: Nec mirum, gentes culpam mu-
tati nominis fructus attribuisse Judæis,
cum etiam ipsos postularent reos nomi-
nis ipsius gentilitii Judæorum procaciter
immutati, ab *Idæis* in *Judæos*, ut autor
est

Tacitus in hist. l. V. c. 2. In quem locum suo more, id est: egregie adeo commentatus est eminentissimus b. episcopus, D. *Christiernus Wormius* in Antiqu. hebr. corrupt. apud *Tacit. & Mart.* vestig. Dissert. l. p. 25. s., ut temerarium foret, illadem post *Homerum* scribere velle. Habemus igitur nomen fructui a gentibus affictum, superstitionem olens, τῶ Cbydæi affine quid sonans. Restat de nomine dicere, quo a Judæis, si *Plinio* fides, nominabatur. Rotunda enim ipsius enunciatio hæc est: *Cbydæos appellavit Judæa.* *Judæi* igitur tempore *Plinii* id palmarum genus siccius, s. ejus spadices & fructus, honori deorum a cæcis gentilibus dicatos profanatosque, contemptus ergo, ejusmodi termino græco *χυδαῖος* appellasse videntur, tanquam viles, vulgares, ignobiles, ac neutiquam cum suis indigenis, nobilioribus & longe præstantioribus comparandos. Ex hac *Judæorum* dictione, contemptum eorum in deos & sacra gentilium spirante, ansam scribendi vicissim arripit *Plinius*: *Judæos esse gentem contumelia numinum insignem.* Ad genus patet, *Chisletio* patete, quod attinet, nil, quantum scio, reperitur de eo in Scriptura, ideoque nostrum hic non est indagare. Unicum ergo restat; quod *elaten* dicimus; dubie admodum men-

mentionem ejus facit *Plinius*, nescius ipse, ad quod genus referat; ipse enim ait l. XII. c. XXVIII. *Est præterea arbor, ad eadem unguenta pertinens, quam alii elaten vocant, quod nos abietem, alii palmam, alii spatben.* Sed recte monet laudatus *Dalechampius*, falsum esse *Plinium* vario vocis significatu, & observat ex *Archigene*, hanc *elaten* ad unguenta pertinentem nil aliud esse ac ipsam *spatben*, sive gliscentis *palmæ* floris involucrum & integumentum &c. Prætermiseram facile hoc silentio, ni rem in foro meo verti deprehendissem; *septuaginta* enim, quos vocant, *interpretes* usurpant vocem in translatione loci Cant. V, II. κεφαλή αὐτῆς χρυσίον κεφαλή, κόρυχοι αὐτῆς ἐλάσαι, μέλανες ὡς κόραξ. Singulas hic examinare voces ad stateram ebræi codicis supersedeo, contentus hoc solum annotare, eos τὸ διπλῆν, (communiter: crispas, copiose pendulos significans, vid. *Jo. Simon. Lex.* p. 1070.) transferre in ἐλάσας; Hos sequitur non modo translatio latina vulg., verum etiam summus & in hoc studiorum genere facile *Coryphæus*, clar. Dn. *Jo. Dav. Michaëlis*, rotundo declarans ore, vulgare vocis interpretamentum meram esse conjecturam, eam vero, quam habent Græci, suo non carere fundamento; Arabes

E

enim

enim habent vocem huic consonam, quæ notat *palmarum spatben*. Interloquentem, quid hoc ad crines? ablegat ad *palmam* ejusque *elatas*, quæ, dum in eo sunt, ut rumpantur, *dactylosque* protrudant, speciem referunt crinis, varie & cum aliquo ordinis artisque neglectu crispatis, prout imago ære expressa rem præsentat in *Theophrasti* historia plantarum, edit. *Bodæi* 1644. l. II. p. 104. vid. *Rob. Louthii* prælectiones de sacra poësi Hebræorum cum notis laudati *Michaëlis* p. 625. f. nota 137. Occurrit equidem iterum vox *ἐλάτῃ* Ezech. XXXI, 8. sed exprimit eo loco aliam arborem, sive platanum, sive castaneam, quod non hujus loci est ulterius rimari. Ex allatis constat *palmas* esse *frugiferas*, speciatim eas, quæ in *Palæstina* floruerunt aliisque, quæ eam circumdederunt, regionibus. Conf. *Allgemeine Welt-Historie* Tom. IV. p. 81. Priusquam de *felicitate palmæ* dicere desino, pauca afferam, circa ejus *fructum* & *fæcundationem*, observata. Huic arbori, ut & cæteris, suam esse sexus diversitatem tradunt autores, *Arist.* de plantis l. I. cit. a *P. Regnault*: L'origine ancienne de la physique nouvelle T. I. p. 384. *Plinius* l. XIII. c. IV. conf. nuper laudati *Dn. Michaëlis* not. 88. ad *Louthii* l. c. p. 403.

403. *Palmam* esse eas inter arbores, quæ facillime perdunt fructum ante maturitatem, autor est *Plin.* l. XVI. c. XXVI. (conf. *Job. Simon.* Lex. pag. 996.) eam meridianum solem spectare debere. *Idem* l. XVII. c. XXIV. nonnullas earum ferre in trimatu, alias, ut in *Cypro*, *Syria* & *Ægypto*, *quadrimas*, alias *quinquennes* l. XIII. c. IV. &c. &c.

§. XXIX.

Obiter etiam autores legenti, nova, eaque plane singularis, se offert arboris proprietas, quod, scilicet, ponderi resistat, quodque eo lætius surgat, quo magis oneretur. Tacite huc spectat sacer vates *David*, comparans justum cum palma *Psal.* XCII, 12. Florens adeo lætus & prosper est fidelium status, ut, decidentibus cito & facile injustis, hi surgant, idque, quod illos de ipsorum gradu dimoveat, hos erigat, ut infra patebit, ubi de *antitypo* agemus, hic tantum de *typo* acturi. Id *palmarum* esse ingenii fatentur omnes, quos vidi, autores idonei & luculenti. *Plinius* equidem videtur se excipere, hunc in modum referens l. XVI. c. XLII. *Palma arbor invalida, in diversum enim curvatur: At populus contra omnia inferiora pandatur, palma e contrario fornicatur: sed locum esse*

corruptum, verborumque interpuncta esse interpolata, odorati dudum sunt critici, queis datum est in hisce habere nasum; scriptum enim habetur exemplar, ubi pro *invalida* legitur *valida*. Aliud Parisiense interpunctiones ita disponit:
 - - *curvatur: & populus contra* - -
Chiffletianum: pro e contrario fornicatur, ex contrario fornicatim. Lectionem igitur ex Theophrasto restituit clar. Dalechampius: *Palma valida est, & contra, quam ceteræ, curvatur; nam illæ deorsum flectuntur; palma vero sursum* Niveum calculum huic adjicit Plutarch. Συμπόσι. I. VIII. quæst. δ. Φοίνικος γὰρ ξύλον, ἃν ἄνωθεν ἐπιθεῖς βαρὺ πιέζῃς, ὃ καὶ ὡς θλιβόμενον ἐνδίδωσιν, ἀλλὰ κυρτᾷται πρὸς τὸν ἄνω, ὥσπερ ἀνθιστάμενον τῷ βιάζομένῳ. His demum, ut Aristotelem taceam, subjungo Gellium, I. III. c. VI. perhercle, ait, rem mirandam Aristoteles in VII. problematum & Plutarchus in VIII. symposiacorum dicit, si super palmæ arboris lignum magna pondera imponas, ac tam graviter urgeas, oneresque, ut magnitudo oneris sustineri non queat, non deorsum palma cedit, nec infra flectitur, sed adversus pondus adsurgit, & sursum nititur, recurvaturque; propterea inquit Plutarchus, in certaminibus palmam signum esse placuit victoriæ, quoniam ingenium ejusmodi ligni est, ut urgentibus oppri-

opprimentibusque non cedat. Hac persuasione, ædium suarum tectis substravere Persæ trabes *palmeas*, ideo Strabo l. XV. p. 503. ita: "Ἰδίον δὲ τι πάχειν τὴν φοινικίνην δοκὸν· τερεὰν γὰρ ἔσαν παλαιστμένην, οὐκ εἰς τὸ κάλω τὴν ἐνδοσιν λαμβάνειν, ἀλλ' εἰς τὸ ἄνω μέρος κυρτῆσθαι τῷ βάρει, καὶ βέλιον ἀνέχειν τὴν ὀροφὴν.

§. XXX.

Peregrinationis suæ olim in Ægypto, sustentationisque in deserto mirandæ memores esse jubentur Judæi, & recolere memoriam ante aëtorum Dei beneficiorum festum agendo *σκηνοπηγίας*, ritus a Deo præscriptos observando, (Levit. XXIII, 40. Neh. VIII, 15. conf. 2 Macc. X, 6. 7.) quos inter memoratur gestatio *ramorum palmeorum*: *דפנות תמר*, & ultimo loco, *φοίνικας*, ubi Judæi, qui paulo ante ob afflictas patriæ res tempus sacrum degerent ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ ἐν τοῖς σπηλαίοις θηρίων τρόπον νερόμενοι, jam, lætioribus affulgentibus, publice lætitiā contestabantur *σκηνωμάτων* τρόπον. Omnes hujus festi solemnitates, singulaque in singulis latentia mysteria, indagare supervacuum heic habeo, post tot virorum doctā molimina, tot luminum ecclesiæ lucubrationes elimatissimas. Id solum obser-

vari meretur, quod tamen non mei est
 commenti, *Plutarchum*, rerum judaica-
 rum ignarum, tradendi inde anſam ce-
 piſſe de Judæis, quod eſſent cultores
 Bacchi, quia *θύσας ἔχοντες εἰς τὸ ἱερὸν
 εἰσίσταν.* *Plutarch. Sympotiac. l. IV. quæſt.*
V. conf. l. c. 2 Macc. X, 6. 7. Totum
 equidem profundæ ſuæ eruditionis the-
 ſaurum exhaustit doctiſſ. *Spencerus* de le-
 gibus ebræorum ritualibus earumque
 rationibus, hypotheſi ſuæ peculiari veli-
 ficaturus. Verum enim vero quamdiu
 nondum demonſtratum eſt, ſuperſtitioſos,
 quos affert, ritus ceremoniis a Deo per
 Moſen inſtitutis ætate eſſe priores, omne
 oleum, omnem operam hac ratione mihi
 perdidiffe videtur. Quem enim teſtem
 excitabit *Moſi* coævum, ne dicam eum
 ætate antecedentem? ſed hæc dudum
 ſolide probarunt viri doctiſſimi, & hos
 inter excellentiſſimus *Stillingfleetius* in
 Originibus ſacris. Sed, ne pomœria
 tranſeam, ad propoſitum diverto. In-
 acceſſa alias & aliunde incognita conſilii ſui
 arcana homuncionibus patefacturus Deus
 multa certis emblematum involvit tegu-
 minibus antea etiam notis, quorum ad-
 miniculis ideas ſibi quodammodo forma-
 rent rerum cœleſtium, captumque homi-
 num, ſibi relictorum, per ſe infinito ſu-
 per-

pergredientium: Certis picturis certum est priscos expressisse sensa animi, ut inter alios docte demonstrat D. *Warburton* in the divine legation of Mose T. I. Quodsi igitur Deus in institutione populi sui usus fuerit imaginibus rerum antea notis, quemadmodum in typis sub lege carnalis præcepti elegit alias atque alias res externas & terrestres, ut essent typi & umbræ rerum invisarum & cœlestium. Non tamen inde magis sequitur res emblemate obvolutas Deum a gentibus fuisse mutuatum, quia forte unum alterumve emblemata antea erat notum, ac veritatem in verbo manifestatam terrenam fuisse, quia placuit Deo, ut animum ejus intelligeremus, involutam verbis expressis, sensu tinctis, in sermone usurpatis & omnibus notis eam nobis proponere. Ita decuit sapientiam divinam ad conditionem descendere nostram. Maneat igitur, quod *palma* antiquitus fuerit σύμβολον lætitiæ, status florentis victoriæque, gratis tamen inde concluditur, ipsos ritus, hoc vel illo emblemate insignes, humanitus esse inventos, Deumque, qui eos instituit, se accommodasse ad corrupti seculi gustum. Talem opinionem dissuadet tum temporis ratio, tum sapientiæ divinæ consideratio, cui magis convenit ista

mentis persuasio, gentes potius scrinia
 compilasse Mosis, ac rōsen ad vanas
 gentium superstitiones tē conformasse,
 autoremque mendacii errorumque per
 κακοζήλιαν egisse simiam Dei, ac fontem
 ipsum lucis & veritatis putidis hisce gen-
 tium se immiscuisse stagnis. Quicquid
 sit, *palmam* a remotioribus seculis ad ho-
 diernum diem fuisse & esse *emblemata trium-*
phi, conditionisque prosperæ & lætæ certum
 est. Jubentur Israëlitæ in loco excitato,
 ut de exsuperatis huc usque hostibus,
 propulsatis feliciter deserti periculis, tot-
 que a liberalissimo & beneficentissimo
 Numine acceptis beneficiis *læti, bilares*
dies fumerent, hilaritatemque exprome-
 rent *palmeos* gestando *ramos, iisque* tentoria
 obtegendo. *Viriditatem* in genere no-
 tare *statum vegetum, valentem, floridum,*
 nemo est, qui nescit, idque ob colorem,
 quo læta facie prata, arborumque folia
 condecoravit benefica oculisque nostris
 prospicientissima natura: Exempla ad-
 sunt sacra, Psal. XCII, 14. Cant. I, 16. nec
 desunt profana; ita enim Cicero de Amicit.
 c. III. *Senectus aufert eam viriditatem, in*
qua tunc erat Scipio. Semper virentes arbores
symbolum esse conditionis perpetuo floren-
tis, nec ullis tempestatum vicissitudinibus
interruptæ, neminem latet. Sed speciatim
palma,

*palma, virens arbor & semper viridans,
lætius sub mole surgens, adumbrat statum,
quem nulla cerumnarum moles suppressere pot-
est, de quo nullæ tempestates, etiam vali-
dissimæ, dejicere queunt, statum, inquam,
quem crepuere ventosi philosophi:*

*Iustum & tenacem propositi virum
Non civium ardor prava jubentium,
Non vultus instantis tyranni
Mente quatit solida: neque auster,
Dux inquieti turbidus Adriæ,
Nec fulminantis magna Jovis manus.
Si fractus illabatur orbis,
Impavidum ferient ruinæ.*

*Horat. l. III. Od. III. statum, de quo soli
gloriari possunt fideles. Psal. XLVI, 1-8.
Bonorum ejusmodi suavitate hilarabatur
gens Jovæ sub œconomia veteri, maxi-
me pars ejus nobilior, intuitu sperato-
rum. Quanto magis credentes sub me-
liori Testamento, omnia magis illustrata
& patefacta cernentes, declinatis umbris,
sublatis velis, queis tegebantur beneficia
ecclesiæ per Christum impetranda, Luc.
X, 23. 24. majoribus instructi viribus ad
propellendum hostium impetum, ad su-
perandum mala, ad emergendum gra-
datim in eum statum, in quo non νικᾶν
modo, sed & ὑπερνικᾶν διὰ τῆς ἀγαπῆς αὐτοῦ
ἡμᾶς. (Rom. VIII, 37. cf. context.) τῆς χριστε*

τὸ ἐνδυναμῶν ἡμᾶς. (Phil. IV, 13.) Et
 hæc ratio est, cur tale nobis agendum
 promittitur festum, nomine σκηνοπηγίας
 insignitum, (Sach. XIV, 8.) idque isto tem-
 poris articulo, quo Pastor cæsus revixerat.
 (c. XIII, 7.) & adscenderat (ibid. c. XIV, 4.)
 vocaturus gentes in unitatem fidei, ut in
 unum corpus cum credentibus Judæis
 coalescerent, communibus fruituræ bonis
 (ejusd. c. XIV, 6. f.) articulo igitur eo tem-
 poris, quo nemo nos judicet, ἐν ἐρώσει ἢ
 ἐν πόνει, ἢ ἐν μέρει ἐορτῆς. (Col. II, 16. cf.
 Jer. III, 16. f.) Sed hic conferri meren-
 tur *Bernb. van Hermchbuysen* in de wet der
 schaduwen pag. 694. f. f. f. *Job. van den*
Honert in Instit. theol. typicæ pag. 164.
Fr. Ado. Lampe im Gnaden-Bunde. T. IV.
 p. 1467. *Franc. Burmanni* Bibl. Werke.
 germ. edit. in fol. p. 339. *Christo. Alb.*
Lösekenii Theol. fœder. œcon. pag. 271.
 Gestabant igitur, & gestare debebant
 Judæi ex præscripto legis *palmarum ramos*.
 Sunt equidem, & inter alios, *Karæi*,
 (*Relandi* Antiquit. sacræ p. 485.) qui vo-
 lunt, eos tantum inserviisse tabernaculis
 obumbrandis, cui usui admodum erant
accommodi ob sequacem lentitiam, & appri-
 me respondet jussui apud *Nehemiam* re-
 petito c. VIII, 15. ubi observandum I)
 Legem non sanciri novam, sed renovari
 vete-

veterem: כתוב. 2) Nec de institutis immutari aliquid, sed omnia ad normam legis esse dirigenda: ככתוב. (conf. v. 14.) Unde sequitur, sint vel nomina mutata, genera tamen arborum memoratarum utrimque eadem. Sed his missis, id tantum quæro: quomodo lex כתובה, cum hac ejusdem legis repetitione & executione (ככתוב), conciliari potest; ibi enim memorantur *fructus* פרי, hic vero עצים? & *fructus* quomodo possunt inflecti? Resp. non intelliguntur *fructus decerpti*, sed *ex ramulis defractis propendentes*, ideoque *flexibiles* & *obtegendis tentoriis faciles*: porro: quare ibi jubentur *ramulos* gestare, hic vero *iis* tabernacula obumbrare? Resp. α) in priori loco non proprie inculcatur gestatio, sed generalius sumtio. β) Unius positio non est exclusio alterius. Certe tentoria obtentu *viridantium ramorum* inumbrarunt: argumentum rei haud equidem petam a voce סכות, quam nonnulli volunt, sensu nativo, significare mapalia ramulis obducta, quemadmodum אהלים pellibus, & משכנות asseribus, ea enim distinctio vel vi, vel usu vix comprobatur. Sed sufficit laudasse *Nehemiam*, θεόπνευστον, omni exceptione majorem, qui expresse hujus usus, meminit: 3) Observ. festum per septiduum

duum esse celebrandum: ideoque non probabile est, eos per unum integrum diem, nedum septem, *ramulos bosce* circumgestasse. Sed tamen, quod statis festi temporibus *ramos* gestaverint, facile est probatu, α) ex Apoc. VII, 9. ubi *viatores fideles* repræsentantur *stantes coram Deo*, albis vestiti *tiaris*, & in *manibus habentes palmeos ramos*. Locutio, certe metaphorica, notam quandam in oriente respiciat consuetudinem, ubi *palma* est *indigena*, quam etiam in hisce solemnitatibus fuisse adhibitam, autor est Josephus l. Antiqu. III. c. X. a laudato Hermchbuisenio pag. 701. allegatus. Conf. Relandi Antiquit. f. p. 184. f. f. β) Deprehendimus etiam Judæos, aliis occasionibus *lætis* eundem servasse morem, ut videre est ex 2 Macc. X, 6. 7., quo in loco simul additur eos gestasse *ramulos*, ad *modum celebrationis festi σκηνοπηγίας*. Eundem observantes ritum obviam ivere tum magno suæ reipublicæ statore, sacrorumque reductore & reformatori, Simoni Maccabæo, 1 Macc. XIII, 51. tum ipsi Jesu, salutis nostræ restitutori summo, Joh. XII, 13. non modo tamen gerentes, verum & in via sternentes, cui idonei erant, ut *leviores & flexibiles*, cum nodosi aliarum arborum rami viam potius im-

impedivissent. An vero ob subsequens canticum τ& Hosanna hic statuendum, eos jam celebrasse festum tentoriorum, non congruit inter autores, nec tantas hoc loci nostrum est componere lites. Conf. *Frid. Ado. Lampii* Comm. in Joh. T. II. p. 840. not. Quemadmodum nec attingere vacat *palmarum usum* in ecclesiam introductum, ad imitamentum, seculis serioribus, cui dies *dominica*, quam *palmarum* vocamus, ortum debet. Sufficit monstrasse, Judæos usurpasse *palmas*, ut *signum lætitiæ & victoriæ*. Restat igitur, ut aliquid dicam de *palmulis* illis variis *artificialibus* s. *insculptis* vel sacri cultus instrumentis, vel ædis ipsius sacræ partibus: ex. gr. parietibus templi I Reg. VI, 29. conf. 2 Par. III, 5. portis I Reg. VI, 32. 35. decem labrorum æneorum abacis, vel tabulis I Reg. VII, 36. templi mystici fenestrarum superioribus partibus, Ezech. XL, 16. portis v. 22. januis v. 26. 31. 34. 37. c. XLI, 18. 19. 20. 25. 26. &c. Pro minutiis equidem hæc habeat irrisor, vel Scripturæ tantum, ut hodie mos est, lector leviculus & superficialis. Mihi vero eadem sedet opinio, ac olim clar. *Relando*, qui in tract. de cantu galli Hierosolymis audito pag. 28. ita loquitur: *Quod nimis minutum Deo visum non fuit, qui nobis*

nobis id revelavit: nobis minutum nimis videri non debet, quam ut illud scrutemur. Nec certe video, cur Deus insigni adeo sculptura ornare, tantamque rebus dare pulchritudinem & magnificentiam: cur hæc data ornamenta accurate adeo & graphice in minimis suis partibus depingenda curare voluerit, nisi per eadem præclari eximiique aliquid figuraret & doceret ecclesiam: conf. *Vitring.* Observ. ff. T. II. p. 884. f. ubi præcipua quædam horum & huc spectantium mysteria dextre evolvit & solide explicat. De *palmis* hic *insculptis* mihi tantum paucula, eaque generaliora, dicenda supersunt. Totam oeconomiam veterem, cultum leviticum, templum, omniaque veteris Testamenti instrumenta respexisse Christum, regnum Christi beneficiaque per eum parta, iisque communicata, qui veri facti sunt ejus per fidem subditi, dudum monstrarunt & demonstrarunt quam plurimi, quos hic recensere longum foret, & exscribere tædiosum. Templum Ezechielis, utut clar. *Vitringæ* in Obs. sacr. I. IV. c. I. & II. & aliis aliud placeat, a Salomonis differre, videt, qui attente descriptiones utriusque legerit, unumque cum altero contulerit. Conf. Allg. Welt-Historie T. IV. p. 365. f. Parietem vel murum

murum illum, qui hic nominatur, & de
 quo diversas sibi ideas formant & for-
 mare solent eruditi, nos non dubitamus
 & existisse I Reg. VI, 15. 16. conf. v. 31.
 & fuisse limitem, quo sacrarium divide-
 batur ab adyto. (I Reg. VI, 15. 16.) huic
 parieti *insculptas* fuisse *palmas*, & in late-
 re, vergente ad sacrarium, vel domum,
 ut vocatur, majorem (I Reg. VI, 29.
 2 Par. III, 5.) & in vergente ad adytum
 (I Reg. VI, 29.) easque intus cedrinis
 auroque obductas (I Reg. VI, 29. 16. 18.
 20.) extra vero abietinas (2 Par. III, 5.)
 Singulis hisce mysteriis, ulteriore medita-
 tione dignissimis, inhærere, eaque, quan-
 tum in me est, uberius explanare, volu-
 pe erat, sed ne a scopo aberrem, lecto-
 rem remitto ad eos, qui hæc digne &
 erudite tractarunt. Ego tantum obser-
 vo, per *bas palmulas* indicari *victorias a*
Christo & per eum a credentibus reportatas &
reportandas. Januæ etiam vel aperturæ
iisdem ornatae erant *emblematis* (I Reg.
 VI, 31. 32. 33. 34. 35.) Christum in
 genere vocari, imo se ipsum vocare ja-
 nuam ratione nostri, patet ex ipsius
 verbis, (Joh. X, 1.) utpote qui nobis, na-
 tura hodie a communione Dei exclusis,
 (Es. LIX, 2. conf. Gen. III, 24.) regnorum
 Dei, gratiæ & gloriæ exhæredibus (Eph.

II, 13. conf. v. 12.) aditum denuo paravit,
 meritoria sua, tam activa, quam passiva,
 obedientia. (Eph. II, 13. f. Ebr. IX, 11.
 12. f. c. X, 4. 5. 19. 20.) Nec obstat,
 quod unus ille (I Tim. II, 5.) ut unica,
 eaque sufficiens nobis ob oculos ponatur
 janua, (Joh. X, 1. cf. Act. IV, 12.) & ta-
 men aliis & aliis adumbretur aperturis &
 portis, tum civitatis sanctæ, tum templi,
 in specie hisce, in multitudinis numero
 obviis; rationes enim hujus variæ pos-
 sunt dari: 1) Respici hic potest infirmitas
 cultus levitici, non exacte satis respon-
 dentis Archetypo incomparabili, quem-
 admodum etiam multitudo invicem
 succedentium sacerdotum, numerusque
 & iteratio sacrificiorum piaculorum,
 eorum prodidit per se imbecillitatem &
 invalentiam. (Ebr. II, 1. 2. 11. 12. c. IX,
 7. 8. 9. 10. 25. 26. c. VII, 18. 19. &c.)
 2) Ratio hic haberi potest diversorum
 graduum, per quos homines introdu-
 cuntur in ipsa cœlorum penetralia. In-
 feri enim non modo debent ecclesiæ per
 baptismum virtute Christi, (Tit. III, 5. f.)
 transponi e regno tenebrarum in regnum
 lucis (Act. XXVI, 18. Col. I, 13. I Joh.
 III, 14.) sed etiam per tot rerum discrimi-
 na, per varios casus, adjumenta submi-
 nistrante gratia, pervahi debent ab uno
 lucis,

lucis, virium, felicitatisque gradu ad
 alium, donec metam obtingant & ad
 summum in æterna vita beatitudinis cul-
 men perveniant. (Psal. LXXXIV, 8.
 2 Cor. III, 18. conf. Ezech. XLVI, 9.)
 His omnibus sufficit unus & solus Jesus
 Christus, suorum omni tempore, statu
 & gradu unicus servator, ductor &
 adiutor, sine quo nihil possunt, (Joh.
 XV, 4.) quo ducente, opitulante & in-
 fluente, omnia: (Phil. IV, 13.) qui si de-
 fuerit, aditum nec invenire, nec intrare
 homines, nec in invento & intrato se
 promovere & progredi valent regeneriti,
 ejus semper ab initio ad exitum indigen-
 tissimi. (Ebr. XII, 2. conf. Phil. I, 6.)
 Omnibus his portis *insculptas* fuisse *pal-
 mulas* docet sanctus, qui in verbo loqui-
 tur, Spiritus, significans, in omnibus his
 mutationibus & necessitatibus *fideles*
victoriarum esse certissimos, & in beata,
quam expectamus, vita victoriarum fructi-
bus dulcissimis fore fruituros. (Rom. VIII,
 37. I Cor. XV, 57. conf. 2 Cor. II, 14.
 I Reg. VI, 35.) Nec labra sacra, eorum-
 que bases, harum tabulas, his *insculptas*
palmulas suis caruisse mysteriis credere
 fas est. Docte, ut solet, rem ipsam
 tractat laudatus, nec unquam satis lau-
 dandus, *Camp. Vitringa* in Obs. sacr. T.

ll. p. 882. ubi plurima lectu dignissima
 occurrunt. Quodsi jam, ut admodum
 est probabile, in istis labrorum basibus
 sublateat thronus ille gratiæ, quem Deus
 in Christo Jesu, filio suo, crexit, porri-
 gens nobis in ecclesia militante per ver-
 bum, cæteraque gratiæ media fructus salu-
 berrimos satisfactionis Christi, in no-
 stram justificationem & quotidianam san-
 ctificationem? Quodsi per Cherubim &
 leones inscriptos intelligantur ministri
 sub utraque œconomia divini, & quidem
 extra ordinem tales, (vid. l. c. p. 902. f.)
 veluti ordinarii rotarum notantur *emblemate*? (vid. eund. ibid.) Quodsi forte per
 leones speciatim, (præsentis enim insti-
 tuti ratio non patitur nos singula exami-
 nare) indigentur alii ejusdem status ordi-
 nes, vel aliæ ac aliæ ejusdem ordinis fa-
 cultates, dona & virtutes? Nullus du-
 bito, quin per *appositas palmulas* descri-
 bantur eorundem, & quidem singulo-
 rum (conf. Ezech. XLI, 19. 20.) trium-
 phi, quos agerent de hostibus ecclesiæ,
 eorumque in ecclesiam hostilibus animis.
 Triumpho, inquam, toties depicti &
 promissi, ut, si omnes hic excitarem
 locos, turgesceret supra modum & citra
 necessitatem pagina. (conf. Es. XL, 9. f.
 Jer. XXXI, 6. Abd. v. 21. Sach. VIII,
 23.

23. c. IX, 13. f. f. X, 4. 5. &c. 2 Cor. III, 6. f. f. &c. &c.) *Fenestris* templi nec sua defuere ornamenta (Ezech. XL, 16.) Locum lucis aliquid fcenerari posse ex Esa. LIV, 12. auguror. Novi equidem alia Scripturam uti voce loco nuper citato, etenim apud *Ezechiëlem* obvium est τὸ ἦλπ, penes *Esaïam* vero τὸ תושב; novi etiam, ultimam vocem, ut inter ἅπαξ λεγόμενα, ratione valoris admodum esse ventilatam: scio denique clar. *Vitringam* in Comm. ad hunc locum, pollicem iis premere, qui illud per propugnacula reddere malunt: Rationes ejus quilibet, cui volupe est, legere potest, nec legisse pœnitebit: Attamen cum ipse ex *Hesychio* & *Suida* concedat, vocem ἐπάλξεις, qua utuntur *Interpretes Græci* notare pinnas & pinnacula in muris, five propugnacula murorum præcipue *fenestrata*: cum porro aliis destituti mediis locum alibi non obvium illustrare debeamus ex voce nota, qualis, eaque unica, in lingua ebræa est תושב, quæ affinitatem habet, vel habere videtur, cum תושב, tutius est sacro inhærere textui, quam, eo seposito, lucem mutuari a versionibus. Eadem ratio movit clar. Dn. *Job. Simonis* ut vocem transferat in soles, sed artificiales. vid. Arcan. form. pag. 672. ponam

soles tuos pyropos. Explicatio vero, quam in Lex. p. 1026. addit: *ut undique pyropis velut totidem solibus collustreris & splendeas*, minus placet; nam nullus externus splendor ecclesiæ promissus est novi Testamenti. vid. *Vitring.* l. c. Quicquid sit, ecclesiæ afferuntur suæ fenestræ, vel, si mavis, sui soles, scintillatione splendoreque spirituali & interno pyropo assimiles. Assurgo igitur b. *Sal. Glassio* qui in *Philog. sacr.* p. 1733. edit. Lips. 1725. hunc in modum scribit: *fenestræ ejus, (ecclesiæ) dicuntur esse ex chrystallo, quibus Apostoli, Evangelistæ, alique fideles verbi divini præcones, eorumque sacri de Jesu Christo sermones intelliguntur, per quos, ut fenestras chrystallinas & pellucidissimas lux ecclesiæ illabatur &c.* inde etiam ecclesiæ ministri vocantur lumina, comparantur cum sole, dicuntur illuminare. (Joh. V, 35. Dan. XII, 3. Esa. LX, 1. f.) Fideles veri sunt, suo sensu, fenestræ ecclesiæ, utpote qui lucem non modo admittunt, sed & transmittunt in usum aliorum, (Phil. II, 15. Eph. V, 8. &c.) verbum Dei, cœlestis in verbo Dei nobis patefacta veritas est etiam fenestra ecclesiæ, per quam lux divina infunditur animabus, illis speciatim, quæ credunt, & per fidem veritatem recipiunt. (2 Cor. IV, 6.) Quid
jam

jam *palmae sculptae*? nisi *triumphi* illuminatorum fidelium de mundo (1 Joh. V, 4. 5.) *triumphi* doctorum ecclesiae (Luc. X, 17. f.) *verbi* divini de suis hostibus. (2 Cor. X, 3. 4. 5.) Ex allatis patet, *palmam* apud *Judeos* *emblema* esse *laetitiae*, *victoriae*, *florentisque status*, superest, ut etiam *hunc palmae usum hieroglyphicum* testimoniis firmem extraneis.

§. XXXI.

Benelonga foret disputatio, si omnia huc spectantia adducerem observata: ast brevitatis studiosus nonnulla modo, eaque selectiora, afferre volo. Veteres sua habuisse *ἱερὰ γράμματα καὶ ἱερογλυφικά* dudum monstrarunt alii: Pythagoram ipsum, ejus saltem sectatores, *palmam* sibi in hunc usum reservasse autor est *Plutarch.* *περὶ Ἰσίδος καὶ Ὀσείδος.* p. m. 263. inferens illud inter *symbola* ejus, vel eorum: *μὴ φοίνικα φύσειν.* Tradit itidem pag. m. 620. ipse idem *Plutarchus*: in *Corinthiaca* æde (a Cypselo Delphis dicata) e donariis s. thesauris reliquam exstitisse *palmam æneam*, cujus ad radicem torno insculptæ visebantur ranæ & natrices, quos *hydros* vocant. Conf. ejusdem VII. *Σοφῶν συμ- πός.* ibid. p. 99. Cereris sacris initiatorum in processione adhibebatur alia inter

ramus aureus. vid. *Apul.* ἐπὶ π[ρ]ῳ. *Metam.* l. XI. *ibat* inquit, *tertius* (sacrorum antistes) *attollens PALMAM auro subtiliter foliatam, nec non mercurialem etiam caduceum.* Refert etiam *Alex. ab Alexandro Diergenial.* l. II. c. V. *Athenis invaluisse morem, ut sponsi caput caricis, palmarum fructibus, legumine & colybiis adspergerent.* Ex his & innumeris aliis dispalescit, *symbolum*, qua *symbolum*, pluribus fuisse commune, & ad cultum deorum, scilicet! quod attinet, fatanam in his quoque fuisse simiam Dei, stolidis imitamentis Deum mentitum verum, & egisse & agere maximum veteratorem, qui promittit, quæ præstare ipse non potest, Deus solus potest, victoriam & pacem (I Joh. V, 4. XIV, 27.) vid. *Ursinus* l. c. pag. 543. Hinc ipse *Cicero* de legibus l. II. c. XIV. - - - *Mysteriis, quibus ex agresti immanique vita exculti ad humanitatem, & mitigati sumus; INITIAQUE, ut appellantur, ita revera principia vitæ cognovimus; neque NB. solum cum lætitia vivendi rationem accepimus, sed etiam cum spe meliore moriendi. &c.* Recte igitur *Tertullianus* in *Apol.* c. XLVII. affirmat, omnia adversus veritatem de ipsa veritate constructa esse. Solemne etiam erat aliis extra ecclesiam emblemate palmæ adumbrare prosperi-

spem & victoriam, variisque huc spectantibus ceremoniis victores recipere & triumphos ornare. Alternant igitur non modo toties inter se palmae & victoriae:

- - - *palmaque nobilis*

Terrarum dominos evehit ad Deos.

Horat. Carm. l. I. Od. I.

Sive quos Elea domum reducit

Palmae coelestes - - -

Horat. Carm. l. IV. Od. II.

Sed gestabant etiam victores *palmae ramos*: Myrmillonem ferrea fida confodit

Cajus, & more victorum cum palma discurret. *J. Lips. Saturn. II. pag. 150. ex*

Svetonio. Coronabantur Victores coronis palmeis, teste Plutarch. l. saepe citato, &

quidem omnes, idque ob ingenium arboris, utpote urgentibus & opprimentibus non cedentis. vid. etiam Gell. l. supra

allato §. XXIX. p. 62. Cf. Godvin. Antiqu. Rom. (edit. Belg. 1694.) p. 166. f. de lauro

succedente palmae conf. Alex. ab Alex. Dier. genial. l. I. c. VIII. & Plutarch. συμπύον. l. VIII.

Livius l. X. Pausan. in Arcad. Roterod. in Adagiis. Induebantur toga

palmata ☉ figuris ramorum palmeorum intexta:

I comes, & magnos illæsa merere triumphos,

Palmatæque ducem, sed cito, redde
toga.

Martial. l. VII. epigr. II. de lorica Cæsa-
ris. Conf. laudat. *Godvin.* l. c. p. 260. f.
Et forsitan huc spectat ἡ Καίμη, sc. ut vide-
tur, ἐσθῆς, (I Macc. XIII, 37.) quam
Demetrio Judæorum Pontifex, Simon &
populus misit, α τὸ Καίον, de quo supra §. XII.
p. 9. 10. Interpretantur equidem plurimi
per *spadiceam*, sed prius placet clar. *Biel.* in
Spec. N. Thes. philol. p. 67. proferens in rei
illustrationem locum *Livii* l. XXX. c. XV.
de Scipione: *Masanissam primum Regem*
appellatum, eximiisque ornatum laudibus,
aurea corona, aurea patera, sella curuli, &
Scipione eburneo, toga picta & TUNICA
PALMATA donat. Conf. iter. *Godvin.* l. c.

§. XXXII.

Addantur demum *variæ*, quas
ex hac arbore habuere, *commoditates*. Car-
minibus *eam* celebraſſe veteres Babylo-
nios, ob multiplices ejus usus, docet
Plutarch. συμπός. VIII. Βαβυλώνιοι ὑμνεῖσι
καὶ ἀδῶσιν, ὡς ἐξήκοντα καὶ τριακόσια χρείων
γέννη παρέχον αὐτοῖς τὸ δένδρον. Quos vero,
& quales, non enumerat. *Picinellus* etiam
in *Mundo symbolico* pag. 583. ex *Petro*
Massejo in *Hist. Ind.* l. VII. narrat, *eam*
etiam in insula *Maldivensium* commen-
dari

dari ob multiplicem usum, ideoque ab incolis ad eam comparari hominem frugi. Quantum igitur ex autoribus mihi observare licuit, hic percensebimus. I) In cibo sunt ejus fructus. Exempla dabo, prout mihi ad manum sunt: Autor est *Alex. ab Alex.* l. III. c. XI. *palmulas* Carmanis Babylonisque loco fuisse frumenti, & ante eum *Herodotus*, id genus *palmæ* apud eos frequens, quod *dactylos* ferebat, suppeditasse ipsis cibum, vinum & mel. cit. *Allg. Welt-Historie* T. III. pag. 618. De *Essænis* tradit. *Solin.* in *Polyhist.* c. XLVIII. eos victitasse *palmis*. Similiter his *Strabo* in *Geogr.* l. XVI. pag. 534. de viro & uxore, qui *palmeto* præfuere *Posidii*: τροφήν, ἔφη, ἔχοντες ἀπὸ τῶν φοινίκων. Quinimo *palmam Ægyptiam* inter delicias fuisse Romanorum, scribit *Gell.* l. VII. c. XVI. Omitto sponte, quod Alexandri milites in India docuit necessitas, radicem nempe ipsam esse posse in pastu. *Curt.* l. IX. c. X. Omitto, quæ de dulcedine cerebri, vel medullæ in cacumine, ἐγκέφαλον vocant & ἐγκάρδιον τῆς πρέμνης, autores perhibent, si sobrie sumatur, (κεφαλαλγίαν enim immodice sumtum efficit, ut experti sunt milites *Clearchi* apud *Xenophont.* 2 exped. *Cyri*: *Milites*, ait, (cit. & interpr. *Ursino* l. c.

p. 529.) *medulla palmæ vesci cœperunt, multis & genus ipsum & propriam quandam in hoc cibo suavitatem admirantibus. Id tamen capiti infestum erat. conf. Plin. l. XIII. c. IV.)* 2) *Uti famem, ita sitim depellit palma, unde vinum palmeum, cuius mentionem creberrime faciunt autores: ex. gr. Plutarch. in Συμπ. γ. quæst. β. οἱ δὲ Φοινικίαντες οἶνον ποιεῖσιν. Plin. l. XII. c. XVII. Ex caryotis præcipua vina Orienti. l. XIII. c. IV. in Oriente ex palmis vina. l. XIV. c. XVI. (Fit vini e pomis factitii genus) primum e palmis, quo Parthi & Indi utuntur & Oriens totus. Conf. ex Herod. Allg. Welt-Historie T. III. p. 628. Quoad hodiernum morem. Conf. Allm. Reysen T. I. p. 268. T. V. p. 289. T. XIV. p. 528. T. IV. p. 159. & passim, simil. Lafiteau l. c. T. II. p. 852. &c. de aceto, oleo, melle heic dicere supersedeo.* 3) *Palmam, vel species certas palmæ, medicinæ conferre suos fructus, sua germina, sua folia, suum corticem memorat Plin. l. XXIII, 5. laudans horum virtutes ad morbos tollendos, & vulnera sananda. Palmam quoque 4) in re vestiaria suum habuisse, suis forte in locis habere, usum, memoriæ proditum est: Hanc ob causam memorat Plinius l. XIII. c. IV. folia, palmarum ad funes vitiliumque nexus & capitulum levia umbracula findi. Conf. l. XVI. c.*

c. XXIV. Hieron. l. I. edit. Paris. 1653. p. 245. tradit, *Paulum Thebæum tunicam in sportarum modum de palmæ foliis sibi contexuisse.* Et denique, cum apud varias gentes calceorum materia, recte monente clar. *Bynæo* de calceis ebr. p. 21. semper varia fuit, cum quælibet res, quam maxime obvia & paratu facilis in calceorum usum cesserit, mirarer, si *palma*, tot usibus commendata, hac ratione deprehenderetur fuisse intacta. Quemadmodum igitur hic & illic legimus *περὶ τῶν ὑποδήματων βυβλίνων*, vel calceis papyraceis apud *Ægyptios*, ita reperimus apud *Apulejum* in *Metam.* l. II. *baxeas palmeas*, & l. XI. *soleas palmæ vitricis foliis intextas.* 5) Intervisse etiam *palmas ædificiis* α) *struendis*, β) *exornandis* & γ) *purgandis* legimus apud autores: α) *struendis*, inquam; ita enim literis mandavit *Xenophon* de *Cyro*, qui *Babylonem* obseffurus *fundamenta ex palma locavit turrium*; *palmæ enim*, quum aliquo premuntur pondere, sursum velut in gibbum incurvantur, ut *asini clitellarii*: & paulo post mentionem facit de *januis ædium*, *Babylone* è *palmarum materie fabricatis*, & *bitumine unctis* &c. *Xenoph.* *Κυρον.* l. 7. excit. ab *Ursino* l. c. p. 534. *Quomodo trabes ad suffulciendum tecta*

secta ædium confecere veteres è *palma*,
 sec. *Strabonem* l. XV. p. 503., missum
 facio, ne repetitione inutili (conf. §. XXIX.
 p. 63.) lectorem detineam. β) *Ornandis*: ea
 enim est *hujus arboris* indoles, ut, in la-
 minas secta, apta sit, cujus operimento
 alia vestiatur materia. *Plinius* l. XVI. c.
 XLIII. & l. XIII. c. IV.: *sterilibus palmis*
ad materias operumque, (vel ut aliis placet,
operaque) *lautiora utitur Assyria & tota Per-*
sis: *Lectorum vasorumque meminit The-*
ophrastus. Ne quid dicam de *cortice*
fructuum, in pocula figurato. *Picinell.*
Mund. symb. l. I. p. 583, ut & de *La-*
tano, *palmarum genere*, unde sibi sagittas,
 clavas, lanceolas, & de *cute in vertice*,
 ex qua cribra & corbes conficiunt Ameri-
 cani. *Lafiteau* l. c. T. I. p. 283. Argu-
 mento, quam quocunque in opere obe-
 diens est *palma*. γ) *Purgandis*: quia
 enim *folia sunt latiora & mollia*, ideoque
 ad vitilia utilissima: *Plinius* l. XIII. c. IV.
 idcirco ex iis veteres suas colligarunt sco-
 pas: inde *Horat.* l. Serm. II. Sat. IV.
 Ten' lapides varios lutulenta radere *palma*
 Et tyrias dare circum illota toralia vestes?
 & *Martial.* Epigr. l. XLV, 82.
 In pretio scopas testatur *palma* fuisse.
 Sed pretium scopis nunc analecta dabunt.
 conf. *Jo. Simon.* Lex. p. 660.

6) *Funes*

6) *Funes validos è palmæ foliis in Oriente fieri, plus vice simplici affirmat Plinius l. XIII. c. IV. & l. XVI. c. XXV., monstratque loco posteriore viam ad folia hunc in usum aptanda, unde igitur innumera iis emolumenta terra marique, in bello & in pace. Rem ipsam ipse miratur Plinius, indicans simul, usum hunc bujus plantæ foliorum junci esse posteriorem. Verba ejus l. XIX. c. II. ita jacent: Funco Græcos ad funes usos nomini (χοῖνος) credamus, quo herbam eam appellant, postea palmarum foliis philuraque, manifestum est. Et Paulo ante: Verum tamen complectetur animo, qui volet miraculum æstimare, quanto sit, in usu (spartum scil.) omnibus terris, navium armamentis, machinis ædificationum, aliisque desideriis vitæ. &c. Si rei rusticæ Autores ad manus essent, exempla adduci potuerunt specialiora. Id solum memini, me apud Columellam legisse locutionem: Fasciculos tomice palmea aut juncea ligare. conf. de Indis Alm. Røysen til Lands og Bønds T. XVI. p. 431.*

7) Ante papyra, cæteraque inventa nostra ab ætate recentiora, priscos foliis palmæ scriptitasse, planum est. Plinius l. XIII. cap. XI. tradit ex Varro-ne, ante chartarum usum in palmarum foliis

foliis fuisse scriptitatum: Observarunt equidem Critici, aliis, & hos inter clar. Melch. Guilandino placere lectionem: *τὴ malvarum*, pro *palmarum*, foliis, queis etiam chartæ loco usos fuisse veteres, certum est, & patet ex versu *Cinnæ* apud *Isidorum*, allatum a *Dalechampio* in notis ad *Plinium* p. 602.

Hæc tibi Arateis multum invigilata lucernis

*Carmina, queis ignes novimus aërios,
Lævis in aridulo malvæ descripta libello,
Prusiaca vixi munera navicula.*

Guilandinum ipsum ad manum non habeo, nec suum interponit iudicium *Dalechampus*, ideoque hujus illiusve argumenta examinare non mihi integrum est. Id modo addo, quod, si vel *Letio Guilandiniana* prævaluerit, non tamen inde sequitur, *palmarum folia* huic usui omnino non subserviisse, præsertim cum observaverint recentiores, hunc morem ad hanc nostram ætatem suis in locis esse usitatum. conf. *du Halde Descript. Chin. T. IV. p. 483.*

§. XXXIII.

Nunc demum venio ad partem hujus dissertationis, scopo nostro speciali propiorem, in se jucundio-
com.

commodis plurium in commune magis consulentem. Quemadmodum *typi*, sic *emblemata* vel sunt *illata*, vel *innata*: *illata* ea dicimus, quæ quidem non expofite & aperte hac ratione in fcriptura facra locum habent, attamen huic illi-ve dicto, vel male lecto, vel prave interpretato, applicantur, vel etiam fuis locis recte & pie applicari poffunt, quamvis expreffim hoc nomine non memoretur *emblemata* in Scriptura.

§. XXXIV.

Priori emblematum ordini, huic vel illi loco Scripturæ, male lecto, vel pe-
jus interpretato, applicatorum, merito inferitur illud, quod ex illo noto, & uberius infra explicando loco, Pfalm. XCII, 12. f. 13. extorquere nonnulli voluerunt: Reclamante enim utut verfione vulgata, ex ambiguo vocis τῶ ποίνυκος intellectu, interpretes nonnulli, nimium creduli fidentesque aliorum testimoniis, in hoc non fatis tutis, *Hefiodi*, *Herodoti*, *Ovidii*, *Mele Senecæ*, *Lucani*, *Plinii*, *Solini*, *Martialis*, *Taciti*, *aliorum*, hisque præeuntium *Ara-
bum*, *aliorumque Orientalium*, quorum fontibus fuos irrigaverunt hortos, huc applicuere fabulam, ut puto, de *phæ-
nice*.

nice ave. Alios inter, quos, ab aliis tantum excitatos, vidi, eminet *Tertullianus*, qui doctrinam ecclesiæ, tot aliis in utriusque Fœderis libris solide satis fundatam argumentis, doctrinam, nempe, *περὶ Ἰησοῦ παρακλήσεως αἰώνιας καὶ ἐλπίδος ἀγαθῆς ἐν χάριτι Ἰησοῦ δοθείσης* (2 Thess. II, 16.) ο: de resurrectione fidelium ultima & perfecte beata, arenosis adeo, vanis & fallacibus substruere, vel saltem statuminare allaborat; ita enim ille: *Si parum universitas resurrectionem figurat, si nihil tale conditio signat, quia singula ejus non tam mori, quam desinere, dicantur, nec redanimari, sed reformari existimentur, accipe plenissimum atque firmissimum hujus rei specimen: siquidem animalis est res, vitæ obnoxia & morti, illum dico alitem orientis peculiarem, de singularitate famosum, de posteritate monstruosum, qui semet ipsum lubenter funerans renovat, natali fine decedens atque succedens iterum phœnix. Ubi jam nemo, iterum ipse quia non jam, alius idem.* Quid expressius atque signatius in hanc causam, aut cui alii rei tale documentum? Deus etiam NB. Scripturis suis; & florebit enim, inquit: velut Phœnix: ο: de morte, de funere, uti credas, de ignibus quoque

que substantiam corporis exigi posse: multis passeribus antistare nos Dominus pronuntiavit: si non & phœnicibus, nihil magnum; sed homines semel interibunt, avibus Arabiæ de resurrectione securis. Hactenus ille in libr. de resurr. c. XIII. conf. idem de iudicio Domini c. V. Observat equidem Pamelius, post Turrianum, Clementem Romanum (l. V. c. VI.) vocasse Phœnicem *πλεσιαν ἀπόδειξιν* resurrectionis, (cui respondet illa locutio Tertulliana: plenissimum huius rei specimen) item & Cyrillum Catech. XII. ex Clemente, Ambrosium l. V. hexaëm & l. de fide resurr. vid. Pam. not. ad Tertull. p. 598. Quemadmodum etiam postea Æneas Platonius de resurrectione, non modo palmam proponit in emblemata resurrectionis: palmæ, ait, arbor ad æra verticem tollit, quæ ab osse durissimo nascendi initium sumit: sed & phœnicem: hinc paulo post: præterea & phœnix avis, ultra quingentos annos vivere dicitur, ea vero, ubi mortua fuerit & resoluta, denuo reviviscere putatur. vid. ibid. lit. d. editionis supra p. 30. excitatæ. Ast tamen hanc ex Scriptura probationem tribuere videtur Tertulliano; ita enim addit: - - - de quo prolixius egimus, ut persuadeatur, historiam potius esse, quam fabulam, cujus tot & orthodoxi & gentiles meminerint, & NB. juxta

Tertullianum *etiam scripturæ sacræ*. Cur vero memoratus *Pamelius* dubitanter postea scripserit: *Tertullianus* videtur *intelligere illud Psal. XCI. secundum vulgatam: δίκαιος ὡς φοῖνιξ ἀνθήσει*, non video, cum verba per se satis sint clara, nec talis locutio ullibi unquam in Scriptura occurrat: Ridiculum cætera est, quod addit; quia vox græca φοῖνιξ & palmam & avem illam significat, ideoque potest & verti *palmam & phœnix*; stante enim hac ratiocinandi methodo, caderet in totum tota certitudo scripturæ sacræ. Quam tamen non admodum curant *Pamelius* & *asseclæ*. Conf. *Pinedæ* in *Job. Comm. T. II. p. 70.* Satius foret ad ebraicam stateram lectores ablegare, prima cujus inspectio omnes has dispelleret caligines, tolleretque argutias.

§. XXXV.

Ultra, quam oportet, in nonnullis Pontificiorum scriptis applicatur *hoc emblema* Mariæ virgini, ad ideam, quam sibi de ea formant Romano-Catholici, spectatæ: speciatim, quem ad manum habeo, penes *Bonaventuram*, qui in scripto, de laudibus beatæ virginis, dicto, fol. 253. s. edit. Argent. 1493. nulla, ne vel minima veritatis specie, ei, cui se totum dicavit,

dicavit, asserit locum: Syr. XXIV, 15. cum, nil minus ac Mariam autori in mentem hoc loco venisse, certum sit. Loquitur enim de sapientia, dictione adeo majestatis plena, ut mera deliramenta loqui videretur, si animo secum de Maria cogitasset; ecqua enim ratione dici potest exiisse ex ore Domini? nebulæ instar obtexisse terram? in excelsis posuisse tentorium? thronum suum in columna nubis collocasse? solam cinxisse gyrum cœli? vastas & profundas oceani permeasse voragines? &c. quei potuit dici *ἐμφανῶς* sapientia ipsa, non omnibus horis sapiens? (Joh. II, 3. 4.) Bene igitur agit autor, transiliendo omnes probandi vias, Mariam *palmanque* inter se conferre contentus. De comparatione ipsa id fatendum est, eam in pluribus claudicare; ea enim mens est hominum, (& exemplum est bonus ipse *Doctor Seraphicus*,) quod præjudiciis ante occupati scripturam aggrediantur, fulturas quasvis & substructiones suis inde petaturi opinionibus. ex. gr. Ex eo, quod *arbor* sit *succincta*, (respiciens forte eos *corticis pollices*, quorum adminiculo *scansilis* fit *arbor*) exsculpit thesin de virginitate perpetuum vota: allegat equidem in firmitamentum rei Prov. XXXI, 17. sed itidem

ex principio male fundato, totum scilicet caput agere de Maria, vel saltem ei posse & debere accommodari. De re vero ipsa plura qui desiderat, adeat *Casaub.* in *Exercit. adv. Baronium* p. m. 110. f. f. f. *Amaritudo radicis fructuumque dulcedo* juxta eum adumbrabit non tantum beatissimæ virginis ex Judæis originem, verum etiam ejusdem conceptionem labe peccati inquinatam: ita enim jacent verba: *Maria siquidem amaritudinem originalem habuit in conceptione.* Res equidem recta, sed simul mira, talia verba ei, si mentem ejus teneam, excidere potuisse, apertis ejus testimoniis alibi contraria, ideoque dubio procul in libro, *Corona beatæ virginis*, inscripto, p. 32. b. itid. *Argent. edit. 1493. omissa.* Quas turbas in ecclesia excitavit hæc iisdem temporibus oborta & postea ultro citroque ventilata controversia, ipso demum Papa, *Sixto IV*, 1483, recusante, quo minus suam interponeret auctoritatem, res est notissima, & penes rei ecclesiasticæ scriptores ubique obvia. *Conf. b. Chemnit. Exam. conc. Trident. T. I. pag. 244.* Pergit autor: *Palma est diuturna in foliis: sic Mariæ verba posita in Evangelio nunquam deficient ab ecclesia Dei, nec aliquid ejus verbum defluxit ad temporalia, sic dicitur de Samuele I Sam. III. (sc. v. 19.)*
Recte

Recte equidem, dum manet verbum Dei integrum, tamdiu maneant Mariæ in Verbo Dei scriptis mandata verba, sed manent, ut signa non ejus fidei modo, (Luc. I, 38. 46. s. s. s. Joh. II, 5.) verum etiam imbecillitatis humanæ, terram sapientia, animum terrenis plus justo subinde additum prodentia, (Luc. I, 34. c. II, 48. Joh. II, 3.) quam etiam ob causam observanda regula *Epirhanii*, cit. a *Casaub.* l. c. Ἰση ἐλάβη τῶν κατ'εὐαγγελιζόντων τὴν ἁγίαν παράδοσιν, τῶν τε ὑπὲρ τὸ θεὸν δοξαζόντων. Cætera de Mariæ pulchritudine, virtutibus, suavitate fructus, superstitione admodum ad sacramentum Filii, sacram nimirum cœnam accommodati, de ejus victoria, victoriæque fructibus ratione nostri, de perversa loci Psal. CX, 7. ad eam applicatione, de ejus morte cum Christo, meriti ponderisque aliquid ei conferente, de ejus adsumptione & ad dextram Filii elevatione, & pluribus plura proferre tædet; paulula quidem intermixta sunt minus mala, tolerabilia saltem, maximam vero partem, seculi redolentia genium, somniis, fictis apparitionibus, aliisque perturbatæ phantasie effectis deditum.

§. XXXVI.

Servatorem ipsum *Jesum Christum* *palmae emblemate* posse adumbrari, multasque esse rationes, ob quas alter alteri comparari potest, nemo negat; quis enim *altior Filio Altissimi*, (Luc. I, 31.) ipso *altissimo*. (Psal. LXXXIX, 28.) Secundum divinam naturam *excelfo*, utpote qui Deus est, ejusdem cum patre essentiae ac majestatis, (I Joh. V, 20.) *excelfo*, secundum humanam, in qua divinorum *ιδιωμάτων* particeps factus, (Ebr. I, 9.) jus habuit in ipsa ima exinanitione quovis tempore & loco eadem exferere, prout voluit, & deprehendit conveniens statui tum praesenti, consulto aeterno, adventus sui in carne scopo, muneri suscepto loco nostri, & nostram in salutem explendo. Testantur id radii subinde promicantes, in effectibus productis, humanas longissime superantibus vires, τὸ ἐν αὐτῷ σωματικῶς καλοῖχον πλήρωμα τῆς Θεότητος (Col. II, 9.) abunde probantibus, (Act. X, 38.) *excelfo* demum ratione ejusdem naturae, quam nobiscum communem habuit, (Ebr. II, 14.) & habet, (Act. I, 11. VII, 56.) juxta quam ὑπὸ τῆς Θεᾶς ὑπερυψώθεις (Phil. II, 9.) ὑψηλότερος τῶν ἄνθρώπων γεγόμενος? (Ebr. VII, 26.) quis pulcrior filiorum hominum pul-

pulcherrimo? (Psal. XLV, 1.) quis fortior τῷ γίγαντι? (Esa. IX, 6.) ὧ, (κατὰ φύσιν ἀνθρώπινην) ἐδόθη πάντα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς? (Matth. XXVIII, 18.) ubi clarius exsertavit & exsertat vires & virtutes, ac in terra Immanuelis; olim proprie sic dicta, (Esa. VIII, 8.) hodie mystice, ο: in ecclesia? (Matth. XXVIII, 20.) Quis nobis ad omnia utilior, in omnibus necessarius magis ac ille, ὅς ἐγεννήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ Θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ ἁγιασμός, καὶ ἀπολύτρωσις, (2 Cor. I, 30.) ecquæ illa in paradiso Dei arbore Vitæ, fructuum & plurium & pluribus feracior? (Apoc. II, 7. XX, 2.) Estne hic noster in fame cibus? (Joh. VI, 32. 33. 35. 48. 50. 51. f.) noster in siti potus? (Joh. IV, 10. 13. 14. IV, 35. VII, 37. Esa. LV, 1. Apoc. XXII, 17.) nostrum in æstu umbraculum? (Cant. II, 3. Esa. IV, 6. XXV, 4. 5.) noster in infirmatibus & morbis spiritualibus & medicus fidelissimus, & medicamentum maxime salutare? (Esa. LIII, 5. 1 Pet. II, 24. conf. Exod. XV, 26. Psal. CIII, 3.) quæ via tutior tot inter syrtes, tot scyllas inter & charybdes, tot inter pericula, quovis momento naufragium & mortem nobis minitantiā, per quam læti portum tutissimum, quietissimum & ἀκινδυνότατον intra-

re possumus? (Rom. VIII, 35. 36. 37.) quodnam vinculum fortius ad compescendum petulantem & rebellantem carnem? (Gal. V, 24.) ad colligandum se nobiscum? (Joh. X, 28.) nos secum? (Rom. VIII, 38. 39.) ad connectendum nos Deo, Deum nobis? (Joh. XVII, 23.) quæ vestis ad nuditatem nostram tegendam aptatior, quæ ad nostras obtegendas maculas commodior, quæ denique ornatior ad reddendum nos gratos in oculis Dei? ac ea nobis parata & parata, oblata & a nobis, qui credimus, induta justitiæ toga? (Esa. LXIII, 10. conf. Sach. III, 4. Apoc. III, 5. VI, 11. VII, 9. 14. &c.) sed quo feror? Quia igitur *Servator palme* in plurimis potest assimilari, non tamen inde sequitur, eum re ipsa in Scriptura aperte cum *palma* comparari: obstare equidem videtur unicum *purpurati vatis* testimonium Psal. XCII, 13. quod per se, seorsum a nexu spectatum, collatum simul cum aliis scripturæ sacræ de Christo testimoniis, videtur citra periculum Christo posse applicari. Verum enimvero, contextu perspecto, patebit, autorem loqui de persona ortu ignobiliori, sed in alio, in Christo sc., nobilitata. In cujus rei illustrationem, sententiarum constructionem, quantum pote & sat est,

rima:

rimabor, verborum generisque dicendi
 illustramenta elegantiarum relinquens
 spectatoribus. Secundarii autoris no-
 men reticet titulus, inde est, quod non
 adeo bene satis inter Scripturarum con-
 veniat explicatores, quisnam fuerit?
 sunt qui *Adamum*, (τὸν πρῶτόπλαστον πατέρα
 κόσμου Sap. X, I.) autumant hujus cantici
 fuisse conditorem: Ita legitur in Baba
 Bathra. cit. *Genebrardo* in h. l. p. 568.
Adamum nempe, vespera primum mundi præ-
cedente sabbatum creatum, illucescente die
sacro, hac cantilena laudes Dei creatoris ceci-
nisse, natalemque orbis celebrasse. Festum
 diem egisse *Adamum*, non nego, festum
 etiam cantilenis celebrasse admodum est
 probabile, verum eum hunc ipsum Ps.
 XCII. cantitasse, credat Judæus Apella:
 nam 1) quæram: quæ causa fuisset, cur
 minus placeret Deo indicare nobis auto-
 rem hujus psalmi, & quidem talem &
 tantum, ac psalmi nonagesimi? numne
 e re nostra videretur, specimen, si quid
 erat, evidens habere & nosse communis
 nostri parentis, vel integri, vel restituti,
 rationis cogitandi pensaque animi expri-
 mendi? 2) Si hæc probabilitatis ratio
 minus placeat, tantum enim, scio, Deum
 nos nostrumque cogitandi modum supe-
 reminere, ut non semper ἀπὸ τοῦ πρέποντος

ἡμῶν, ad τὸ πρὸς τῷ Θεῷ concludere liceat :
 quæram iterum : quinam secundum com-
 ma psalmi septimum erant, *Adamo* in-
 tegro, si eo integro conditus psalmus,
 stulti & infani, qui excellentissima Dei
 fusque deque habent opera? quinam
 hostes illi Dei, operamque dantes iniqui-
 tati, queis exitium prædicit, v. 8. 19.?
 quinam porro illi *Adamo* inimici, v. 12.
 quorum interitui superstes esset? queis
 carmine bene meditato triumphali (מגִּיד
 v. 3.) insultaret? quæram unde illud
Adami tempore δεκαχόρδον, illud Psalte-
 rium, illa κίθαρα, queis Deo coram lu-
 deret? sunt enim commenta, si non
 ipsius *Adami*, saltem cantici, si esset *Ada-
 mi*, recentioris ævi, ipso præeunte Dei in
Mose Spiritu. (Gen. IV, 21.) Autorem
 igitur Psalmi fuisse *Adamum* non est pro-
 babile. Nec desunt alii, qui opinantur,
Mosen ejusdem esse scriptorem, imbecilli
 ea & minime fundata *Rabbinorum*, &
 inter Christianos, *Hieronimi*, in procem. ad
 Mal., & *Hilarii* de autoribus Psalmorum,
 regula subnixa: *Qui Psalmi titulos non ha-
 bent, eorum esse dicimus, quorum priores
 Psalmi nominibus prænotati sunt.* Quo-
 niam jam proxime præcedens Psalmus
 XCI. etiam est ἀνεπίγραφος, redeundum
 est ad XC., qui nomine *Mosis* inscriptus
 est.

est. Ejusdem opinionis fuisse alios inter R. *Salomonem* autor est *Genebr.* l. c. Quam lubrico hæc hypothesis substructa sit fundamento, facile quivis perspicit, qui attento animo intuetur. 1) Esse Psalmos non inscriptos, quos tamen Spiritus Dei, *πάντα ἐργεῖων* (I Cor. II, 11.) *Davidi* vindicat: ex. gr. Psal. II. conf. Act. IV, 25. Psal. CV. conf. I Par. XVI, 7. 2) Esse etiam ex iis, qui sec. regulam adsciscerentur *Mosi*, qui tamen expressim ab eodem Spiritu assignantur *Davidi*: (Psal. XCVI. conf. I Par. XVI. Psal. XCV. conf. Ebr. IV, 7.) 3) Esse in his psalmis vestigia rerum personarumque, *Mosis* ævo procul recentiorum, (vid. Psal. XCVI, 8. XCIX, 2. 4. 6. 9. C, 4. &c.) 4) in versione Græca nonnullos τῶν in ebræo textu ἀνεπιγράφων *Davidi* tamen adjudicari. ex. gr. Psal. XCI. XCIII. XCIV. XCV. XCVI. XCVII. XCVIII. XCIX. conf. tamen *Sal. van Till.* von der Dicht- Sing- und Spiel-Kunst der Alten. germ. edit. pag. 193. f. 204. f. Nihil igitur obstat, quo minus hujus autorem fuisse *Davidem* credamus; stilus enim, locutiones, omnia accurate cum omnibus concordent, quæ indubitate nobis tradidit: (conf. Psal. XCII, 2. cum Psal. VII, 18. XCII, 6. cum CXXXIX, 17. XCII, 8. cum

cum Psal. XXXVII, 2. Psal. XCII, 10. cum Psal. LXVIII, 2. XCII, 11. cum XXIII, 2. XCII, 12. cum LIV, 9. XCII, 13. cum LII, 10. &c. Maneat igitur, quod mihi admodum probabile videtur, *Davidem* hoc pepigisse carmen; quo tamen tempore, & qua occasione, non certo liquet. Interpretum quidam, ponentes, psalmum *Regis* Θεοπνεύστῃ esse opus, conjectura augurantur, eum eo tempore esse compositum, quo *David*, pacatis patriæ rebus, quietus immunisque belli nobilem illam & vere regiam institutionem suscepit, de templo sacris faciendis struendo & dedicando, & propterea hoc canticum religiose destinasse, ut publice & solemniter festis sabbatis præcineretur. Doctissimus vero *Patr. Delany* in excellentissimo, cavillationi *Baylianae* opposito, opere, de fide & moribus *Davidis*, docte conjicit, psalmum eo esse factitatum temporis spiramento, quod primam Philistæorum stragem inter est &, quæ sequebatur, eorundem cum fœderatis in Israël irruptionem, eoque spectare dictionem: v. 8. כפרוח רשעים כמו עשב. Anglice: when the wicked spring as the grass, v. secundam, quam habeo, versionem germanicam: Wenn die Gottlosen hervor gehen, wie Gras; forte respiciens, vi vocis פרא, *inopinatam* irruptionem hostium,

stium, *una & catervatim irruentium*, eorumque, de victoria ante pugnam inani tumescentium persuasione, intempestivam alacritatem. Antea demessi repulularunt iterum graminis instar, campo redeuntis. Sed si vel ad tempus florescerent, celeriter tamen deflorescerent. Quicquid etiam sit, ex toto nexu elucet, comparisonem institui inter injustos & justos, illorum statum cito & brevi marcentem, horum autem semper vigentem, vivacem, virentem, & cœlum usque incrementem. Dices forsitan: anne hæc omnia in Christum competunt? est ne justus ille? (Esa. LIII, 11.) habuitne Christus, & hodie habet hostes, de quorum petulantia egregie demum triumphavit, & triumphabit? (Ebr. II, 8. X, 13. &c.) Estne cedrus, præeunte ipsa Scriptura, *emblemata* Christi? (Cant. V, 14. conf. Ezech. XVII, 22.) comparaturne alibi cum cupressu? (Hos. XIV, 9.) quidni itidem cum *palma*? Resp. 1) in genere monui, *multa* pie Christo applicari posse *emblemata*, quæ tamen in ipsa scriptura sacra *non sunt innata*. 2) Non sequitur, quod omnia arborum genera debeant Christo applicari, quia unum alterumve revera ipsi applicatur, etenim fideles comparantur cum myrtis, (Sach. I, 8.)
sed

sed locum vix monstraveris, ubi Christo in Scriptura assimilatur: quamvis non negem, multa dari, quorum respectu comparatio institui posset: 3) singulos fideles, & non Christum, in psalmo XCII. intelligi, patet ex eo, quod *David* v. 14. mutato numero, expressum eorum rationem se habuisse aperit.

§. XXXVII.

De unico loco jam restat dicere, quem de Christo agere suspicaretur forte aliquis: Locus equidem in libro deprehenditur non ejusdem, ac οἱ Θεοπνεύστοι autoritatis, non tamen omnino nullius, utpote qui nobis tradit vivis coloribus religionem judaicam, prout ejus ævo, vel ab integritate primæva descivit, vel etiam, ratione hujus vel illius articuli, mentibus hucusque purius inhæsit, ac tempore Jesu Christi, discerpta in varias factiones ecclesia. Liber iste est *Syracidis*, qui per prosopopoeiam inducit sapientiam, (Syr. XXIV, 15. vel in aliis v. 14.) Ὡς φοῖνιξ ἀνυψώθη ἐν αἰγιαλοῖς, καὶ ὡς φυτὸν ῥόδου ἐν ἱερὶχῶ &c. Nexum orationis accuratius qui consideraverit, facile videt, eam agere de sapientia, sed de qua? vox enim est πολύσημος, significationis variæ, variique usus. Sapientia humana, prout est

est & esse potest, etiam maxima, exile nimis est argumentum, de quo talia, tanta, vanum citra tumorem, possunt prædicari. Ipsa etiam prædicata dilucide satis monstrant; sapientiam, quam laudat autor, esse divinam: Verum enim vero, an sapientia est archetypa? an hypostatica? an vero ectypa, sive sapientia Dei in verbo expressa & manifestata? est disquirendum. Primam cogitasse vix sivit pia viri eruditio, & erudita pietas, quam laudat incerti autoris prologus, libro alicubi, etiam in nostra vernacula, præmissus. Collegit equidem aliorum priscioris ævi dicta prudentum, queis nonnulla sua adjecit, non tamen neglexit scripturas scrutari sacras, in id enim studebat, ut felix, quantum pote, foret *Salomonis* imitator. Quem, ut & cæteros divinos scriptores si consuluerimus, vix in iis inveniemus exemplum talis figuræ, nisi admodum raro, idque breviter, ne majestati verbi Divini quid cedat inani verborum cumulo, a proluxa adeo fictæ personæ inductione vix, aut nullo modo separabili. Nec obstat ipsius *Salomonis* exemplum, Prov. Vlll. &c., penes quem sapientia personam hominis induit; nam nihil minus ipsi in mentem venit; Dudum enim ante me monstrarunt

strarunt & demonstrarunt eruditorum
 quam plurimi, *Salomonem* agere de vera
ὑποπόστασις. Etsi, ut videtur, hoc exem-
 plum imitatus fuerit *Syracides*, minus
 feliciter processit consilium, dum inge-
 nium *Salomonis* non affecutus, mentem
 ejus nec recte intellexit, nec applicavit.
 Vix saltem monstrabitur locus, ubi attri-
 buto cuidam vel *ιδιωματι* divino persona
 adaptatur humana. Quod si non provi-
 dens ante & præcavens sapientia divina
 prævenisset, præcipiti, maxime olim,
 suo in cultum Deorum Dearumque ani-
 mo, in supersticiosos gentium errores
 fuissent prolapsi, transformando singu-
 las Dei in singulas Deas perfectiones;
 maxime si erroribus patrocinia quæren-
 tes, in ejusmodi figuris, Scripturæ in-
 fertis, invenirent, quo errata sua vel ful-
 cirent, vel certe tegerent. De *Syracide*
 non secus opinor, ac de viro prudente,
 sed tamen erratis humanis obnoxio.
 Sat equidem prudens ad saniores sibi de
 perfectionibus divinis formandum ideas
 quarum specimina clariora alibi in
 scripto dedit. Verum tamen disce-
 dens a mente *Salomonis*, cujus voluit
 esse *ὑποπόστασις*, locutiones in longe aliud rē
 detorsit ac exemplar, quod ad imitandum
 sibi proposuerat, docere voluit: sed,
 ne-

ne gratis quid asserere videar, en clavem,
quam ipse nobis porrigit, qua sensa sua
abditā reſerat & exprimit, v. nim. 23.
vel juxta vernaculam 27. Ταῦτα πάντα
βίβλος διαθήκης Θεῷ ὑψίστῃ, νόμον ὃν ἐνετείλατο
Μωυσῆς, κληρονομίαν συναγωγῆς Ἰακώβ. &c.
Addit equidem vernacula recentior τὸ
docet: Alle disse Ting lærer den Højestes
Pagtes Bog, ja Loven, hvilken Moses ic
quasi monstraret digito autor fontem ip-
sum & principium, unde cognitio my-
steriorum haurietur religionis. Sed,
quantum video, non ejus opus est addi-
tamenti; intercaletur modo τὸ ἐστὶ, ἐλλειπ-
τικῶς sæpe elisum, & sæpius in ebræa
lingua, ex qua hæc versio concinnata
esse traditur. (conf. Gen. XXV, 28. f.)
& integer manebit sensus. Simile quid
deprehendo in nexu scriptionis *Petri*.
(1 Pet. I, 23. 24. 25.) Egit ibidem de
viribus verbi divini, omnes naturæ ver-
borumque mere humanorum vires lon-
gissime superantibus, ne vero homines
cogitarent de alio quocunque verbo Dei,
speciatim legis, gravi hoc epilogo ab-
rumpit filum: τὸτο δὲ ἐστὶ τὸ ῥῆμα τὸ εὐαγ-
γελισθὲν εἰς ὑμᾶς. Eundem in modum
videtur *Syracides* omnia, quæ in præce-
dentibus dixit de sapientia, (velut ταῦτα
πάντα Matth. XIII, 34. XIX, 20. 1 Cor.
H XII,

XII, 11.) ad verbum Dei retulisse; ea propter non modo locum interpretatur *Megalander* noster meæ convenienter opinioni: Alles ist eben das Buch des Bundes, mit dem höchsten Gott gemacht &c. Latina versio: *Hæc omnia liber vitæ & testamentum altissimi & agnitio veritatis &c.* sed etiam b. noster *Resenius* in vernacula sua: Alle disse Ding ere den Hønestes Pagtes Bog, ja Eoven &c. Ex hisce igitur patet, quantum ab archetypo lapsus sit bonus ille *Syracides* non modo inferens dictiones *Salomonæas*, & tamen, si prologo fides, ebraice scribens, *Græcorum* infidam interpretationem male secutus: liquide satis id apparet, si vel nullum aliud exstaret rei documentum, ex unico illo ἐκτισε, (Syr. XXIV, 10. vel 9.) conf. in græca Prov. VIII, 22. quo, ut ait celeb. *Heideggerus* in enchir. bibl. p. 525. imprudens semina jecit, quæ in Ario ecclesia detestatur: *verum etiam* infeliciter retorquens verba *Salomonis* θεοπνεύσας καὶ θεόπνευστα περὶ τῶν λόγων ὑποσάμικῃ πρὸς τὸν λόγον προφορικόν. conf. cæt., quem citatum vidi, clar. *Raymundum* in Pugione fidei Part. III. dist. l. c. VII. Id duntaxat addo, congruere ideam *Syracidis* menti aliorum *Judeorum*, qui verbum Dei cum sex aliis rebus ante mundi incunabula conditum fuisse tradunt.

§. XXXVIII.

§. XXXVIII.

Haud etiam prætereundam esse censeo eorum meditationem, qui volunt, *palmam* esse fidei, vel potius in Deum fiduciae *emblema*, nec diffiteor, hanc illamve arboris proprietatem fidei posse applicari. Attamen si per se consideretur, vix nisi inter *illata* referendum, cum nullum ejus expressum in scriptura sacra occurrat vestigium. Si vero spectetur, ut inseparabile & indubitatum veri vivique membri ecclesiae τεκμήριον, cum *palma* in verbo Dei comparati, ejusque lætam, felicem semperque virentem per varia & aspera felicitatem, & inconcussam constantiam, recte se res habet. Hac mente cel. Rom. de Hooghe in suis Hieroglyph. (vers. germ. p. 263.) *palmae* indolem pie applicat Christianæ fiduciae: *Firmæ*, ait, *fiducia in Deum imago exprimitur repræsentatione palmae; ea enim concussa & flexa ventis rectior surgit &c.*

§. XXXIX.

Facta unius alteriusve loci Scripturæ accommodatione, comparant nonnulli ecclesiae Ministros cum *palma*: Ita locum Exod. XV, 27. mystice more suo explicat Hieron. in Epist. ad Fabiolam de mansionibus. Op. T. I. edit. Paris. 1643.

p. 711. duodecim fontes Apostolis, & septuaginta *palmas* discipulis totidem applicans: *Juxta has*, ait, *aquas septuaginta creverunt palmæ, per quas & secundi ordinis intelligimus præceptores.* Huic sententiæ accedit clar. D. Camp. *Vitrunga* asseverans, hos fontes duodecim, & *palmas* 70. *emblemata* esse duodecim Apostolorum, & septuaginta discipulorum sive Evangelistarum: vid. ejusd. theol. symbol. p. 110. Similiter judicat clar. D. Frid. Ad. Lampe in sein. Geheimn. des Gnaden-Bundes T. III. p. 272. & ex nostratibus b. Chemnitius in Harm. evang. edit. Genev. 1628. p. 1375. & plures: sententiæ horum contraeunt clar. Jac. Saurin in seinen Bibl. Betracht. germ. edit. T. I. p. 688. Franc. Burmann. in Bibl. Wercken germ. edit. fol. p. 208. addens, *Judæos* opinari, duodecim illos fontes respondere totidem Israëlitis tribubus, & 70 *palmas* totidem presbyteris, licet nondum introductis: (Num. XI. 16. &c.) Meum si desideratur judicium, habebis: Præter commune illud, inde facile fluens & ad roborandum fidem, institutionem vitæ, animique, & ecclesiæ & suis prægravati oneribus, allevamentum spectans porissima: *Non eundem semper spirare ventum: non eandem semper esse ecclesiæ faciem,*

faciem, vias Dei alternare, ecclesiam singu-
laque ejus membra sua habere alcedonia &c.
 Præter illud porisina, inquam, aliquid
 altioris hic delitescere mysterii, nullus
 dubito. Allegoriarum equidem, Scrip-
 turam potius obscurantium, ac illustran-
 tium, non adeo sum admirator, ut opti-
 mam causam, earum amore, stolide ri-
 dentium veritatem cœlestem ludibriis ex-
 ponerem. Verum enim vero, ubi digi-
 to velut monstrat ipse Spiritus, aliud su-
 blimioris subesse, eum venerari semper
 fas est. Ad rem præsentem quod attinet,
 ex ipso verbo Dei demonstratu facile est,
 in hisce putaminibus historicis latere nu-
 cleum: Id patet, 1) quia viæ Dei, per
 quas populum suum ad metam perduxit
 Deus, etiam, (vid. Psal. LXVIII, 12. seqv.)
 vocantur v. 2. חִירוֹת, ænigmata, & cur
 ænigmata? quia in pronuntiatis plura
 oblitescunt, quam verba, vel actiones
 principio præ se ferre videntur. 2)
 Quia alia atque alia, quæ Israëlitis in hoc
 per desertum itinere evenerunt, expres-
 sim vocantur τύποι, I Cor. X, 11. non
 modo relictæ rei vestigia Joh. XX, 25.
 expressæ rei figuræ Act. VII, 44. Rom.
 VII, 17.) verum etiam rei antecedentis
 forma, ad quam ventura, certis modis,
 aptari debent: (Ebr. VIII, 5.) ideoque non

nuda ac sola monitoria & iis ipsis, incidente casu simili, & ætatibus futuris, sed simul figuræ, mutationes & beneficia posthac futura præmonstrantes & prædicentes: ita fit, ut ævo longe prorsus alio fit mentio Ægypti, (Apoc. XI, 8.) plagarum, quas acceperunt Ægyptii, (Apoc. XVI, 13. f) & in epist. ad Ebr. c. III. & IV. interferantur locutiones, queis ad præcurrentia populi Dei acta oculos aperte collineat Spiritus Dei. Ipsa igitur ipsius Spiritus Dei dictata promero ingenii humani lusu, nudis hominum commentis, & ne quid deterius dicam, argutis accommodationibus, ingeniosis magis, quam solidis & in mente Dei fundatis, venditare, est mihi religio. Nec est, quod mihi objicias, 1) multos, etiam minime malos, in singulis horum stricte applicandis fuisse nimios: Resp. Agnosco, concedo, & tacita in ecclesiam pietate deploro: sed quid inde? an unum provide vitaturus, præceps necessario ruat in alterum extremum? estne laude dignum, medium tenere cursum? 2) nunquam in scriptura sacra hanc historię sacrę particulam aptari vel doctoribus ecclesię, vel ulli alii rei ad ecclesiam spectanti? Resp. neganti incumbere probationem: ea saltem fuere ecclesię

fiæ lumina, quæ ejusmodi quid, fontium
ratione, in phrasi latitare *Davidica*: (Ps.
LXXXVII, 7.) autumarunt: &, fit vel
ita; (in *symbolis* enim non *innatis*, sed
illatis locum numeravi substratum) non
tamen inde sequitur, quin multa in ver-
bo implicite contineantur, quamvis non
explicite tradantur: v. c. tota veteris Te-
stamenti œconomia vocatur expressim
σκιὰ μελλόντων ἀγαθῶν, (Ebr. X, 1.) cur
non liceret a genere ad species, a toto ad
partes argumentari, maxime præeunti-
bus in eodem, vel simili concludendi ge-
nere ipso Christo Jesu, ejusque Apostolis:
(Joh. III, 14. VI, 32. f. Ebr. VII, 1-28.
Gal. IV, 21. f. 1 Pet. III, 19. &c.)? si
modo fiat a non θεοπνεύστοις *soberie*, ne
quid pro sensu a Spiritu sancto intento
temere venditetur, quod tamen forte
inventum est mere humanum: *caste*, ne
ingenio nimium indulgeatur: *modeste*, ne
inventa nostra aliis, ut cœlo delapsa di-
vinitusque petita, audacter obtrudamus.
Sed, ut redeam ad locum, credo, vi
antea monitorum, aliquid hic latere my-
sterii, an vero ob parilitatem numero-
rum Spiritus sanctus respexerit Apostolos
discipulosque, statuere subtimeo, fun-
damento tantum θεοπνεύστων superstructus.

§. XL.

Occurrunt præter hæc innumera apud autores loca, ubi *arborem*, vel *banc aliamve arboris proprietatem* huic vel rei, reique qualitati applicuerunt, quorum singula examinare nec vacat, nec ad rem meam pertinere existimo, utpote *ἀγράφα*. Conferri interea possunt, & merentur præter *Ursinum* l. c. *Jac. Catzii* Opera in fol. pag. 108. ejusdem *Houwelyk* pag. 106. *S' Weerelts* Begin, *Midden*, *Eynde* &c. in præfat. l. III. *Picinelli* Mund. Symbol. p. 581. f. *Henr. Engelgravii* Coel. Empyræum T. I. pag. 364. *Hadr. Junii* embl. p. 15. & embl. XXIII. ne de cæteris ab *Ursino* citatis, a me non lectis, *Paradino*, *Buissardo*, *Lebeo* & cæteris quid memorem: Ad singula tamen, moneo, ut cautio adhibeatur Apostolica: I Theff. V, 21. πάντα δοκιμάζετε τὸ καλὸν κατέχετε.

§. XLI.

De illatis emblematis e palma mutuatis hætenus jam satis, & forte plus quam satis egi, tempus est ad certiora, inque Scriptura magis fundata transire, quæ *innata* voco. Bini in verbo Dei reperiuntur loci, quibus rotundo ore hoc *emblemate* utuntur scriptores ὑπὸ πνεύματος ἁγίου

ἀγίς φερόμενοι, ad res præsignandum, vel explicitè memoratas, vel in contextu totoque orationis nexu delitescentes: res equidem in quotidiano sermone creberri- me confusas, attamen inter se differentes, ut pars & totum: Loci sunt Psal. XCII, 13. ubi expressis verbis agitur de justo, & Cant. VII, 7. 8. ubi sermo est de tota Christi ecclesia, de integro credentium cœtu, id quod postea dilucidius patebit.

§. XLII.

Horum priori loco nominatur per- sona, describuntur notæ, queis distin- guitur ab aliis, cujus imaginem exprimit, cujus felicitatem depingit purpuratus ille vates, *David*. Nuncupatur צדיק, & ita exprimitur voce in Scriptura satis nota, & quidem multiplicis intellectus, sed, confi- derato & sermonis nexu, & descriptis lineamentis, discretu facili. Notat equi- dem subinde τὸ צדיק hominem severum, instantemque, ut omnia & singula ad summum juris rigorem examinentur & ponderentur, neminem quidem læden- tem, sed venia, ob infirmitatem huma- nam dignissimis ægre ignoscentem, alieni non appetentem, sed nec ex suo in alios largum & liberalem. (Esa. XLIX, 24. Eccl. VII, 16. Rom. V, 7.) Sed, in
H 5 sum-

summam injuriam degenerante haud raro summo jure, huc non quadrat nuperrime memorata notio; *David* enim loquitur de justitia fructus ferente, & quales? vide contextum, ut & locum Jac. III, 18. coll. NB. cum v. 17. Justus vero, secundum plurima scripturæ sacrae loca, is est, qui legem Dei, in verbo revelatam & perpetuo obstringentem, vivendo exprimit, omnia sua ad hanc normam dirigit. (I Joh. III, 7.) Quæ regula, late sumpta, cum duplex est, alia fidei, (Rom. III, 27.) operum alia, (I. c.), utraque divina, (Gal. III, 17. Rom. VII, 22.) utraque, ut divina, ad obedientiam sibi debitam obligans: (Rom. XVI, 26. c. VI, 15. f.) utraque suo ordine & usu bona, (conf. Ebr. VI, 5. καλὸν ῥῆμα, cum Rom. VII, 12. I Tim. I, 8.) neutra igitur cum altera vel temere confundenda, (Gal. III, 1-29.) vel ab altera ἐν πράξει audacius separanda (conf. Rom. VI, 1. Matth. VII, 21. Jac. II, 14. cum Luc. XVIII, 9. Gal. III, 11. V, 4. &c.) sequitur, quod & duplex detur justitia, alia secundum evangelium, secundum legem alia, (Rom. IV, 13. Jac. II, 21.) illa, qua vi meriti Christi, nobis per fidem imputati, citra omnem respectum ad prævia nostra opera vel merita, declaramur justī, (Rom. III, 24. &

& 28. Gal. III, 11.) hæc, ad quam renati
& justi per Christum facti quotidie per
gradus renovamur ad imaginem Dei, &
virtute Spiritus sancti in nobis continua
sanctiores indies reddimur. (Apoc. XXII,
11.) Justi igitur, plene tales, in Scri-
ptura sacra vocantur ii, qui per Christum,
γενόμενον ἡμῖν δικαιοσύνην καὶ ἁγιασμόν,
(I Cor. I, 30.) δικαιῶμενοι (Rom. III, 24.)
λαλρέουσιν Θεῷ ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ
ἐνώπιον αὐτοῦ, πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτῶν.
(Luc. I, 74. 75.)

§. XLIII.

Factam hanc justitiæ descriptionem
applicemus verbis *Davidis* in textu &
contextu, ut pateat, me a mente *Davidis*
aliena ei non affinxisse. Dispiciamus
igitur prædicata tum justi, tum oppositi
injusti, inhærentes tantum hujus psalmi
vestigiis, alios psalterii prætereuntes lo-
cos, ne longule nimis a finito nobis
aberramus scopo.

§. XLIV.

Obtutum figamus in locutione *Davidi-*
ca v. 14. שְׁתוּלִים בְּבֵית יְהוָה : יְהוָה nomen
Deo uni & vero peculiare, creaturis
nunquam commune, (Esa. XLII, 8. cf.
XLVIII, 3.) totum continens perfectio-
num

num divinarum complexum, ideoque
 ll. cc. explicatum per maiestatem divi-
 nam: potissimum ratione fœderis gratiæ,
 cum hominibus lapsis, per Christum & in
 Christo restituendis, vel restitutis, icti,
 in quo tuendo & perficiendo tota divina-
 rum perfectionum, speciatim immutabi-
 litatis, veritatis & veracitatis maiestas
 luculentissima appareret: hinc radix יהוה
 fuit, (Gen. XXVII, 29. conf. Dan. VI, 4.
 c. II, 28.) hinc etiam, illud heemanti-
 cum præfixum, perpetuitatis & conti-
 nuationis indicium, ne repetam toties
 repetitum penes Theologos observatum,
 nomen nimirum illud incomprehen-
 sibile ex triplici conflatum esse tempore,
 futuro sc. cuius index י est, præsentem,
 cuius nota י est, & præterito, quod in
 verbis quiescentibus tertia radicali ה ter-
 minatur in () (conf. igitur Bar. IV, 10.
 14. 20. 22. 35. ubi exprimitur illud
 ipsum nomen græce per *αἰώνιος*, quem-
 admodum & Galli habent *l'Eternel*.)
 Huic Jovæ domum assignat David, sed
 improprie, cancellis enim circumscribe-
 re infinitum, stultum foret & dedecens
 tales viros, tanta luce collustratos, quin
 evidenter contrarium ipsorum illorum
 confessionibus apertis. (I Reg. VIII, 27.)
 Loquitur vates de domo, nondum ex-
 structa,

structa, non, ipso superstitite, exstruenda, temporibus filii successoris reservata. (2 Sam. VII, 13. conf. I Reg. VIII, 20.) Domus igitur, ad quam respicit *David*, erat *antitypus* domus nondum exstru-
 etæ, olim, sed post obitum *Davidis*, ex-
 struendæ. Et si vel *Davidis* tempore
 templum fuisset structum, lapidibus,
 lignis, cætera materia coagmentatum:
 quid, quæso, emolumentum, quod prin-
 cipium vitæ viriditatisque perpetuæ con-
 sequerentur inde *David* cæterique ejus
 seculi fideles, quod si vel ad literam in
 eo fuissent plantati. Porro: Nec potuit
David, nec potuere cæteri in ipsa Dei
 domo, si quæ esset, fixum habere domi-
 cilium; hujus enim mundi negotia eos
 avocarent ad munera obeunda, ad onera
 subeunda, ipsis, ut civibus, imposita,
 ad omni studio in ea incumbendum, quæ
 singulorum in ecclesia & civitate cum
 aliis nexus requisiverunt. (conf. Luc. II,
 39. 43. 51. V, 4.) Ipse *David* tantopere
 desiderans interesse sacris, tantopere his
 delectatus præsens, nunquam & nusquam
 tamen suo muneri, suo defuit officio,
 quantum per infirmitatem humanam, &
 non abruptam laborum seriem & multi-
 tudinem, licuit. Nec dubium est, quin
 plurimi, æque ac hodie, in templo dein-
 ceps

ceps satis frequentes, singulis mane
 Deum quasi salutatum venientes, præ-
 sentes tamen abfuerint, aliis & alienis
 intenti, & aureum illud: *boc age*, neglectui
 habentes, defraudaverint se fructu cultus
 divini, abiverintque bonis domus Dei
 cassi, non vivi, sed mortui, non viren-
 tes, sed flaccidi. Quoniam igitur domus
 Dei sub fœdere priori, ipsa præeunte
 Scriptura, erat ecclesiæ *typus*, quoniam
 ipsa Christi ecclesia sub utroque fœdere,
 ut essentia una, (Act. XV, 11. conf. Ebr.
 XI, 13. 40.) vocatur *domus*, (Ps. XXVII,
 4. XXXVI, 9. LXXXIV, 5. Esa. LVI,
 5. 1 Tim. III, 14.) quoniam etiam me-
 morantur atria, sive loca septa, a reli-
 quis locis sacrationibus separata & velut
 abscissa, sequitur, nondum exstantibus
 vel templo vel atriis, *Davidem* spectare
ecclesiam, & quidem, domum quod
 attinet, ut ab atrio diremtam, quam
 vocamus, speciatim invisibilem, fructi-
 bus a *Davide* memoratis nunquam ca-
 rentem: cum multa cæterum membra
 in cœtu Christianorum externo dentur
 mortua. (vid. 2 Tim. II, 20.) In hac
domo Dei dicuntur fideles plantati:
 אֲנִי מִן הַיִּשְׂרָאֵל a הַיִּשְׂרָאֵל plantavit, posuit in loco
 antea non eorum: metaphora, qua sæpe
 usitatur Spiritus sanctus, fidelium muta-
 tam

tam descripturus conditionem, modumque, quo in eam pervenitur. (Psal. 1, 3. &c.) Inde sequitur, mutationem quandam aliena manu esse factam, eos, eorumque singulos, quos hic justos prædicat, transpositos esse in alium locum, fructus edituros, scopo plantantis convenientes, solo novo & meliori respondent, statuique, in quem translati sunt, feliciori convenientiores. Talis juxta Scripturam conditio est fidelium, ea ad veram aucupandum justitiam via: Per naturam ἀγριέλαιοι (Rom. XI, 17.) ἀκαρποὶ (Jud. v. 12.) κλήματα μὴ φέροντα καρπὸν, (Joh. XV, 2.) καὶ μὴ δυνάμενα καρπὸν φέρειν ἀφ' ἐαυτῶν, (v. 4.) si ferant fructus Deo gratos, vere bonos, μέλας αἰθέσοντα εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ υἱοῦ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, (Col. I, 13.) συγκαθίσκει αὐτοὺς ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἐπικρανίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. (Eph. II, 6.) In hunc statum translati fructus ferant, extra eum ἔδυνάμενοι ποιεῖν ἑδὲν, (Joh. XV, 5.) proficientes quotidie, gratiæ divinæ in Christo Jesu perpetuo influentis beneficio, ad ea, quæ ad majorem & indies incrementem perfectionem pertinent, ut fructus fiant maturiores, animæque renatæ vitalia, procedente tempore vivaciora.

§. XLV.

Descriptio impiorum opposita
 rem planius explicat: Vocantur רשעים
 a רשע, improbus fuit, proprie, (a Deo)
 se avertit vel averfus est. (vid. clar. Job.
 Simonis Lex. pag. 943.) Esa. LIV, 17.
 Prov. XII, 1. 2. Job. X, 7. cf. v. 15. Prov.
 XVII, 15. &c. (ubi, in Hiphil notat decla-
 rare aliquem a Deo esse aversum) & me-
 morabile est, istam a Deo averfionem
 poni, ut fontem & caput omnis impieta-
 tis. (Rom. III, 12. f. Psal. XLV, 3. LIII,
 4. conf. Hof. IV, 12.) Elucet inde (N)
 cur mutatio illa animi, quam toties urget
 Scriptura, vocatur *ad Deum conversio*:
 (Hof. VII, 16.) (2) cur fructus Deo gra-
 tos, opera in ejus oculis vere bona non
 ferant impii, nec vireant *palmae* instar:
 Carent enim interiori indole, necessario
 hominibus, a Deo per naturam averfis,
 ingeneranda, si scopus obtineatur saluti-
 fer Dei, salusque praestita hominibus
 obtingat. (Matth. XVIII, 3. Joh. III, 3. 5.)
 Sunt averfi a Deo lucis salutaris, vitae,
 viriumque spiritualium unico fonte & sca-
 tebra: χωρὶς Χριστοῦ, ἀπηλλοτριωμένοι τῆς πολιτείας
 τῆς Ἰσραὴλ, καὶ ξένοι τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας,
 ἐλπίδα μὴ ἔχοντες, καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ. (Eph.
 II, 12.) Justi contra ad Deum sunt con-
 versi,

versi, (2 Theff. 1, 9.) Christo infiti, (Eph. III, 6.) in civitatem Dei invisam adsciti, (Ebr. XII, 22.) in communionem cum Deo per fidem in Christum recepti, (Joh. 1, 12.) unde vis omnis vitalis, omnis vigor hauritur ad procedendum in viis Domini, ad statum suum a Deo & in Deo cœptum feliciter perficiendum maxime & unice necessarius. (Joh. XV, 5. conf. v. 4. 6. Phil. 1, 11.) Appellatur denique mali פֶּעַל אֵין: אֵין in genere notat *defectum*, vel non habens, quod promittere videtur, ideoque sitientes deficiens, & ad spem futuri hiantes deludens. (Psal. VII, 15. &c.) Speciatim vero *defectum* significat *moralem*, quo quis non modo officiis deest, verum etiam iis contraria perpetrat, (Psal. XCLV, 23. &c.) פֶּעַל idem valet, ac *operatus est*, egit, fecit: (Psal. V, 6. Job. XI, 8. Psal. LVIII, 3.) אֵין פֶּעַל igitur non notat eos, qui ex inconsiderantia & mera carnis peccant imbecillitate & fragilitate, verum eos, qui omni animi impetu & studio idagunt, ut peccent, ut pugnancia & contraria voluntati divinæ patrent, vanitati malitiæque toti addicti & operati. Impetum illum graviter depingit Paulus, (Eph. II, 3.) & accurate indicat principium illud in iis agens: τὸ πνεῦμα τὸ νῦν ἐνεργῶν ἐν τοῖς υἱοῖς
 I τῆς

τῆς ἀπειθείας oppos. τῷ πνεύματι ἐν ἀγίοις
 οἰκῶντι, (Rom. VIII, 9.) ἐνοικῶντι, (v. 11.)
 αὐτὸς ἀγὼνι, (v. 14.) ὃ τὰς πράξεις τῶ
 σώματος θανατῶσι. (v. 13.) Quemadmo-
 dum jam talis injustorum indoles aperte
 prodit animum a Deo aversum, vitiis
 servum, servitio impuri spiritus plane &
 plene subiectum, sic ingenium contra-
 rium justorum clare monstrat, eos alio
 agi Spiritu, nobiliori ferri impetu, esse,
 ἐλευθερωθέντας ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, δαλωθέντας
 τῷ Θεῷ, ἔχοντας καρπὸν αὐτῶν εἰς ἁγιασμὸν, τὸ
 δὲ τέλος ζωὴν αἰώνιον. (Rom. VI, 22.) No-
 minantur porro injusti **דוגר**. Vox est
 participium Hiphil, a **עג**, malum esse,
 notatque homines *maleficos*, aliis malefa-
 cientes, maleficiis se distinguentes: sic
 occurrit verbum de Labane, (Gen.
 XXXI, 7.) & de Manasse, (2 Reg. XXI,
 11.) ut & ipsum idem participium apud
 prophetam de suæ ætatis Judæis, (Esa. I,
 4.) horum ingenium in orationis nexu
 uberius explicat **רֵעֵךְ דֵּי אֱלֹהִים**, vocans
 eos (v. 10.) hostes Dei, & hostes suos, in
 se surgentes. (v. 12.) Hostili itaque
 animo in ipsum Deum flagrantes, ut pa-
 tronum ecclesiæ ejusque fidelium mem-
 brorum, quæ ob pietatem & sanctitatem,
 quam re & ore profitentur, abhorrent:
 inimice accensi in ecclesiam, ut partibus
 ipforum

ipforum adversam, in fideles ecclesiæ, ob gloriam Dei, quam tuentur, ob religionem, quam propagare satagunt, ob studium pietatis, in quod incumbunt. Ex his etiam justorum dilucet characteres; omni opera in id enituntur, ut bona bene faciant, ut de omnibus optime mereantur, ut lumen in iis accensum longe lateque radios spargat in gloriam ejus, cui soli pro omnibus sibi concessis, collatis infitisque bonis omnem debent gratiam, (Matth. V, 16. 1 Pet. II, 12.) terrissimo tacti sunt in Deum amore, ut bonum & beneficium, in se perfectum, & omnes perfectiones suas exferentem in suos ab hostibus tuendo, machinamenta astusque hostium eludendo, ecclesiæque felicitatem semper promovendo, (Psal. XCIX, 4. &c.) ecclesiam Dei propter ecclesiæ Deum in oculis ferunt, adversorum ejus sollicitudine intime affecti, lætioribusque ejus rebus valde & vehementer exhilarati, membrorumque singulorum mutationes & vicissitudines, ut suas recipientes. Talis justorum indoles est, talis eorum status, ea mutati status specimina evidentiâ. (Matth. VII, 18. coll. cum Matth. XII, 33.) Tales justos, justorum singulos, (in singulo enim numero loquitur *David*), comparat cum

palma, en, hæ sunt *similitudinis* rationes.

§. XLVI.

Memoravimus antea, multas dari *palmarum species*, alias in longitudinem insignite excrecentes, alias fruticem non excedentes: figuram habes diverforum ejusdem status gratiæ graduum: citiori velut gradu adscendunt nonnulli in cœlum, lentiori alii: Accidit in regno cœlorum, quod in civitate terrestri quotidie experimur, alios nimirum festinatius in altitudinem crescere, alios tardius veluti prorepere. Diversitatis rationem in naturalibus inquirant venatores naturæ in musculis, fibris totaque nervorum compage, & si sapientes sint, in providentia divina, in talibus etiam se exferente, (cf. cl. *Derhami* Physico-theol. edit. *Fabricii* p. 785. quoad generaliora) differentiæ hujus in regno gratiæ ratio quærenda est principalis in impari hominum fidelium fidelitatis sinceritatisque gradu, quo sibi in usum vertunt instrumenta gratiæ divinæ, æque semper per se efficacia, sed non semper, culpa hominum, id æque efficientia, quo tendunt. Hinc illa in sermonibus Christi toties repetita differentia inter τὰς ἐχούσας & ἡ ἐχούσα, tamen ἐχούσας.

ἔχοντας. (Matth. XIII, 12. XXV, 29.) Ex
 his nihilominus emicat suspicienda sem-
 per gratia & providentia divina, quæ,
 culpa nostra & infirmitatibus nunquam
 non insons, ex ipsis nostris defectibus
 novit optima elicere & sapientissima;
 juste enim decrefcent alii, qui incremen-
 ti media non rite adhibent, discent post-
 hac cautius mercari: Eo majori cura &
 diligentia sibi præcavebunt provectiores,
 ne & ipsi deflorescant: Non crevisse sibi
 videbuntur alii, ut submisce semper de se
 sentiant, gratiam divinam anxie quæ-
 rant, seque ex ea totos & semper pen-
 dere comperiantur. (conf. 2 Cor. XII, 9.)
 Habebunt simul in aliis, incremento læ-
 tiori auctis, quod pie & sancte æmulari
 queunt. Multæ porro dantur arbo-
 res, *palmarum* habentes *speciem*, sed spe-
 ciem solam, iis confimiles vel caudice,
 vel ramulis, vel foliis, & tamen non
palme. Sic multi in ecclesia visibili Chri-
 stiani, ast, penitus inspecti, ἔχοντες mo-
 δο μόρφωσιν εὐσεβείας, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς
 ἡγημένοι, (2 Tim. III, 5.) edentes pul-
 cherrimæ confessionis folia, proferentes
 verba bona, suspiriis comitata, fructibus
 vacua, maturis bonisque saltem, quo-
 rum tamen indole dignoscentur arbores.
 Oriens *palmarum* *melioris notæ* mater est,

calidiori enim gaudent cœlo, ibique, si irrigua non desideraverint, lætius surgunt, & fructus edunt nobiliores: Aliorum vero & in alios orbis tractus ductæ varie, pro cœli solique varietate, evalescunt. Prætermiſſis ſilentio aliis aliisque, quæ incidere poſſunt, incremento inimicis: ſi v. c. ſoli, quem amant, non expoſitæ fuerint meridiano, ſi rigua, quæ ſemper ſitiunt, non fuerint in propinquo, ſi levi, fabuloſa, falſa & nitroſa, quam requirunt, terra caruerint, ſi denique ſimo, quo læduntur, fuerint infeſtata &c. (*Plin.* l. XIII. c. IV.) Orbis ipſe eous eccleſiæ eſt matrix, illic creati hominum primi, ibi primum proluxit ἡ ἀνατολὴ ἐξ ὕψους, (*Luc.* I, 78.) ſol juſtitia, (*Mal.* IV, 2.) tam in promiſſionibus, (*Gen.* III, 15.) quam in carne. Palæſtinam, regionem Orientis, in meditullio fere regionum, eo tempore cultarum, ſitam, propagandæ veritati cœleſti ad remotiſſimas orbis plagas, paulatim coloniis repletas & replendas ex oriente primitus deductis, (*Gen.* X, 1. ſ.) admodum ob viciniam maris mediterranei, Tyri, Sidonis, aliarumque aliis Judæorum finibus objectarum regionum, accommodam ſelegit Deus, per quam ſemina veritatis per totum terrarum disper-

dispergerentur orbem. (Sach. VIII, 13. conf. Act. II, 5.) Læte hac in terra crescere potuere *palma mystica*, radiis solis opposita, collustrata intemerata veritatis luce salutifera. (Psal. CXLVII, 19. f. conf. Deut. XXIX, 29. Bar. III, 37. IV, 1. 2. 3. 4.) virtute promissionum divinarum vivificatrice & refectrice irrigata & irrorata, (Psal. I, 3. Jer. XVII, 8. Ezech. XLVII, 12.) sale sapientiae coelestis circumstipata, non modo putredinem ac mortem averruncante, (Marc. IX, 49.) verum etiam fertilitatem adjuvante, (Matth. V, 13. Luc. XIX, 34.) sedulo caventes, ne vel denuo peccati residui, equidem subjugati, perpetuum tamen affectantis dominium vincerentur inquinamentis, nec pestiferis aliorum exemplis inficerentur, (Jud. v. 23. Apoc. III, 4. 2 Cor. VII, 1. 1 Cor. V, 7. 11. 2 Thess. III, 6. 14.) Et hæc ratio est, cur ecclesiam suam in mundo collegit Deus, cur eam hic feminavit, purgavit & coluit, circumvallavit & irrigavit, plantasque transtulit in electam terram, (Psal. LXXX, 9. Esa. L, 1. f.) ut & omnes *ἐξω* attenderent animos ad ea, quæ hic dicebantur & gerebantur, ipsæque horti plantæ succrescerent, da-

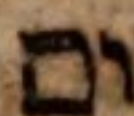
turæ fructus tantis Dei moliminibus dignos. (conf. Luc. XX, 10.)

§. XLVII.

Observatam etiam habuimus *arboris proceritatem* (§. XXIV.): Ea certe est proprietas in qua velut speculo veram fidelium indolem intueri licet. E terra equidem enati, fundum habentes in pulvere, (Job. IV, 19.) attamen γενηθέντες ἄνωθεν, (Joh. III, 7.) καὶ ἐν τοῖς ἐπεφανεῖς συγκαθισθέντες, (Eph. II, 6.) τὰ ἄνω ζητοῦσι καὶ φρονέουσι, μὴ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς. (Col. III, 1. 2.) Nituntur equidem, tanquam *palma*, radice haud alte in terra acta, attamen eo altius surgunt, lætiusque frondent, in ipso cacumine reservantes optimum: Fideles sunt excelsi, utpote qui terrenis his humilibusque non inhærentes, inhiantes, cœlestia spirant, sublimia anhelant, habentes, utut in mundo peregrinantes, τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς. (Phil. III, 20. conf. 2 Cor. V, 1. f.) Hæc vera & sancta, fidelesque condecorans est altiudo mentis, qua, aliis & nobilioribus intenti, non magnificiunt splendidissima mundi, quippe quæ præ illis nihili. Illustrat rem simili satis ingenioso *Just. Lipsius* in *Epist.* pag. 585. *sicut rota, ait, quæ in terra volvitur, parte ima & minima eam tangit,*

tangit, cætera exstat & est in alto: sic nos oportet decurrere per hæc humilia, optima & maxima parte altos & sublevatos.

§. XLVIII.

Distinguuntur etiam fideles, haud secus ac *palmæ*, (§. XXV.) *rectitudine*, idcirco creberrime appellitati. Non modo student *recta agere*, sed etiam *recte*. Recta sunt ipsorum opera, ut ad amissum verbi Divini facta, (Psal. CXIX, 9. 30. 32. 35. 59. &c.) & recte facta, utpote a personis rectis, in statu Deo placente, & tendentibus recta ad metam a Deo præstitutam, gloriam Dei & proximi emolumentum, (Matth. V, 16. I Cor. IX, 24. f. Phil. II, 3. 4. I Cor. X, 24. 33. &c.) sic itur & eundem est ad astra, flexuosa aliis sectantibus itinera. (Deut. XXXII, 5. Phil. II, 15. conf. Matth. VI, 1. 2. 5. XXIII, 5. Act. V, 3. f.) Propendent equidem terram versus fidelium fructus, ut carpant alii, carptis fruuntur, & fatientur, atque satiati studeant eiusmodi etiam gratia divina fieri arbores, locum in horto ecclesiæ condecorantes, & fructus uberrimos & salutares ferentes. (Matth. V, 16. I Pet. II, 12.) Rami tamen cum caudice ad cælum vergunt, eo, ut in tota vita spirituali, ita in singu-

lis ad eam pertinentibus, & ex ea fluentibus actionibus sursum spectent, perenne fluenti gratiæ patuli, precibus gratibusque eandem deducentes, vaporum instar, subline petentium, & pluviam roremque deciduum cum fœnore reddentium: hinc piorum & fidelium preces fumo adsimilantur adscendenti. (Cant. III, 6. Act. X, 4. Apoc. VIII, 4. Psal. CXLI, 2.)

§. XLIX.

Oportet etiam & opus est demonstrare, fideles *semper virendo* suo respondere *emblemati* § XXVI.) Viriditas illa perpetua in fidelibus notat vitæ spiritualis, illis per fidem inditæ; vigorem continuum, erumpentem indefinenter in fructus, sibi convenientes. (Jer. XVII, 8. Psal. I, 3. conf. Ezech. XLVII, 12.) Fideles enim, utpote ἀναγεννημένοι ἐκ ἐκ σπορᾶς φθαρτῆς. ἀλλὰ ἀφθάρτου, διὰ λόγου ζωῆς θεοῦ καὶ μένοντος εἰς τὸν αἰῶνα, (I Pet. I, 23.) habent, qua tales, & quamdiu tales, τὸ σπέρμα αὐτῶν ἐν αὐτοῖς, (I Joh. III, 9.) istud in iis manet, & ii per istud vivunt, vigent, virent, perpetuoque folia fructusque protrudunt & proferunt. Nec furens calamitatum æstus succum eorum ebibit. (Rom. VIII, 35.) Nec frigus mundi
eos

eos enecat. (2 Cor. IV, 7.) Venti nec
 secundi ἀποφυλλίζουσιν, nec adversi deflo-
 rant. (Rom. VIII, 38. 39. Matth. VII, 24.
 25.) Talem piis in statu bono adeo &
 florido perseverantiam promittit Deus.
 (Esa. LVIII, 11. 12.) Nec obstat
 fideles factos de statu gratiæ posse &
 totaliter & finaliter excidere. (1 Tim. II,
 19. Ebr. VI, 4. 5. X, 26. f. &c.) Quis
 enim *palmam* posse degenerare, silvesce-
 re, emori, est inficiatus? meatibus ob-
 structis, læsoque vel decerpto cerebro,
 mutatis cælo soloque? Fideles etiam
 recta, quam ingredi cœperunt, via
 posse aberrare tota, vitam a Deo iis in-
 ditam posse prorsus extinguere, vinculum
 Deum inter & eos per fidem nexum
 omnino posse solvi, vigorem amitti, vi-
 riditatem perdi, docet Scriptura & com-
 probat experientia. In quæstione igitur
 est: cuius culpa? certe non *cæli*, eadem
 enim ejus regio, sub qua aliæ vigescere
 possunt, æque illis blanditur, (conf.
 Matth. V, 45.) non *soli*, uni non magis
 novercæ ac alteri, (Esa. V, 1. 2. Luc.
 XIII, 7.) nec *fluentorum defectus*: sufficiunt
 enim per se omnibus & singulis, (Psal.
 XLVI, 5. LXV, 10.) minime *Dei*, τὸ
 αὐξάνοντος, (1 Cor. III, 6.) quippe cui non
 deest potentia omne a capitibus suorum
 pro-

propulsandi periculum, (Jud. v. 24.)
 nec benevolentia, quam æqualiter habet
 in fidelium singulos, (I Tim. IV, 10.
 conf. 2 Pet. III, 9.) nec veracitas & fideli-
 tas in promissis fervandis, in suis ab
 omni periculo conservandis. (I Cor. I, 9.
 X, 13. Phil. I, 6. Ebr. XII, 2. I Pet. V,
 10. 2 Theff. III, 3.) Nec *ipsarum* ipsis
 hic, non casu, sed dirigente Deo, obve-
 nientium *vicissitudinum*, suspicione enim
 tali in ipsum rectorem, Deum, relabere-
 tur culpa: Ne quidem solius *satanæ*, nam
 absque nobis nostroque consensu, cum
 omni sua quanta quanta malitia ne pilum
 quidem in capite crispare valet. (Joh. X,
 28.) Tota igitur rei culpa in homini-
 bus ipsis residet, ἡ κρατῶσι τὴν κεφαλὴν,
 ἐξ ἧς πᾶν τὸ σῶμα αὐξάνει τὴν αὐξάνειν τῷ Θεῷ,
 (Col. III, 10.) ἀπωσαμέναις τὴν πίσιν καὶ
 ἀγαθὴν συνείδησιν, (I Tim. I, 20.) ἐναρξά-
 μένοις πνεύματι, σαρκὶ ἐπιελθόμενοις. (Gal. III,
 3.) Ut enim *palma* vim habet non in
 radicibus defossam, sed in summo sitam,
 quasi cor &c. (vid. Philo. l. I. de vita Mo-
 sis, cit. *Ursino* l. c. p. 529.) fidelis item,
 vitam vimque vitalem habens a Christo,
 τῷ ἐν δεξιᾷ τῷ Θεῷ καθημένῳ, (Col. III, 1.)
 qui caput est non totius modo ecclesiæ,
 (Col. I, 18.) sed & singulorum membro-
 rum vere talium ecclesiæ, τῷ σώματι διὰ
 τῶν

τῶν ἀφῶν καὶ συνδέσμων ἐπιχορηγούμεναι καὶ
 συμβιβάζομεναι. (Col. II, 19.) Huic capiti
 per fidem sunt annexi, hoc nexu vivunt,
 vigent & virent. (Joh. XV, 4.) Sicut
 porro *palma*, ablato cerebro, exarescit,
 ut fidenter scribit *Xenophon*. l. ap. *Ursinum*
 cit. aliter licet sentiente *Plinio*, de non-
 nullis saltem generibus; vid. *Plin.* l. XIV.
 c. III. Ita fideles, adhærentes Christo
 vivunt, rupto vero per infidelitatem
 voluntariam & defectionem pervicacem
 inter utrumque nexu, moritur fides,
 cessat gratia influens, abrumpitur vita
 æternitati destinata. (conf. I Pet. IV, 4.
 5.) Et hæc de hac materia satis dicta
 sunt.

§. L.

Memorabilis etiam arbor *palma* est
 suis, queis homines in æstu reficiuntur,
 umbris (§. XXVII.) Imago utique & fide-
 lium, quorumcunque in genere, optimatum,
 vere talium, in specie. Si aliis sunt re-
 fectui omnibus in necessitatibus, pro re-
 nata & facultate singulorum, singulis sub-
 venire parati, non alios modo sublevan-
 tes amicorum bonorumque inopes, ve-
 rum etiam efficacibus remediis ex ipso
 verbo Dei petitis, τῇ τῶν γραφῶν παρακλήσει,
 (Rom. XV, 4.) afflictos erigentes, tenta-
 tionum

tionum æstu adustis spiritum reddentes: Officii sui id ducent ministri ecclesiæ pii bonique παρακαλέμενοι γὰρ αὐτοὶ ὑπὸ τῆς Θεᾶς, δύνασθαι παρακαλεῖν θλιβομένους, (2 Cor. I, 4.) ecclesiæ operam præbebunt umbræ, (Esa. IV, 6. XXV, 4. conf. Syr. XXXIV, 17.) in qua ad animæ desideria delitescere liberiusque respirare queunt. Inculcat igitur creberrime Spiritus doctoribus ecclesiæ has officii partes. (Esa. XXXV, 4. XL, 1. 2. &c.) Verum hoc non solum ministri est, est etiam cujuslibet Christiani illuminati, fidelis & in viis Domini exercitati. (vid. I Thess. IV, 18. V, 14. 2 Cor. XIII, 11.) Peculiare etiam est, ut nuper monui, magistratui politico, cæterisque τοῖς ἐν ὑπεροχῇ ἔσι, (I Tim. II, 2.) umbram aliis facere, quamobrem arboribus, palmæ etiam, assimilantur, (Dan. IV, 12. Ezech. XVII, 23.) huc quoque mihi spectare videtur illud in *Achmetis* Oneirocrit. c. XLI. cit. a clar. F. A. Lampe in dissert. de Cupressu: Ἐὰν ἴδῃ τις, ὅτι δένδρα, φοῖνιξ ἢ κυπάρισσος, ἀνεφύῃ ἔνδον τῆς δώματος αὐτοῦ, ὅπερ ἀνεπίδεκτον ἐστὶ τῶν εὐτελῶν, καὶ ἀπόρων, ἰδεσθαι τίνα ἄλλα μόνων τῶν μεγίστων, ἵσω ὅτι ὁ κυπάρισσος εἰς τόπον βασιλείας κρίνεται διὰ τὸ εὐεῖδες, καὶ τὸ ἀμάραντον καὶ ἀφυλλόρρον. His incumbit, non modo arcere solem, (*emblemata* alia inter per-

persecutorum & persecutionum, (Psal.
 CXXII, 6. Cant. I, 6. cont. Esa. XXIV,
 23. XXV, 4. XLV, 20.) subditos, eo-
 rumque fortunas ab oppressoribus &
 hostibus defendere, eorumque, etiam in
 rebus hujus vitæ, felicitatem pro parte
 virili promovere. (cont. I Sam. XI, 5. 6.)
 Sed etiam, ut ecclesiæ nutritii, (Esa.
 XLIX, 23. LX, 16.) curatores & procu-
 ratores magno, imo summo id agere co-
 natu, ut integra & intemerata servetur
 doctrina cœlestis, ut legibus legumque
 executionibus infrenentur petulantium,
 ἐν οἷς ἀγνοῶσι βλασφημιῶν, (2 Pet. II,
 12.) malefana molimina, aliorum, τῶν εἰς
 τὰς οἰκίας ἐνδυνόντων, (2 Tim. III, 6.) in-
 fidiosa in ecclesiam machinamenta. Non
 ceu causæ Dei, per se spectatæ, metue-
 rent: nil ei est ab homuncionibus peri-
 culi: Arx probe munita cœcarum non
 movetur talparum suffossionibus, mise-
 rosque ridet formicarum cuniculos,
 (Matth. VII, 24. 25.) verum de salute
 membrorum sunt solliciti, non æquis vi-
 ribus instructorum, (cont. Apoc. III, 8.)
 quorum plurima falsa specie probabilita-
 tis decepta, & pigmento fucoque pietatis
 aliorum abrepta, in labyrinthos errorum
 induci possunt inextricabiles, veroque
 illo & solido dolorum privari fomento &
 solatio,

solatio, quod sola porrigit veritas evangelica, & cum velo capitis comparatur. (Cant. V, 7.)

§. LI.

Arborem, cæteris paribus, *fructiferam esse palmam* audivimus antea (§. XXVIII.) : *Palma infelix* in terra promissionis pro portento putabatur & prodigio, Christianus ita in ecclesia: (Luc. XIII, 7.) Arguta certe & ingeniosa R. Chajæ Luliani F. in l. c. Psal. XCII. in Bava Bathra fol. 8. b. (cit. a clar. Wagenfeilio in Sota pag. 735. f.) est observatio; Quærit enim: *quare dicitur: Psal. XCII, 13. justus, ut palma, germinabit, ut cedrus in Libano crescat? Nam, si cum palma facere volebat, (voluisset,) scriptura comparationem, quare adjicitur etiam cedrus? Aut, si cum cedro comparationem facere volebat, (voluisset,) quare additur palma? scilicet, si cum sola cedro, exclusa palma, instituta fuisset comparatio: cogitare poteram: sicut cedrus nullos fructus edit, ita & homo pius fructus non edit: ad hoc igitur præcavendum, injicitur quoque palmæ mentio. Pariter, si solius palmæ, sine cedro, instituta fuisset comparatio: cogitare poteram: sicut palma abscissa non repullulat, ita justus succisus non repullulat, ad hoc igitur præcavendum,*

cum injicitur etiam *palmae* mentio. Simili-
ter his *Theodoretus* in h. l. cit. laud.
Lampio in dissert. de cedro: ὁ δὲ δίκαιος
τῆς μὲν κέδρε τοῦ δασύ, καὶ θερμὸν, καὶ θρέψι-
μον, τῆς δὲ φοίνικος μιμήσθαι τὸ ὑψικόνον τε
καὶ κάρπιμον. Διαρκεῖ δὲ ἀμφοτέρω καὶ
ἐπὶ πλείστον διαμένοντα χρόνον, χρόνος δὲ καὶ
εἰς αὐξήσιν δέχεται. Τοιαύτη καὶ ἡ τῆς ἀρετῆς
φυτεργία, πόνῳ πολλῷ καὶ χρόνῳ φουμένη,
ἀλλ' εἰς ὕψος αἰρομένη, ὠριμὸν τε καὶ ἡδίστον
φέρει τὸν καρπὸν, καὶ σκέπην ἱκανὴν τῷ κεκ-
τημένῳ παρέχουσα. In rem etiam *Eusebius*
in *Catena Corderii* ad h. l. cit. eodem:
Cum palma multifarium fructum ferat, &
cedrus, quæ in Libano est, multos ramos,
multasque radices habeat, jure merito cum
istiusmodi arboribus virum justum compara-
vit, quod in genere virtutum fructibus abun-
det, atque diversis doctrinis veritatis, secun-
dum quas cum palma confertur. Quin &
propter firmitatem & in bonis securitatem
cedro, quæ in Libano est, assimilatur; im-
putribilis enim ac densissima est cedrus; palma
vero semper viget, & cor sursum versus ver-
gens habet. Porro justus quoque instar cedræ
plurimos ramos habet, cum plurimi per ipsum
salvi fiant. Adduci facile potuere plura,
sed sufficiant allata. Locos integros dedi,
ut ex iis etiam meditationes meas præ-
missas aliquantulum firmem. Ad fru-
ctus

propulsandi periculum, (Jud. v. 24.) nec benevolentia, quam æqualiter habet in fidelium singulos, (I Tim. IV, 10. conf. 2 Pet. III, 9.) nec veracitas & fidelitas in promissis servandis, in suis ab omni periculo conservandis. (I Cor. I, 9. X, 13. Phil. I, 6. Ebr. XII, 2. I Pet. V, 10. 2 Theff. III, 3.) Nec *ipsarum* ipsis hic, non casu, sed dirigente Deo, obvenientium *vicissitudinum*, suspicione enim tali in ipsum rectorem, Deum, relabere-
tur culpa: Ne quidem solius *satanæ*, nam absque nobis nostroque consensu, cum omni sua quanta quanta malitia ne pilum quidem in capite crispare valet. (Joh. X, 28.) Tota igitur rei culpa in hominibus ipsis residet, ἡ κρατῶσι τὴν κεφαλὴν, ἐξ ἧς πᾶν τὸ σῶμα αὐξοῖ τὴν αὐξήσιν τοῦ Θεοῦ, (Col. III, 10.) ἀπωσαμένους τὴν πίσιν καὶ ἀγαθὴν συνείδησιν, (I Tim. I, 20.) ἐναρξά-
μενοις πνεύματι, σαρκὶ ἐπιελθμένοις. (Gal. III, 3.) Ut enim *palma* vim habet non in radicibus defossam, sed in summo sitam, quasi cor &c. (vid. *Philo.* l. I. de vita Mo-
sis, cit. *Ursino* l. c. p. 529.) fidelis item, vitam vimque vitalem habens a Christo, τῷ ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ καθημένῳ, (Col. III, 1.) qui caput est non totius modo ecclesiæ, (Col. I, 18.) sed & singulorum membro-
rum vere talium ecclesiæ, τοῦ σώματος διὰ τῶν

τῶν ἀφῶν καὶ συνδέσμων ἐπιχορηγούμεναι καὶ
 συμβιβάζομεναι. (Col. II, 19.) Huic capiti
 per fidem sunt annexi, hoc nexu vivunt,
 vigent & virent. (Joh. XV, 4.) Sicut
 porro *palma*, ablato cerebro, exarescit,
 ut fidenter scribit *Xenophon*. l. ap. *Ursinum*
 cit. aliter licet sentiente *Plinio*, de non-
 nullis saltem generibus; vid. *Plin.* l. XIV.
 c. III. Ita fideles, adhærentes Christo
 vivunt, rupto vero per infidelitatem
 voluntariam & defectionem pervicacem
 inter utrumque nexu, moritur fides,
 cessat gratia influens, abrumpitur vita
 æternitati destinata. (conf. I Pet. IV, 4.
 5.) Et hæc de hac materia satis dicta
 sunt.

§. L.

Memorabilis etiam arbor *palma* est
 suis, queis homines in æstu reficiuntur,
 umbris (§. XXVII.) Imago utique & fide-
 lium, quorumcunque in genere, optimatum,
 vere talium, in specie. Si aliis sunt re-
 fectui omnibus in necessitatibus, pro re-
 nata & facultate singulorum, singulis sub-
 venire parati, non alios modo sublevan-
 tes amicorum bonorumque inopes, ve-
 rum etiam efficacibus remediis ex ipso
 verbo Dei petitis, τῇ τῶν γραφῶν παρακλήσει,
 (Rom. XV, 4.) afflictos erigentes, tenta-
 tionum

tionum æstu adustis spiritum reddentes: Officii sui id ducent ministri ecclesiæ pii bonique παρακαλέμενοι γὰρ αὐτοὶ ὑπὸ τῆς Θεοῦ, δύνασθαι παρακαλεῖν θλιβομένων, (2 Cor. I, 4.) ecclesiæ operam præbebunt umbræ, (Esa. IV, 6. XXV, 4. conf. Syr. XXXIV, 17.) in qua ad animæ desideria delitescere liberiusque respirare queunt. Inculcat igitur creberrime Spiritus doctoribus ecclesiæ has officii partes. (Esa. XXXV, 4. XL, 1. 2. &c.) Verum hoc non solum ministri est, est etiam cujuslibet Christiani illuminati, fidelis & in viis Domini exercitati. (vid. I Thess. IV, 18. V, 14. 2 Cor. XIII, 11.) Peculiare etiam est, ut nuper monui, magistratui politico, cæterisque τοῖς ἐν ὑπεροχῇ ἔσι, (I Tim. II, 2.) umbram aliis facere, quamobrem arboribus, palmæ etiam, assimilantur, (Dan. IV, 12. Ezech. XVII, 23.) huc quoque mihi spectare videtur illud in *Achmetis* Oneirocrit. c. XLI. cit. a clar. F. A. Lampe in dissert. de Cupressu: Ἐὰν ἴδῃ τις, ὅτι δένδρα, φοῖνιξ ἢ κυπάρισσος, ἀνεφύῃ ἔνδον τῆς δώματος αὐτοῦ, ὅπερ ἀνεπίδεκτον ἐστὶ τῶν εὐτελῶν, καὶ ἀπόρων, ἴδესθαι τίνα ἄλλα μόνων τῶν μεγίστων, ἴσω ὅτι ὁ κυπάρισσος εἰς τόπον βασιλείας κρίνεται διὰ τὸ εὐεῖδες, καὶ τὸ ἀμάραντον καὶ ἀφυλλόρρον. Iis incumbit, non modo arcere solem, (*emblemata* alia inter per-

persecutorum & persecutionum, (Psal.
 CXXII, 6. Cant. I, 6. cont. Esa. XXIV,
 23. XXV, 4. XLV, 20.) subditos, eo-
 rumque fortunas ab oppressoribus &
 hostibus defendere, eorumque, etiam in
 rebus hujus vitæ; felicitatem pro parte
 virili promovere. (cont. I Sam. XI, 5. 6.)
 Sed etiam, ut ecclesiæ nutritii, (Esa.
 XLIX, 23. LX, 16.) curatores & procu-
 ratores magno, imo summo id agere co-
 natu, ut integra & intemerata servetur
 doctrina cœlestis, ut legibus legumque
 executionibus infrenentur petulantium,
 ἐν οἷς ἀγνοοῦσι βλασφημούντων, (2 Pet. II,
 12.) malefana molimina, aliorum, τῶν εἰς
 τὰς οἰκίας ἐνδυνόντων, (2 Tim. III, 6.) in-
 fidiosa in ecclesiam machinamenta. Non
 ceu causæ Dei, per se spectatæ, metue-
 rent: nil ei est ab homuncionibus peri-
 culi: Arx probe munita cœcarum non
 movetur talparum suffocionibus, mise-
 rosque ridet fornicarum cuniculos,
 (Matth. VII, 24. 25.) verum de salute
 membrorum sunt solliciti, non æquis vi-
 ribus instructorum, (cont. Apoc. III, 8.)
 quorum plurima falsa specie probabilita-
 tis decepta, & pigmento fucoque pietatis
 aliorum abrepta, in labyrinthos errorum
 induci possunt inextricabiles, veroque
 illo & solido dolorum privari fomento &
 solatio,

solatio, quod sola porrigit veritas evangelica, & cum velo capitis comparatur. (Cant. V, 7.)

§. LI.

Arborem, cæteris paribus, *fructiferam esse palmam* audivimus antea (§. XXVIII.) : *Palma infelix* in terra promissionis pro portento putabatur & prodigio, Christianus ita in ecclesia: (Luc. XIII, 7.) Arguta certe & ingeniosa R. Chajæ Luliani F. in l. c. Psal. XCII. in Bava Bathra fol. 8. b. (cit. a clar. Wagenfeilio in Sota pag. 735. f.) est observatio; Quærit enim: *quare dicitur: Psal. XCII, 13. justus, ut palma, germinabit, ut cedrus in Libano crescat? Nam, si cum palma facere volebat, (voluisset,) scriptura comparationem, quare adjicitur etiam cedrus? Aut, si cum cedro comparationem facere volebat, (voluisset,) quare additur palma? scilicet, si cum sola cedro, exclusa palma, instituta fuisset comparatio: cogitare poteram: sicut cedrus nullos fructus edit, ita & homo pius fructus non edit: ad hoc igitur præcavendum, injicitur quoque palmæ mentio. Pariter, si solius palmæ, sine cedro, instituta fuisset comparatio: cogitare poteram: sicut palma abscissa non repullulat, ita justus succisus non repullulat, ad hoc igitur præcavendum,*

dum injicitur etiam palmæ mentio. Simili-
ter his Theodoretus in h. l. cit. laud.
Lampio in dissert. de cedro: ὁ δὲ δίκαιος
τῆς μὲν κέδρε τοῦ δασύ, καὶ θερμὸν, καὶ θρέψι-
μον, τῷ δὲ φοίνικος μιμήσεται τὸ ὑψικρόνον τε
καὶ κάρπιμον. Διαρκεῖ δὲ ἀμφοτέρω καὶ
ἐπὶ πλείονος διαμένοντα χρόνον, χρόνος δὲ καὶ
εἰς αὐξήσιν δέεται. Τοιαύτη καὶ ἡ τῆς ἀρετῆς
φυτρεῖα, πόνῳ πολλῷ καὶ χρόνῳ φερόμενη,
ἀλλ' εἰς ὕψος αἰρομένη, ὠριμὸν τε καὶ ἡδίστον
φέρει τὸν καρπὸν, καὶ σκέπη ἱκανὴν τῷ κεκ-
τημένῳ παρέχουσα. In rem etiam Eusebius
in Catena Corderii ad h. l. cit. eodem:
Cum palma multifarium fructum ferat, ἔ
cedrus, quæ in Libano est, multos ramos,
multasque radices habeat, jure merito cum
istiusmodi arboribus virum justum compara-
vit, quod in genere virtutum fructibus abun-
det, atque diversis doctrinis veritatis, secun-
dum quas cum palma confertur. Quin ἔ
propter firmitatem ἔ in bonis securitatem
cedro, quæ in Libano est, assimilatur; im-
putribilis enim ac densissima est cedrus; palma
vero semper viget, ἔ cor sursum versus ver-
gens habet. Porro justus quoque instar cedræ
plurimos ramos habet, cum plurimi per ipsum
salvi fiant. Adduci facile potuere plura,
sed sufficiant allata. Locos integros dedi,
ut ex iis etiam meditationes meas præ-
missas aliquantulum firmem. Ad fru-

Etus igitur fidelium quod attinet, alii
 sunt *communes* omnium fidelium, licet
 inter se ratione graduum differant. (conf.
 1 Joh. II, 13.) Alii sunt, prioribus non
 exclusis, *peculiares* certorum ordinum,
 quos, pro iis injuncto munere, pro-
 ferre debent, salutis publicæ, cui nati sunt,
 fideliter consulturi. Prioribus comple-
 untur omnia fidelium bona opera,
 quæ Deus requirit ab iis, quos plantavit
 in atriis suis, quæ plantati, ut Christo
 insiti, præstant & præstare debent, ex
 incentivo beneficiorum, voluntatis &
 exempli Christi: (Phil. I, 11. Col. I, 10.
 Eph. IV, 1. s. conf. Rom. VI, 22. Eph.
 II, 10. V, 9.) Observari hic meretur,
 fidelium fructus modo poni in numero,
 quem vocamus singularem, ut Rom. VI,
 22. Eph. II, 9. &c. Joh. XV, 4. 8. 16.
 modo in multitudinis, ut Matth. VII,
 16. 17. 18. &c. Prius monstrat pulcher-
 rimam novi hominis harmoniam, jucun-
 dissimam partium inter se convenientiam,
 dissidentibus inter se & a se invicem dis-
 cedentibus irrogenitorum virtutibus assi-
 mulatis, regnante in regno tenebrarum
 factione perpetua, diverse malos trahen-
 tibus vitiis, pro varia cujuscunque vitii,
 alii oppositi, indole (exempli loco esto
 illiberalitatis sordidæ & luxuriæ, superbæ
 &

& humilitatis servilis atque adulatoriæ, re-
 meritatis & timiditatis, simulatæ in
 Deum & patriam pietatis & in aprium
 prorumpentium scelerate factorum stu-
 diique pravi, subrutis obscure aliorum,
 patriæ & ecclesiæ rebus, sua suorumque
 commoda superstruendi creberrime al-
 ternata series): concordissime congruunt
 virtutes Christianæ, conjunctim ideo,
 ut puto, vocatæ ὁ καρπὸς τῆς πνεύματος,
 (Gal. V, 22.) membris contra veteris
 hominis ἐργοῖς τῆς σαρκὸς appellitatis (v. 19.)
 Posterius autem indicio est, quod fideles
 sint πεπληρωμένοι καρπῶν δικαιοσύνης, (Phil. I,
 11.) multorum & multiplicium, vario-
 rum pro varietate occurrentium casuum
 & personarum. (Psal. I, 3. Jer. XVII, 8.
 Ezech. XLVII, 12.) Vocantur porro
 fructus, quia effecta sunt status interio-
 ris, ejusque notæ hinc dicuntur fructus
 Spiritus, (Gal. V, 22. Eph. V, 9.) fru-
 ctus, quia ipsam non modo ornant arbo-
 rem, ejusque, ut nuper monui, bonæ
 indolis sunt documenta, sed etiam quia
 aliis sunt usui, ut alio loco dicemus.
Peculiares fructus aliorum est generatim
 fidelitas (I Cor. IV, 2.) in observandis
 suis officiis, qua sublata, cæteri inama-
 rescunt fructus, degenerantque animi,
 ut sibi modo nati esse videantur. Uni-

cum tantum, brevitatis ergo, exemplum afferam: Minister nempe ecclesiæ homo est, certe, si quisquam alius, non sibi suisque solis & primum natus, sed patriæ, ecclesiæ, Deo. Primarius ejus fructus est fidelitas in opera sua ecclesiæ recte locanda, in bonis suæ fidei commissis rite dispensandis, (Luc. XII, 43. I Cor. IV, 1. 2. 2 Tim. II, 15. Tit. I, 7. I Pet. V, 2. &c.) ut iūo tempore talenta cum fœnore reddat. (Matth. XXV, 14.) Fructus ejus speciales, quatenus minister est, sunt doctrinæ propositæ, queis discernitur, an bonus est, an erro, prout eædem vel cum verbo concordant, vel ab eo discordant. (Matth. VII, 15. f. f. f.) Fructus ferunt docendo, ut nec veritatem auditoribus occultent, nec falsis ornamentis fallacibusque somniis obscurent, quemadmodum inertium, sui que magis, quam ecclesiæ studiosorum mos est, in quibus præter nomen nihil est additamenti. Pudibundi audient homines, veritatis euangelicæ ignaros, melius pro suo cælo & solo inservientes, ex. gr. magnum sui seculi Romanorum rhetorem, Tullium, qui in libro de Amic. ita: *si quis in cælum adscendisset, naturamque mundi & pulcritudinem siderum perspexisset, in suam illam admirationem ei fore, quæ ju-*
cun

cundissima fuisset, si aliquem, cui narraret, non habuisset. Item & Senecam: Nec me ulla res delectabit, licet eximia sit & salutaris, quam mihi uni sciturus sim. Si cum hac exceptione detur sapientia, ut illam inclusam teneam, nec enunciem, rejiciam: Nullius boni sine socio jucunda possessio. Verecundi inspicient exempla magnorum ecclesiæ luminum: (Jer. XX, 9. Psal. XXXIX, 4. 1 Cor. IX, 16. conf. Job. XXXII, 17.) quin ipsius maximi τῆ Φωτὸς, τῆ ἀληθινῆς, Φωτίζοντος πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. (Joh. I, 9. Luc. V, 3. Joh. IV, 34. &c.) Accipient, ut fomitem & incitamentum, Christi ejusque Apostolorum serias ad docendum recta & recte & diligenter exhortationes. (Joh. IV, 35. Matth. V, 13. Luc. VI, 45. Matth. XII, 35. 1 Tim. IV, 6. 2 Tim. I, 13. 14. II, 2. f. 15. 24. 25. III, 10. 15. 16. 17. IV, 2. 5. Tit. I, 9. II, 1. 7. 8. 15. &c.)

§. LII.

Christianos veros in genere, fidelesque ministros ecclesiæ in specie ulterius juvat contemplari sub *imagine palmæ*, ratione *patientiæ*, in qua obdurescunt oneribus pressi, gratia divina & virtute Christi ferendo pares. His, tantum abest, ut succumbant, quin multo lætio-

res surgant, iisque roborentur, queis
 supprimerentur alii sibi relictī. Piis sua
 non deesse onera, palam facit Scriptura,
 affirmante experientia. De onere pec-
 cati Æthna graviori, quod sustinent &
 sustinere debent regeniti, adhuc ὅλγες ἐν
 τῷ σκήνῳ (2 Cor. V, 4.) & circumgestantes
 τὴν ἀμαρτίαν ὑπερίσταν. (Ebr. XII, 1.)
 Onere ab imo pectore suspiria expri-
 mēte, & desideria excitante liberationis
 beatissimæ, ut exemplum docet ingemi-
 scientis renati *Pauli*. (Rom. VII, 24.) Sed
 de hoc onerum genere, hic locus non
 est dicendi. Calamitates æruinnæque
 hujus mundi, communes & peculiare,
 pondera sunt satis gravia, sub quibus
 piis gemendum est: non sunt equidem
 de mundo, sed ex mundo electi, attā-
 men in mundo, nondum αἰρόμενοι ἐκ τοῦ
 κόσμου, (Joh. XVII, 15. conf. v. 16.)
 ideoque, durante hac scena, sæpe in
 mortales incurfantium malorum partici-
 pes: Ea vero re aliis insignite feliciores,
 quod media his malis occurrentia, quod
 argumenta consolatoria, divinitus mani-
 festata, omnes hujus vitæ dolores longis-
 sime præponderantia, efficacissime mi-
 nuentia, & noscant & usurpent. (2 Cor.
 VII, 17. 18. &c.) In hac palæstra exer-
 citatus etiam erat *David*, a communi
 lege

lege non magis exemptus, ac mortalium
cæteri. Sed, quoniam se aliosque, ejus-
dem felicitatis in Deo compotes, opponit
injustis, impiis & hostibus Dei, videtur
proxime respicere molestias, quas piis,
qua piis, adspargunt mali, quarum exem-
pla sat copiosa dedit nobis in *ψαλμῷ*
David, etiam suo ipsius nomine questus.
Et existit hæc malorum moles ex eo,
quod piorum aures oculique vulnerentur
mala impiorum vita, (Psal. CXIX, 136.
2 Pet. II, 7. 8.) quod optimam ob cau-
sam sæpissime lædatur eorum fama,
(2 Cor. VI, 8.) evertantur fortunis,
(Ebr. X, 34.) quin & affligantur corpora,
ubi copia detur. (*θλιβόμενοι καὶ κακῶς χεόμενοι*
Ebr. XI, 37.) Hæc vera sunt Christia-
norum onera, sed, ut Christiani, sunt sub
oneribus *palmae*, sese erigentes recorda-
tione providentiæ rectoricis, (2 Pet. II, 9.)
exempli prælucentis Christi, (1 Pet. III,
13. 14. Ebr. XII, 2. 3. f. &c.) fidelitatis
Dei &c. (Jac. I, 12. Ebr. XII, 11. 2 Cor.
IV, 17. 18. XII, 9. &c.) speciatim sensu
gratiæ divinæ expertæ, & si vel in æstu
subinde factus sit remissior, suo tamen
tempore abunde & luculenter experiun-
dus. (2 Cor. IV, 8. 9. XII, 9.)

§. LIII.

Audivimus in allatis (§. XXX.) *palmam* & fuisse & esse *emblema victoriae*, *status læti & florentis*. *Fideles* comparantur cum *palma* ratione *victoriarum*, quas ab hostibus semper reportant virtute Christi, idque hostibus non modo *visibilibus*, vel *pudefactis* elucete semper & ubique in & ex fidelibus sanctissima integritate & innocentia, infracta dolorum tolerantia, inimitabili in hostes lenitate & mansuetudine, (I Pet. II, 12. III, 16.) vel aliis viis invalidis ad nocendum factis. (I Sam. XXIII, 27. Matth. II, 19. Act. VII, 59. 60. IX, 1. f. &c.) De hac victoria, quoad partem, ita *Tertullianus* in Apol. pag. 80. *Prælium est nobis, quod provocamur ad tribunalia, ut illic sub discrimine capitis pro veritate certemus: Victoria est autem, pro quo certaveris obtinere. Ea victoria habet & gloriam placendi Deo, & prædam vivendi in æternum, sed obducimur certe, cum obtinuimus: ergo vicimus, cum occidimur: denique evadimus, cum abducimur. Licet nunc sarmenticios & semarios appelletis, quia ad stipitem dimidii axis re-vincti sarmentorum ambitu exurimur: hic est habitus victoriae nostræ, hæc palmata vestis, tali curru triumphamus &c. Sed non cum hosti-*

hostibus *visibilibus* tantum nobis dimi-
candum, verum etiam cum *non visibili-*
bus. (Eph. VI, 12.) Latent in nobis
subactæ carnis residua, perpetuum subi-
genda, eo in nosmet ipsos magis pericu-
losa, quo nobis adsint, quin insint, pro-
pinquiora. Ingenerata equidem est per
Spiritus sanctum fidelibus nova indoles,
fontem sapiens, carni resistens, (ταῦτα ἐστὶ
ἀντικείμενα ἀλλήλοις. (Gal. V, 17.) Degi-
mus in mundo, ubi tot peccandi ille-
cebræ, tot ab instituta vitæ ratione nos
avocantia, adeo ut Christiano, cui pro-
positum est ἀποφυγεῖν τῆς ἐν κόσμῳ ἐν ἐπιθυ-
μία φθορᾶς, (2 Pet. 1, 4.) ἐπιελεῖν ἀγιοσύνην
ἐν φόβῳ Θεοῦ, (2 Cor. VII, 1.) καὶ τὸν προ-
κείμενον ἡμῖν ἀγῶνα δραπεῖν, (Ebr. XII, 1.)
ἵνα κατὰλάβῃ τὸ βραβεῖον, (1 Cor. IX, 24.)
semper vigilandum sit, acriter & vehe-
menter præliandum, ut, gratia victrice,
discedat superior. (1 Cor. IX, 27. Rom.
VIII, 13. Col. III, 5. 6.) Circumclau-
duntur fideles impuris spiritibus, insidia-
tur perpetuo ὁ περιπατῶν ὁ ἀντίδικος αὐτῶν
διάβολος, ὡς λέων ὠρυόμενος, ζητῶν τίνος
καταπίη, (1 Pet. V, 8.) insidet itinera, in-
fidias nostræ in Christo Jesu felicitati
molitur, ministro τῷ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ ἐκ
τῆς κόσμου, (1 Joh. II, 16.) collusore, quic-
quid in nobis, quamvis πνεύματι ἀγομένοις,

superest, corruptelæ fermento. Verum
 enim vero non solum adversum hæc
 omnia arma nobis porrecta sunt sufficien-
 tissima: (Eph. VI, 10. & 2 Cor. X, 4. &c.)
 verum & de iis omnibus victoria no-
 bis promissa, parta, parata, & reportan-
 da est certissima & lætissima. (Rom. VI,
 14. VIII, 13. I Joh. V, 4. 5. Rom. XVI,
 20. Jac. IV, 7. Eph. VI, 12. 16. I Pet.
 V, 9. &c.) Usque adeo donec debella-
 tis omnino & perpetuum omnibus hosti-
 bus, extirpata carne, profligatis mundi
 rebus, & sub tartara detruso cum suis
 adversario, corona justitiæ cingantur,
palmata tunica amiciantur, æternum ge-
 standos *palmeos ramos* excipiant *οἱ εἰς τέλος*
διὰ τῆς ἀγαπῆς αὐτοῦ ἡμᾶς ὑπερνικῶντες. (Rom.
 VIII, 37.) Pulchra Senecæ verba, ut ad
 rem quodammodo quadrantia, non
 possum, quin afferam, ex libro de vita
 beata c. VI. *Altum quiddam est virtus, ex-*
celsum & regale, invictum, infatigabile.
Voluptas humile, servile, imbecillum, cadu-
cum, cujus statio & domicilium fornices &
popinæ sunt. *Virtutem in templo invenies,*
in foro, in curia, pro muris stantem pulve-
rulentam, coloratam, callosas habentem ma-
nus. Voluptatem latitantem sæpius, ac te-
nebras captantem, &c. Audis hoc loco
 hominem, sibi relictum, a sacris Chri-
 stiano-

Itianorum alienum, crepantem virtu-
 tem, quam non habuit, nec habere po-
 tuit non Christianus, speciem quidem,
 sed non rem: audis jaçantem virtutis,
 robur & duramentum, attamen χάρις
 χρίσθ (Eph. II, 12.) & χάρις & δύναμις
 ποιεῖν & δέν. (Joh. XV, 5.) Ideoque, si
 comparationem instituerō inter eum
 eique similes, & Christianum, vere ta-
 lem, incidunt mihi in mentem verba
 nonneminis, alia de aliis occasione pro-
 lata: *Græci præceptis valent, Romani*
exemplis.

§. LIV.

Verum tempus est, ut & aliquid
 agam de *utilitatibus*, quas præbent mun-
 do *Christiani*, qua tales, & veretales; vi-
 vunt equidem & vivent τῷ ὑπὲρ αὐτῶν
 ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι, (2 Cor. V, 15.) τῷ
 κυρίῳ, (Rom. XIV, 7.) utpote & ὅντες
 ἐαυτῶν, (I Cor. VI, 19.) attamen vivunt,
 quemadmodum ille vivit, cui vivunt, εἰς
 τὸ εὐχαριστῆσαι τοῖς περιεζόμενοις, (Ebr. II, 18.)
 πάντοτε ζῶν εἰς τὸ ἐνθυγχάναεν ὑπὲρ τῶν προσερ-
 χομένων δι' αὐτῶν τῷ Θεῷ, (Ebr. VII, 25.) εἰς τὸ
 νῦν ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ
 ἡμῶν. (Ebr. IX, 25. &c.) Homines in
 genere non sibi, sed & aliis simul esse
 natos, noverunt etiam ipsi gentilium
 sanio-

saniores; ita enim Cicero Offic. l. i. Non
 nobis solum nati sumus, ortusque nostri par-
 tem patria vindicat, partem amici, &c.
 Quanto magis Christiani, tanto præ illis
 lumine instructi, tot tantisque persuasibi-
 libus stimulatī εἰς τὸ μὴ ἐαυτῶν σκοπεῖν, ἀλλὰ
 καὶ ἐτέρων, (Phil. II, 4.) μὴ ζηεῖν τὸ ἐαυτοῦ,
 ἀλλὰ τὸ ἐτέρου, (I Cor. X, 24.) μὴ ζηεῖν τὸ
 ἐαυτοῦ συμφέρον, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν, ἵνα
 σωθῶσι, (I Cor. X, 33.) ad studendum
 charitati, quæ τὰ ἐαυτοῦ οὐ ζητεῖ (I Cor.
 XIII, 5.)? comparantur idcirco fideles cum
 arboribus fructiferis, non ratione modo
 fructuum, sed cæterorum etiam, quos
 aliis præstant, usum. Sed ad palmam
 regredior: Quemadmodum Apostolus,
 pietatem laudans, eam declarat esse πρὸς
 πάντα ὠφέλιμον. (I Tim. IV, 8.) Quem-
 admodum Deus & Christus deprehen-
 duntur esse suis: qua de re egregie Au-
 gustinus: Deus tibi totum est, si esuris, pa-
 nis tibi est, si sitis, aqua tibi est, si in tene-
 bris es, lumen tibi est, si nudus es, immor-
 talitate tibi vestis est; & Ambrosius l. III.
 de Virgin. Omnia Christus est nobis, si
 vulnera curare desideras, medicus est: si
 gravaris iniquitate, justitia est: si febribus
 æstuas, fons est: si auxilio indiges, virtus
 est: si mortem times, vita est: si tenebras
 fugis, lux est: si cibum quæris, alimentum
 est.

est. Et denique *Cyrillus Catech. X. Univer-*
que varius fit Salvator ad utilitatem, &c. &
omnibus fit omnia, &c. Ita parati & in alios
animati sunt & esse debent fideles, pro
talenti viriumque modulo. Hac ratio-
ne, ut in aliis, præluxit ecclesiæ sui &
subsequentium temporum magnus ille
gentium Doctor, *Paulus*, qui ipse se pro-
bavit ecclesiæ, ut factum omnibus
omnia, (I Cor. IX, 22. conf. I Cor. X,
33.) quibus clarat, se in omnibus, quan-
tum illæsa fieri potuit conscientia, ad
omnium accommodasse præjudicia &
infirmities, non ea mente, ut omnia
discrimina, temporum callidus evita-
ret, ad omnes calamitatum ictus foret
tutus, crastinique memor suis suorum-
que commoditatibus prospiceret, gloriæ
divinæ, ecclesiæ emolumentum, suæ alio-
rumque salutis prorsus omnino incurio-
sus, verum ut vera aliorum, plurium,
quin imo omnium, si fieri potuit, pro-
moveretur salus. Officium certe cujus-
libet est ministri euangelii, omnibus viis
licitis id semper habere curæ, ut ecclesiæ
magis magisque subserviat, ut indies
ipse, mediorum usu, reddatur aptior,
qui ecclesiæ profit, indolemque genero-
sam, ipsi per gratiam Dei in Christo Jesu
collatam, factis probet, doctrinæ, quam
trahit,

tradit, intemeratæ convenientibus &
 palam testificantibus, quantum ardeat
 animus, ad fovendum omnes, omnium
 singulos, etiam miserrimæ fortis homu-
 los, nec singulos tantum, sed & singu-
 lorum totum, probe gnarus, eum equi-
 dem amorem esse mere terrenum, qui
 circa sola proximi corpora & bona cor-
 poralia versatur, nec tamen eum mereri
 nomen cælo incensi, qui, nulla corpo-
 ris ejusque defectuum ratione habita,
 salutaribus præmissis adhortationibus,
 pauperculos dimittit gemebunda voce:
 ὑπάγετε ἐν εἰρήνῃ, θερμαίνεσθε καὶ χορταίνεσθε,
 (Jac. II, 16.) Sed intueamur *usus*, quos
 Christianorum in genere, sed vere ta-
 lium, singuli aliis præstare debent, si
emblemati quodammodo respondere ve-
 lint. Inservit usibus hominum *palma*
vivens, nec opera iis deest *mortua*. Fru-
 ctibus suis *viva* exhilarat famelicos, fu-
 gat vino suo sitim, obnubit nudos,
 ægrotis medicinam defert, homines
 varias contra hujus vitæ necessitates
 large munit. Nec hominum frustratur
 expectationem *mortua*: in struendis ædi-
 ficiis suppetias fert, structa, ne delaban-
 tur, sustinet, eaque ornat & purgat.
 In vita præbent pii, ὡς ἐξ ἰχθύος, ἥς χορταίν-
 ῃ θεός, (1 Pet. IV, 11.) cibum indigenti-
 bus,

bus, visibilem enim corpori, (Matth. XXV, 35. Esa. LVIII, 7. Job. XXXI, 17. Ezech. XVIII, 16.) etiam hostibus: (Rom. XII, 20. coll. 1 Thess. V, 14 15. Ebr. XII, 12. Esa. XXXV, 3.) non visum animo, fulciunt² esurientes verbum Dei, (Am. VIII, 11.) & justitiam, (Matth. V, 6.) τὰ ἀγαθὰ, (Luc. I, 53.) viva veritatis cœlestis cognitione, vero animi pabulo. (Esa. LV, 2.) Refectionem desiderantibus porrigunt potum corporis, (Matth. XXV, 35.) etiam inalis, (Prov. XXV, 21. cf. 2 Reg. VI, 21.) refocillant sitientes justitiæ, (Matth. V, 6. Esa. LV, 1.) tentationum afflictionumque æstu exsiccatos, (Psal. XLII, 2. LXIII, 2. CXLIII, 6.) salutari euangelii præconio, promissionum solatio, queis & ipsi in spem & fiduciam erecti sunt: τῷ ὕδατι, τῷ γενομένῳ ἐν αὐτοῖς πηγὴ ὕδατος ἀλλομένῃς εἰς ζωὴν αἰώνιον. (Joh. IV, 14.) Ægrotis fomenta adhibent, animos erigunt, corporibus succurrunt medelis. (Matth. XXV, 36. conf. Syr. VII, 36.) Quoad animum infirmis & infirmatis mederi satagunt, propinando iis alexipharmaca verbi divini, panaceæ nostris in omnibus & quibuscunque infirmitatibus. (Psal. CVII, 20. conf. Sap. XVI, 12. Ezech. XLVII, 12. Prov. XI, 30. XV, 4. &c.) Nudos tegunt

regunt vestibus, & ratione corporis,
 (Matth. XXV, 36. Job. XXXI, 19. 20.)
 & animæ, monstrando iis & commen-
 dando vestes eas salutis, togam justitiæ,
 hominibus a Christo partas, (Esa. LXI,
 10.) viamque patefaciendo eas potiundi
 & induendi, id quod Scriptura vocat alios
 justos facere. (Dan. XII, 3. conf. Apoc. III,
 18.) Nec modo calceorum egentibus
 subsidio veniunt, excellentioris indolis,
 ac mali, (Am. II, 6. VIII, 6.) verum
 etiam, sensu translato, ipsi adimplent
 vicem pedum calceatorum, alios felicio-
 res eorum nomine adeundo, ut inco-
 lumitatem & salutem iis impetrent,
 (Job. XXIX, 15.) & ratione animæ in-
 struendo iter εἰς τὸ ὑποδήσασθαι τὰς πόδας
 ἐν ἐτοιμασίᾳ τῆς εὐαγγελίας τῆς εἰρήνης. (Eph.
 VI, 15.) Sunt porro singuli fideles,
 non modo ipsi partes junctim cum aliis
 constituentes domum Dei, (ὡς λίθοι ζῶν-
 τες οἰκοδομῆμενοι, (1 Pet. II, 5.) sed quoque,
 flagitante necessitate, ædificant aliis do-
 mos, (conf. Exod. I, 22. Psal. CXXVII,
 1.) hospitalitatem erga patria vel domo
 extorres exercent. (Rom. XII, 13. 1 Pet.
 IV, 9. Ebr. XIII, 2.) Sunt domus Dei
 ornamenta, σκέυη εἰς τιμὴν, ἁγιασμένα καὶ
 εὐχρηστα τῷ δεσπότῃ, εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν
 ἡτοιμῆμενα. (2 Tim. II, 21.) Pro con-
 cessis

cessa ipsis autoritate everrunt purgamen-
 ta ecclesiæ, legibus, doctrina, adhorta-
 mentis, exemplis, & quibuslibet, pro
 cujusque statu & conditione, viis licitis,
 sapientibus & ordinatis, (2 Par. XXIX,
 16. coll. v. 11. f. 1 Cor. V, 7. f. f. & c. & c.)
 præludentes perfectiori illi in ultimo
 dierum purgationi, cum sistatur ecclesia
 Deo ἐνδοξος, μὴ ἔχουσα σπῖλον, ἢ ῥυτίδα, ἢ
 τι τῶν τοιούτων, ἀλλ' ἵνα ᾖ ἁγία, καὶ ἁμωμος.
 (Eph. V, 27. conf. Matth. XIII, 28 & 30.)
 Aliis suam operam commodant fideles,
 haud solum ipsi σπαραζόντες τηρεῖν τὴν
 ἐνότητα τοῦ πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης,
 (Eph. IV, 3.) τὴν ἀγάπην, ἥτις ἐστὶ σύνδεσμος τῆς
 τελειότητος. (Col. III, 14.) Sed etiam ut εἰρηνο-
 ποιῶσι, (Matth. V, 9.) omnibus viribus elabo-
 rantes, ut alii aliis vivant amoris conjuncti
 vinculis, ut cives invicem nexu adstrin-
 gantur sempiterno: verbo: μετὰ πάντων
 ἀνθρώπων εἰρηνεύοντες, εἰ δυνατόν τὸ ἐξ αὐτῶν.
 (Rom. XII, 18. conf. Phil. II, 2.) Corda
 ipsorum signaturis non sunt vacua, ve-
 rum inscripta lege divina, (Jer. XXXI,
 33. Ebr. VIII, 3. X, 16.) idque, vel qua
 uberius in iis patefactio parta est per ver-
 bum voluntatis divinæ, ut civibus novi
 Testamenti, ac olim, (Act. II, 17.) vel
 qua abundantius agnita voluntas divina
 copiosius in animos influit, eosque effi-

cacius inclinatur ad ea, quæ scopo Dei congruunt. (conf. 2 Macc. I, 3.) Sunt etiam ἡ Ministrorum ecclesiæ ἐπιστολή, ἐγγεγραμμένη ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, γνωσκομένη καὶ ἀναγινωσκομένη ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων· φανερούμενοι ὅτι εἰς ἐπιστολήν Χριστοῦ διακονηθεῖσα ὑπὸ αὐτῶν (scil. διακόνων καινῆς διαθήκης) ἐγγεγραμμένη ἔσται μέλανι, ἀλλὰ πνεύματι Θεοῦ ζῶντος, ἢ ἐν πλαξὶ λιθίναις, ἀλλ' ἐν πλαξὶ καρδίας σαρκίναίς, (2 Cor. III, 2. 3. 6.) dum ea in eorum animis efficacissimum Dei verbum effecit, unde ejus divinitas virtusque flexanima luculentissime eluceat coram aliis, quemadmodum istud typis impressum, literisque signatum legerent. Pii porro alios lucentibus suis juvant exemplis; (Phil. II, 15.) sudibus equidem haud raro in nonnullorum oculis, aliis vero ἐποπτεύσασιν incitamentis εἰς τὸ δοξάζειν τὸν Θεὸν ἐν ἡμέρᾳ ἐπισκοπῆς. (1 Pet. II, 12.) Morbis mundi exitioque imminenti remedia subtexunt precatores, pro salute mundi supplicantes, ingruentia judicia divina vel avertentes, vel dilationem eorundem impetrantes, vel, ut modum iis statuatur, Deum exorantes. (Gen. XVIII, 25. Exod. XXXII, 10. Job. I, 5. Ezech. XIV, 14. s. Jer. XV, 1. Ezech. XXII, 30. Psal. CVI, 23. Matth. XXIV, 22.) Post beatum ab-
tum

rum aliis sunt emolumento, utpote qui, relicto piæ vitæ exemplari, posteris sunt, vel esse possunt ac debent incentivum & calcar ad simile pietatis studium. (Prov. X, 7. Ebr. XIII, 7.) Quare etiam per tot secula propagata est eorum memoria, & post immensam ab exitu annorum seriem honorificentissima eorum in verbo Dei fit mentio. (Jer. XV, 1. Ezech. XIV, 14. 20. Matth. XXIII, 35. Jac. V, 11.) Spernant igitur & pro nihilo putent pios impii, habeantur ab his περικαθάρματα τῆ κόσμου, πάντων περιψήματα, (1 Cor. IV, 13.) id minime nobis debet esse miraculo, (1 Joh. III, 13.) offendiculo minus: iudicium misellorum non curamus, nostræ in Christo Jesu felicitatis memores. Qui in iudicando de se ipsis suoque statu sunt hebetes, æqui, iusti aliorum esse non possunt æstimatores, ὧν ἡ ζωὴ κέκρυπται σὺν τῷ Θεῷ, (Col. III, 3.) ὧν οὐκ ἦν ἄξιός ὁ κόσμος. (Ebr. XI, 38.)

§. LV.

Unicum adhuc restat dicendum de altero a palma mutuato emblemate innato: (1. c. Cant. VII, 7. 8.) Ubi sponsus comparat excelsitatem sponsæ proceritati palmæ, & comparatione instituta, propositum detegit de ea ascendenda. A me, unicæ

modo libelli particulæ intento, expectet nemo, quod varia doctorum in hunc librum, & hos libri locos colligam interpretamenta, eorumque singula iuste & legitime examinem. In his defudarunt & elaborarunt pridem viri doctrina & eruditione in ecclesia conspicui, vario licet successu, pro varia animis antecepta informatione: id solum dicere contentus sum, inter plerosque convenire, carmen hoc esse amatorium, in hoc vero alterum ab altero dissentire, utrum hic respiciatur tantum ad amorem conjugalem mere humanum, utut legi divinæ convenientem: an *ad familiaritatem, quæ Christo intercedit cum ecclesia*: an iterum ad *hanc solam*, an vero simul ad conjugium Salomonem inter & Principem Ægyptiam contractum, *typice* ratione illius confideratum: sensum meum si quis desideraverit, non gravabor dicere, quod *media* mihi præ aliis placeat. Nunquam equidem diffitebor, Salomonis, utpote *typi* Christi, & quidem *innati*, conjugium cum filia Pharaonis commode, & fidei consona ratione *typice* posse explicari & ad conso- ciationem ecclesiæ gentium cum Christo applicari: Minus unquam inficias ibo, *typicos* tales in scriptura sacra dari sensus: ex. gr. Jon. II, I. coll. c. Matth. XII, 40. &

& Num. XXI, 8. 9. coll. c. Joh. III, 14.) licet nec ubivis quærendi, nec citra necessitatem multiplicandi sint, nec denique quodlibet pro sensu *mystico*, a Spiritu sancto *intento* temere venditandum sit, quod cæterum citra periculum humano ingenio huic illive rei sat bene accommodari potest. Nihilo tamen fecius vix adducor ego, ut credam, *Salomonem* ullo modo sui in hoc libro habuisse conjugii rationem; aperte enim sequeretur inde, quod Cant. VI, 8. alluderet ad voluptuosum suum vivendi genus, quod sine offendiculo vix cogitaveris; nec, ut statueris, opus est, præcedere enim, (aliter licet sentientibus aliis, quos inter memini *Kromajerum* in *System.*), non videtur mihi id vivendi genus Canticum, sed potius sequi, quod colligo & ex florente ingenii flumine, cujus sat multa prostant in ipso carmine τεκμήρια, & ex collatione locorum I Reg. V, 12. (f. sec. τῶν ὁ &c. transl. IV, 32.) atque Syr. XLVII, 23. Adde, quod ipse *David* ante *Salomonem* simile quid innuat. Psal. XLV, 10. vid. cel. *Fr. Ad. Lampii* Exercit. in hunc Psalmum p. 329. f. Alia etiam occurrunt in libro, quæ vix ac ne vix quidem ad reginam accomodari possunt Israël. (conf. Cant. I, 6. V, 7.) Nec desunt mihi rationes,

ut puto, fonticæ, quo minus me adjungam
ad causam summe ven. & viri vere magni,
clar. Dn. *Michaëlis*, qui in suis (supra p.
60. excit.) in celeb. *Louthium* annotatio-
nibus p. 614. f. f. f. aliam prorsus ingre-
ditur viam, arcana & secreta hujus pan-
dendi & referandi tractatus: Totum
enim nil aliud exhibere autumat, ac effi-
giem conjugum castorum, tenerrimo &
constantissimo semet invicem diligentium
amore, quem ipse Deus mortalium
pectori tanto indidit artificio, & ex quo
humanæ felicitatis magna pars pendet,
quique, ut non unius voluptatis, sed &
ex virtutis præceptis est, non indignus
est divinæ commendatione musæ. Non
tamen, ut monet, loquitur autor de
amore ante nuptias, sed conjugum mul-
tos post annos etiamnum durante & indies
renovato. Argumentum igitur fit, se-
cundum autorem clariss., mere morale,
porrectum tristioribus nonnullis & tru-
culentioribus morum præceptoribus, qui
voluptatem hanc, culpæ per se immu-
nem, quantum in iis situm est, prætextu
severitatis christianæ, a republica affec-
tum Jesu exulare voluerunt, & volunt.
Nec parum firmamenti hypothefin suam
habere existimat clariss. autor ex eo, quod
ipse *Salomon* aliubi, in Proverbiis scilicet,
(ex.

(ex.gr. Prov. V, 18. 19. &c. &c.) idem argumentum tractet, non dedignatus felicitatem vel infelicitatem conjugiorum describere. Is certe ego non sum, qui tanti in republica literaria viri præclare meriti auctoritatem elevare vel volo, vel possum, id tamen, pace viri summi dixerim, aperte & ingenue confitear, nonnulla mihi superesse dubia, quo minus, ut antea monui, ad sententiam clar. autoris accedam, fusque deque omnino habens omnia & singula, sic dicta, argumenta theologica, in quorum nonnullis non-nihil gratiæ & utilitatis inesse mihi videtur, licet ea, eaque plurima, quæ videntur, quæ ulteriori examine & selectiori probatione profecto indigeant. Dubia mea sponte profitear, & hæc sunt:
N) A vulgari & per tot secula a tantis viris trita via recedere, haud admodum tutum habeo, & mihi certe est religio: Maneat, quod in Fœderis recentioris libris nulla reperiantur hujus libelli dicta, nominatim excitata, reique, quæ in questione versatur, applicata: eas tamen sub utroque Fœdere locutiones reperire licet, similitudines illas, quæ animum religione, non superstitione tactum in via possunt retardare, ne leviculus nimis in castra transfiliat alia & aliena; quem

enim lateat, integras civitates in verbo Dei induere personam mulieris? (Ezech. XVI, 44. Esa. X, 30. Psal. XL, 13. &c. &c.) ipsam etiam ecclesiam? (Psal. XLV, 11. Sach. II, 14.) tam veram? (Apoc. XII, 1. f.) quam falsam? (Apoc. XVII, 1. f.) Eam diverso suo ad Deum respectu præsentari, modo ut sponsa? (Ezech. XVI, 8. Hof. II, 19. conf. Apoc. XXI, 2.) modo ut marita? (Hof. II, 2. Apoc. XIX, 7. &c.) Christum rursus, ut ecclesiæ vel sponsum? (Esa. LXI, 10. LXII, 5. Joh. III, 29. Ezech. XVI, 8. Matth. IX, 15. Hof. II, 20. cf. Jer. II, 2. &c. &c.) vel maritum? (Eph. V, 24. 25. 29. 30. 2 Cor. XI, 2. Jer. III, 1. 14. Esa. LXII, 4. Hof. II, 16. Esa. LIV, 5. &c. &c.) Confociationem illam inter utrumque factam comparari jam nuptiis? (Matth. XXII, 2. f. Apoc. XIX, 7. Matth. XXV, 10. &c.) jam foederi conjugali, dudum facto? (Eph. V, 32. &c.) Subtimeretne animus pius, ne, communi fere accedente omnium temporum doctorum consensu, argumentum totius libri hujus huc etiam pertineat, hæc illustret & dilucidet? Roborare equidem conatur clariss. autor suam hypothesein aliis Proverbiorum libro insertis testimoniis: ast numne objici potuit cognitio & fides patris, *Davidis*? (Psal.

(Psal. XLV.) ipsius *Salomonis*? (Prov. VIII, 31. conf. c. IX.) 2) Abruptum illud scribendi genus, quo in ipso libelli exorsu utitur purpuratus autor, sublimius quoddam, mihi saltem, spirare videtur, quis enim, quæso, tametsi sagacissimus, odoraretur, in hoc dramate sublatere præceptionem quandam de conjugum inter se officiis moralem? numne fervidum illud osculandi studium, etiam in conjugio, lectori occasionem præberet, animo non satis præmunito, species longe alias, usque adeo non bonas, nec scopo conjugii, limitibusque amoris conjugalis a Deo præscriptis congruentes figurandi? Qui metus citius, me iudice, evanesceret, si tritam sequeremur viam, structam ipsa ejus seculi agnitione & fide, ut antea ex exemplis *Davidis & Salomonis* probabile saltem feci. 3) Flagrantia illa ex toto libro erumpens amatorculum s. amasiuin potius mihi videtur prodere, prodigum nimis in describenda, *Candaulis* instar, amata, plus justo audaculum in picturis partium, ac maritum pium, moderatum, prudentem, majoribus intentum, quem penes deferbuit æstus juvenilis, manente & crescente licet indies amore vero, perfectionibusque duratricibus inflammato.

Novi equidem, ferventius orbis eoi cœ-
 lum obtendi vulgo liberiori, quin licen-
 tiori incolarum linguæ & calamo, nobis
 frigidiusculis minus excusabili: Verum
 hæc me non feriunt; nam sermo non est
 de Arabe sibi relicto, vagante & vaga-
 bundo, effreno & effrenato, sed de homine
 sapiente, omnium sapientissimo, (I Reg. V,
 II., al. IV, 31.) ipsoque, fatente vel po-
 nente clariss. autore, pio. In talem vi-
 rum ejusmodi vix incidere potest suspicio,
 & minus, in ipsum, quo sacer agebatur
 scriptor, Spiritum Dei, quem ut sanctis-
 simum putemus fuisse operis rectorem,
 necesse est, ne autor, temperamenti forte
 fervidioris, si periculum esset, pomœria
 transfret, ipsaque propalaret reticenda
 matrimonii, quod sanctum semper &
 honorabile esse voluit Deus, (Ebr. XIII,
 4.) eoque levium & impurorum homi-
 num, de sanctissimo Dei instituto verba
 nupta effutire gestientium, exponeret
 risui & cachinnationibus. Deprehendi-
 mus equidem Ezechielem in locutionibus
 id genus aliquanto duriusculum, sed, vel
 me omnia fallunt, vel nunquam eas ad-
 hibet, præterquam in descriptionibus
 amoris incasti, adulteriorum aliarumque
 ejusdemmodi spurcitierum, eo lucidius
 peccati fœditatem patefacturus. Nec obstat
 locus

locus Prov. V, 18. 19. ubi describitur & commendatur amor conjugalis expressio-
nibus, ut impuræ mentis lectoribus vide-
tur, voluptatem minus spirantibus pudici-
cam: sed 1) permagna est differentia
inter locum unum, forte unicum in
integrali libro, aliis variisque dogmatis
insertum, & integrum librum, unum
solum tractantem & pertractantem mo-
mentum, 2) talia in ipsis verbis latent
observata, ex quibus lector attentus,
lingvæque peritus remedia sat efficacia
contra rei locique abusum quærere &
invenire potest. (vid. clar. Dn. Petri
Hansen Comm. in h. l.) *Mystica* contra
interpretatio mihi longe videtur tutior ad
præcavendum offendicula, nulla omnino
carnis habita ratione, nudis & folis a
corporalibus mutuatis *emblematis*, nihilo
prorsus suspicioni lectoris relicto, nisi
quod ex simplici, extra rhombum non
protracta, nec unquam protrahenda
resolutione fuit. Quod si igitur hic vel
ille lector, *Beverlandii* modo, ex inno-
cuis verbis & figuris effinxerit animo
unum aliudve a mente Spiritus S. alienum,
suo in re versetur periculo, inconseque-
ntiis infons sit maneatque autor & prima-
rius & secundarius. Digressionis, cujus
veniam peto, nunquam factus fuisssem
reus,

reus, nisi ipse clariss. autor attigisset locum in Cantico materiei nostræ cognatum: Ita enim ille l. c. p. 610. not. (130.)
 - - - *Nulla in toto Cantico concubitus, reique Venereæ descriptio; quidquid hujusmodi accidit, totum a scriptore suspicioni relinquitur, unicum (NB.) excipio locum, sed tamen figuratum, c. VII, 8. 9. quem cur audacissimum in toto Cantico putem, intelligent, qui figuram æneam conferent, KAEMPFERi amœnitatibus exoticis circa pag. 711. adjectam.* Dolet certe mihi, quod Kæmpferum ad manum non habeam, nec in hac festinatione comparare mihi potuerim. Vix tamen conjectura aberrabo, statuens, in tabula forsan effictas esse *utriusque sexus palmas*, alterutriusque in alteram *blandioribus comis* pronam nutationem. (Plin. l. XIII. c. IV.) Magnum etiam roboris hypothesei autoris clariss. accedere videtur ex eo, quod memoratio fiat eodem in commate *attactus spathaliorum*; nam סנסנים notare *cacumina palmæ*, in plures ramos divisa, notum est. (vid. Simon. Lex. p. 660.) Ne addam שכלות etiam significare *uvæ palmæ*. (vid. ibid. p. 996.) Vix tamen puto huc esse allusum. Mentem aperiam, apertamque submitto cordatiorum iudicio: *Palmæ fructibus* fruituri *truncum* scandant, densis gra-

gradatisque *eius corticum pollicibus*, *queis se* ad scandendum facilem præbet orientis populis. (*Plin.* l. XIII. c. IV.) Sponsus igitur, (non ut sponsus, ut mas *palmae* consideratus, cui nullus ejusmodi adscensus tribui potest, sed *ut possessor*) *variorum ecclesiae usuum* memor, *eam* variis informat figuris, & hic quidem *palmae*, *symboli Judææ*, ut antea (§. XXIII.) vidimus: Ille, ut *eius Dominus*, *eam* adscendit, exploraturus velut *incrementum spatuliorum*, *fructuumque maturationem & maturitatem*, ut *ei* deficienti necessariis prospiciat, *proficienti* vero spem alat, *fructusque maturos* decerpit in futuras reservaturus utilitates. Relatio hæc *Christum* inter & *ecclesiam* in Scriptura est tritissima, in hoc etiam scripto: (conf. Cant. II, 14. IV, 13. 14. V, 1. VI, 2. 11. VII, 12. 13. VIII, 11. 12. 13. cum Esa. V, 2. Luc. XIII, 7.) Jacto hoc fundamento, finem dissertationi imponere festino.

§. LVI.

Quæ supersunt, breviter modo & summam describam, tædia effugiturus fastiditæ repetitionis. a) *Palma arbor* est *pulcherrima*, omnes oblectans sensus, *proceritate* conspicua, *ramis foliisque perpetuum*

tuum virescentibus gratissimam oculis
 præbens speciem, suis commendata
acinorum, balanorumve gemmis, quarum
aliæ vel ipsas anteeunt *margaritas candore*;
 (Plin. l. XIII. c. IV.) *aliæ* cum *electro* cer-
 tant; (Xenoph. l. c. cit. Ursino) *aliæ* demum
 ipsos purpureo colore imitant *pyropos*.
 (Diod. Sic. l. 2. c. LIII. apud eundem).
 Egregium *pulcritudinis ecclesiæ* in oculis
 sponsi vel mariti *emblemata*, toties decan-
 tata, (Cant. I, 8. 15. II, 14. IV, 1. V, 9.
 VI, 1. 7. &c.) sed pulcritudinis, hic
inchoata, partim imputata credentibus
 perfecta ipsius justitia, (Psal. XLV, 10-
 12.) qua præterita ipsorum ab oculis ju-
 dicis removentur peccata, adeo ut ea-
 dem luere non teneantur, (Mich. VII, 18.)
 qua adhærentes, quin inhærentes ma-
 culæ obteguntur, (Rom. IV, 7. 8.) ne in
 conspectum Dei veniant iis in iudicium
 damnatorium, (Rom. VIII, 1. conf. Sach.
 III, 3. 4. 5.) partim continua, continua-
 taque in fidelibus gratia, renovationi &
 redintegrationi eorum operata, qua ablu-
 untur maculæ (*σπιλάδες*), erugatur, ut ita
 dicam, cutis (*ρὺτις*), ne quid speciem
 turpans, venustatem elevans appareat,
 ut denique gradatim singula membra,
 singulæ membrorum partes, eam obti-
 neant indolem, obtentamque aliis præ-
 mon-

monstrent, quam ab iis postulat norma;
 (conf. Lev. XXII, 20. 2 Cor. XI, 2. Apoc.
 XIX, 8. 7. Cant. IV, 7. coll. Lev. XXI,
 17.) in futura vero, quam læti exspecta-
 mus, œconomia *perficiendæ* & per omnem
 æternitatem perfectissime absolvendæ.
 Quo in visibili quadam civitate Dei nu-
 merus talium est locupletior, eo in oculis
 Dei cœtus est pulchrior, intermixtus utut
 malis, (Apoc. III, 4.) remanentibus licet
 in ipsis renatis congenitæ corruptionis
 vestigiis, (Apoc. II, 2-6. 13-16. 19-26.
 III, 1-5. &c.) incontaminatissima vero,
 maxime sincera atque serena ecclesiæ facies
 fulgebit in cœlo, plene & cumulate per-
 fecta impiorum & simulatorum a piis &
 integris discessione atque secretionem,
 (Matth. III, 12. XIII, 30. 41. 42. 43.)
 semotisque omnino ab ipsis, in Domino
 qui obdormivere, fidelibus, peccati reli-
 quiis: (Matth. XIII, 43. Dan. XII, 3.
 I Cor. XV, 41. conf. Sap. III, 7. &c.
 Eph. V, 27. coll. Psal. XLV, 14.) β)
Palma arbor est *procera*, talis etiam est
ecclesia: staturam *eius*, ad *palmae*, compa-
 ravit ante sponsus, (Cant. VII, 7.) putami-
 ne relicto, in nucleum inquiremus: Ipse
sua ecclesia Christus assimilat civitati,
 quæ ἐπ' ἁντὶ ὄρεος κειμένη, & δύναται κρυβῆναι.
 (Matth. V, 14.) Ne extra oleas vager,
 in

in enucleanda comparatione, *ecclesiam* inter & *civitatem* instituta, nolo esse multus: videantur modo loci, Psal. XLVI, 5. XLVIII, 1. &c. id solum præmonebo, civitatem hanc sensibus prophetæ fuisse visam, alto monti superstructam. (Ezech. XL, 2.) Tangit equidem Servator positionem Hierosolymorum, & speciatim montosam ejus regionem, in qua arx regia sita erat, quamobrem sæpissime *ecclesia* nomine insignitur *Zionis*, (Psal. II, 6. Apoc. XIV, 1. &c.) & depingitur ad effigiem Hierosolymorum, (Psal. LXXXVII, 1.) at indicat quoque *fundamentum illud*, cui innixa est *ecclesia*, lapidem illum nempe, ex monte excisum, non manibus, qui mons demum factus est immensus, totam complens terram. (Dan. II, 34. 35. 45.) Hic angularis lapis *Christus* est, (Eph. II, 20.) quo subnixa, *quaque petra* superstructa est *ecclesia*, minaces ridens ruinas futurique secura. (Matth. XVI, 18. VII, 24. 25.) Civitas in tali exstructa monte, cæterus ejusmodi fundatus vertice, non potest non eminere sublimis, & longe lateque subinde esse conspicuus: sit equidem externa *ecclesiæ* facies mutabilis, sit adspectus ejus modo renidens, modo subtristior, sint vicissitudines ipsius periodica, summum jam terigisse

cacumen

cacumen visæ, (conf. Psal. CXXII.) jam
 vero hyssopi, vel forte rectius musci, at
 ejus generis, (I Reg. III, 33.) vice pro-
 ferpere humilis: (Psal. CXXVI, 4. I Reg.
 XIX, 10.) perpetuus enim & externus
 splendor, quem somniant & vane jactant
 Pontificii, nunquam *ecclesiæ* promissus
 est *militanti*: potius contra. (Joh. XV,
 18. f.) *Ecclesia* tamen *per se* semper est
 in excelsa sita, & ratione fundamenti, &
 securitatis, & ut *excelsa*, est *adspectabilis*,
 licet quandoque, ingruentibus nebulis,
 oculis subducatur humanis, vel subduci
 videatur. (Apoc. XII, 5. 6. I Reg. XIX,
 10. &c.) Et hæc ratio est, cur *ecclesia*
 in scriptura sacra, dispectu diverso, con-
 sideratur modo, ut *alta*, (Esa. II, 2.
 Mich. IV, 1.) modo ut *depressior*, (Sach.
 I, 8. Esa. XXXII, 19.) quemadmodum
ipse sponsus; (Ebr. VII, 26. Cant. II, 1.)
 nam prioribus locis respicitur ad exalta-
 tionem *ecclesiæ*, fundamento jacto, supra
 Judaismum & Gentilismum factam, su-
 pra alios suos hostes propediem futuram,
 ut una & unica deprehendatur esse sponsi
 columba: juvat hic afferre excellentissi-
 mum J. Marckii in citat. Micheæ l. explica-
 tionis epilogum: - - *ad hanc gloriosam*
ecclesiæ elationem id probe teneri debet semper,
quod illa sic nec plane perfecta unquam con-
stituatur in mundo, utpote quæ in cælos usque
M
altius

altius elevanda est tandem; nec semper in eodem altitudinis gradu constituatur, surgens potius per varia incrementa & intervenientia etiam decrementa; nec tandem in altitudine sua semper externe a mundo reliquo conspiciatur, sed potius altissimorum montium instar nonnunquam per atras schismatum, hæresium, impietatum, & persecutionum nubes & noctium opacarum tenebras obscuretur; & visibilis quam maxime in se sic tamen fiat minus visibilis & illustris in mundo: Posterioribus vero (sentiente licet clar. C. Vitringa in Esa. XXXII, 19. per civitatem, ad conditionem humillimam redigendam, intellectum iri Babylonem) secundum Glassium in Philol. S. pag. 1698. J. Calvinum in Comm. in Esa. p. 272. quod vero similis mihi videtur, indigitatur ecclesia, vel qua, grandine cadente, irruentibus in hostes ecclesiæ judiciis divinis, tuta, protegente Deo, reddita, utut munitionibus externis nuda, maxime periclitantibus summis & in mundo altissimis turribus, arboribus, montibus, &c. (Psal. XLVI, 3.) vel, quod etiam eo fere recidit, qua cœtus quidam externus, particularis evocatorum a Deo, (ut gentis olim Dei exemplar creberrime docet, etiam post reditionem), aliquando & aliquanto depressior factus, & ad alia tempora minus conspicuus: Quicquid sit, tale quid certe

te indicatur viso illo, prophetæ oblato, Sach. I, 8. ubi exhibentur *ecclesiæ membra* sub specie myrtorum in profundo, ad designandum Judæorum in Babele, צִלָּה dicto, (Esa. XLIV, 27.) statum humilem, afflictum, depressum; non enim novum est, conditionem ejusmodi adumbrari profundo, tam vallis, quam aquarum: (conf. Psal. LXIX, 3.) vid. laud. Marckius in h. *Sachariæ* l. γ) *Palma* arbor est *recta*, sic *cætui Christi*, verbi divini sectatori, *recte* est, *recta* docendo & faciendo, *rectaque* in cælum tendendo. (Gal. VI, 16. Phil. III, 16. Matth. XXVIII, 20.) Sed, ne ab omnibus sanis, & ipsa etiam experientia, reclamata ponere videar: integris cœtibus, disciplinam Christi profitentibus ore, re tamen in iis, quæ fundamentum fidei proxime attingunt, longissime a norma aberrantibus: lolio infelici sterilibusque alibi dominantibus avenis, bono frumento suffocationem minantibus, præprimis stertente clero, desidiae voluptatibusque indormiente magistratu: probe observandum est: me loqui de *sporsa Christi*, de *marita*, non de *mœcha*: de *cætu non visibili asseclarum Christi*, *qua & quamdiu talium*, veræ Christi doctrinæ addictorum, veræ in Christum fidei consortium, τῶν ἰδίων προβάτων αὐτῆς, τῆς αὐτῆς φωνῆς ἀκρόντων, καὶ αὐτῷ ἀκολουθούντων, (Joh.

X, 3. 4. 27.) suis equidem non carentium
 navis, quamdiu hic militant, nullos ta-
 men sponte alentium: Hac forma, hoc
 filo describitur *sponsa* in libro Cantici:
 filiis genitricis suæ obirascantibus discreta,
 (Cant. I, 6.) colore nigricans, (v. 5.) sole
 perusta, (Cant. I, 6.) attamen *pulcra*, (v. 5.)
 suis laborans subinde defectibus, (Cant.
 V, 3.) gressus tamen glomerans *rectos &*
decoros &c. (Cant. VII, 1.) δ) *Palma sem-*
per vivet: ita *ecclesia*: Deficiente licet hac
 illave singulari & externa, (Matth. XXI,
 41. 43. VIII, 12. XXII, 7. 9. Luc. XIV, 21.
 Apoc. II, 5. XII, 5. 6.) *universalis* tamen
 manet & manebit *vigens & viridis*, rin-
 gente licet tota factione tartarea. (Matth.
 XVI, 18. Psal. XLVI, 6. 7. 8. conf. II, 1. 2.
 3. 4.) Desflorescente sæpe uno in loco
 cœtu quodam visibili, lætius floret alius;
 decedente alicubi, coloniarum numero
 frequentatur alibi: Ferventibus æstu per-
 secutionum Hierosolymis, visunt exules
 Christiani ethnicos & semi-judæos, eos
 convertunt & ædificant, (Act. VIII, 4. XI,
 19.) extincta armis Muhamedanorum
 victricibus ecclesia in oris orientis: diem
 in occidente reddere cœpit phosphorus
 cœlestis, renascebantur literæ, aperieba-
 turque rima, janua, porta ad salutarem
 veteris religionis, per *Lutherum & socios*,
 correctionem & emendationem. ε) *Palma*

late

*late crescit in terra Immanuelis: fit totus extra ecclesiam tractus desertum triste, ficcum, sitiens, sterile, silvis nudatum, umbraculis orbum, (Esa. XXXV, 1. &c.) habeat unus & alter cœtus in suo tractu suas aquas, sed turbidas, alluvieque maris corruptas, ad lympham ecclesiæ insipidas, infructuosas: (Jer. XVIII, 14.) gaudet suis plantis, avide se promittentibus, magnoque hiatu opacitatem credulæ pollicitantibus turbæ. (Jud. IX, 15.) Ecclesia vero veros habet fontes reficientes & fœcundantes, (Psalm. I, 3. Jer. XVII, 8. Ezech. XLVII, 12. Joël. III, 23. conf. Jer. XVIII, 14.) suum cœlum sudum & serenum, serenante sole justitiæ suæ præsentia gratiosa & influente, ecclesiæ suæ promissa. (Matth. XXVIII, 20. XVIII, 20. Esa. LIV, 10. f. Psalm. LXXXIX, 25. f. &c. vid. Mal. IV, 3. Luc. I, 78. &c.) Inde fluit ?) *Fertilitas ecclesiæ, instar palmæ, perpetua, continua, omnibus a Deo per singula tempora ad procurandum fœcunditatem præparatis, (Esa. V, 1. f.) graduum licet ratione inæqualis, parciori olim & restrictiori pabulo, ad tempora novi Fœderis, (Luc. X, 23. f. cf. Eph. I, 17. f. Sach. XII, 8.) angustioribus ecclesia circumscripta terminis: (Esa. LX, 1. f. XLIX, 6. 20. f. LIV, 1. 2. 3. &c. &c.) semper tamen necessariis & sufficientibus comitata, pro cu-**

jusvis temporis statu & conditione, (cf. Psal. XXIII, 1-6. XXXIV, 10. II. XXXVI, 9. 10.) personante aures ipsarum gentium fama saltem *ecclesiae*, vocatu, præter universalem, facto subinde specialis (Jon. III, 1. f. &c.) nemini unquam aditu ad *ecclesiam* intercluso, ut historiae Rahabæ, Ruthæ &c. abunde docent. Graduum illius differentiae adumbrationem videor mihi posse intueri, & in pervagantium Israëliitarum pastu in deserto, ad uberiores & multigenerem in Canaane: & in eorundem institutis, colentium Deum unum & eundem, modo in tabernaculo gestatorio angustiori, modo in templo stabili & spatiosiori. (cf. Esa. LVI, 5. 6. 7.) *) Quod læta *sub oneribus* paulatim se subrigat *palma*, exemplum habemus in *palma mystica*, *ecclesia*. Extat literis, & experientia constat, partim *membra ecclesiae* vera & viva, celis apertorum persecutorum maxime exposita, oneribus afflictionum vehementissime oppressa, crevisse lætius, a fluctibus calamitatum emeruisse evidentius, fertiliusque ex iis provenisse studium pietatis ardentius, animum ad imminem in cælo libertatem erectiorem, patientia & in fide constantia immobiliorem, ipsos immane quantum obstupefacientem hostes, rei novitate perculsos, eorumque haud paucos adigentem ad eandem confessionem & edendam &

& illico sanguine suo obfignandam. (cf. cæt. Aët. II, 47. V, 14. XI, 19. 21. XII, 24. Phil. I, 12. f. cf. Eph. III, 1. Col. I, 24. 2 Tim. II, 10.) Exemplum ex rei ecclesiasticæ scriptoribus in re notissima congerere & habeo supervacuum, & vector angustis temporis. Placet tamen unicum afferre *Tertulliani* testimonium, in oculis hostium, asperrime cultores Jesu tractantium, prolatum, quod extat in ejusd. Apol. adv. gentes c. L. *Plures efficimur, quoties metimur a vobis; semen est sanguis Christianorum: De Christianis gentium victoribus, & factis & futuris, donec in triumphantem transgreditur hic militans, non est, ut multa heic afferam, in allatis acquiescens.*

§. LVII.

Utilitates ecclesiæ in dubium vocaverunt, quin easdem summa acerbitate impugnaverunt Christiani nominis hostes: & ne deesset unquam malevolentiae materies ad dicendum male, non cessarunt iis obtrectare, non modo ut civitati inutilibus, verum etiam ut noxiis, adscribentes iis omnia, quæ respublica premebatur, mala: Graviter, ut solet, & vehementer in tales invehitur *Tertullianus*: l. c. c. XL. XLII. Eandem nihilominus cantilenam, modulis licet ad gustum seculi mutatis, cecinerunt recentiorum haud pauci, vel religioni infensi, quia alios mores postulat, vel

vel religionis saltem ministris, utpote qui araneosa eorum texta retexere, ovaque lacertos parturientia diffringere & volunt, & debent. (conf. Esa. LIX, 5.) Perfpexere ii *Christianorum generi* infensi & inimici, totam, quam profitetur *ecclesia*, religionem Christianam undique & omnifariam: perreptarunt singulas religionis partes, in omnibus, si quæ sint, latebris, quæsitum vel minimas *eam* carpenti occasiunculas, quasi esset vel irrationabilis, vel civitati nociva, saltem utilis minus, prænotionibus per naturam si non caliginem offundens, certe non uberius patefaciens & illustrans, superflua igitur, & ex abundanti addita, & quæ sunt cætera: Verum enim vero quotquot etiam ingeniis excogitarunt latibula aliaque ejusdem generis *ecclesiæ* hostes vaferrimi, fuere tamen, & sunt, qui feliciter omnes eorum detexere infelices insidias, qui missilia eorum reruderunt, conatus refutarunt, astus dissolverunt, ut consiliis uti præposteris & acta agere viderer, si post tot *Homeros* iliada heic scribere instituerem. Bona sua si modo nosset mundus, gratularetur sibi de *ecclesiæ hospitante*, ejusque suæ felicitati uteretur *præsentia*, ut in *civitatem Dei non visam* adscitus, candidatus evaderet *gloriæ & immortalitatis*, qua æternum fruuntur palmæ in hortum cælestem transpositæ, perpetuum florescentes, fructibus graves: Interea peregrinati & a patria absentes, levato in sublime capite, sublatis ad sidera palmis, mutationis futuræ beatæ certi, requiescimus in sermone & promissione Servatoris & Domini nostri *Jesu Christi*: etsi fluctibus jactetur navicula Christi, *ecclesia* scil. (cf. Matth. VIII, 23.) non tamen submergetur, incurrent licet in *eam* conjunctæ vires erebæ, (Matth. XVI, 18.) *πύλαι* tamen *ἀδὲς καὶ καλὶ χύσσειν αὐτῆς*.
Ἀμήν.

Bloch, Georg C.

Tentamen phoinikologias sacrae, s. diss. emblem. theol. de palma

Hafnia 1767

Diss. 186

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10839905-4